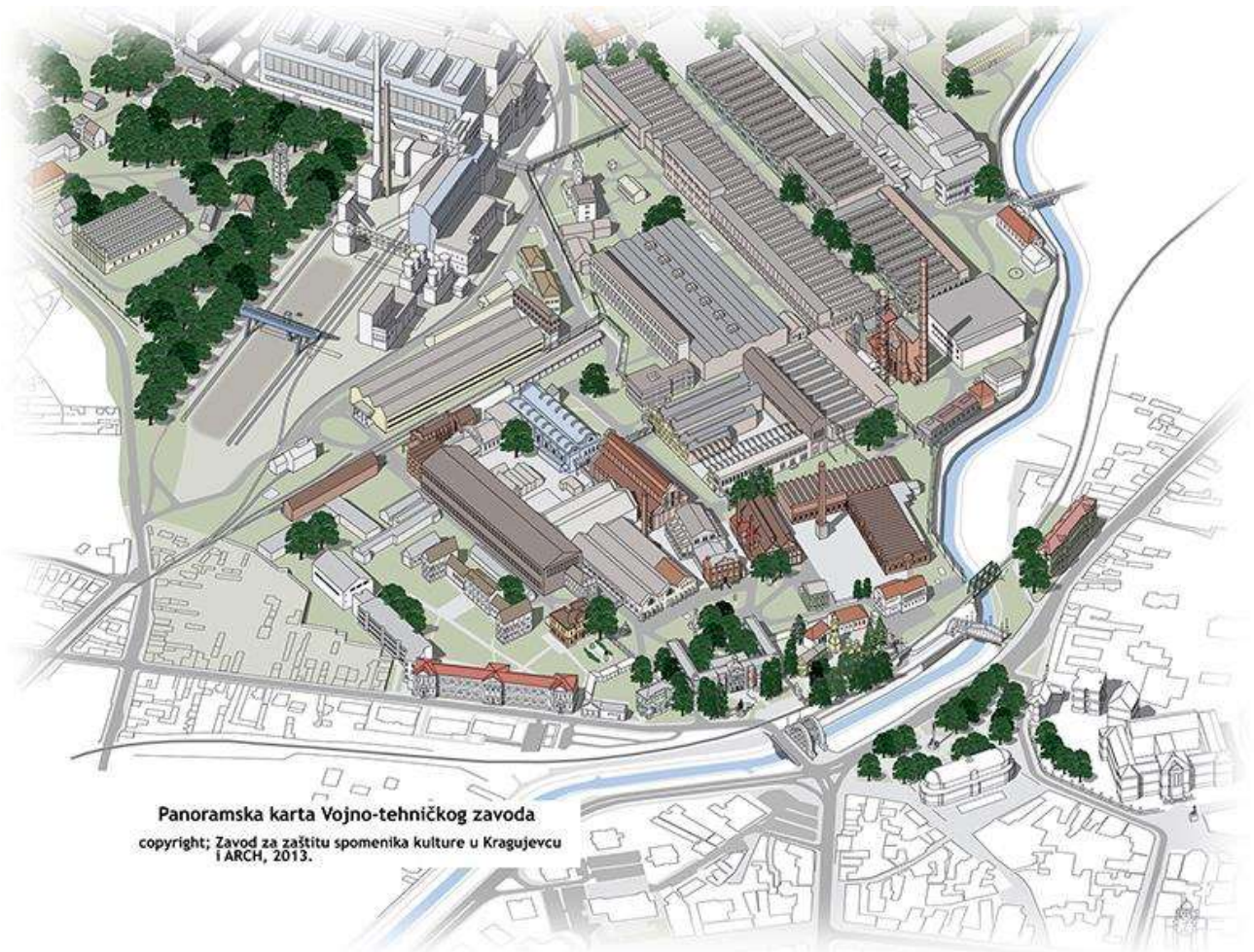




ГРАД КРАГУЈЕВАЦ
у сарадњи са
Удружењем урбаниста Србије



ПРОГРАМ

за отворени, међународни, анкетни, једностепени, анонимни

УРБАНИСТИЧКО-АРХИТЕКТОНСКИ КОНКУРС

**ЗА УРБАНУ ОБНОВУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ ПРОСТОРНЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ
„ВОЈНО-ТЕХНИЧКИ ЗАВОД У КРАГУЈЕВЦУ“**

јун 2022.

ПРОГРАМ

за отворени, међународни, анкетни, једностепени, анонимни

УРБАНИСТИЧКО-АРХИТЕКТОНСКИ КОНКУРС

ЗА УРБАМУ ОБНОВУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ ПРОСТОРНЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ

„ВОЈНО-ТЕХНИЧКИ ЗАВОД У КРАГУЈЕВЦУ“

Расписивач/Наручилац конкурса

ГРАД КРАГУЈЕВАЦ

Спроводилаг конкурса

Удружење урбаниста Србије, Кнеза Милоша 9/1, Београд

www.uus.org.rs

www.arsenal-kragujevac.com

САДРЖАЈ КОНКУРСНОГ ПРОГРАМА

ПОВОД, ПРЕДМЕТ И ОБУХВАТ КОНКУРСА

1. ПОВОД, ПРЕДМЕТ И ОБУХВАТ КОНКУРСА

1.1. ПОВОД И ПРЕДМЕТ КОНКУРСА

1.2. ОБУХВАТ КОНКУРСА

ЦИЉЕВИ И КРИТЕРИЈУМИ

2. ЦИЉЕВИ И КРИТЕРИЈУМИ

2.1. ЦИЉЕВИ КОНКУРСА

2.2. КРИТЕРИЈУМИ

ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ

3. ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ КОМПЛЕКСА „ВОЈНО-ТЕХНИЧКИ ЗАВОД“

КАРАКТЕРИСТИКЕ КОНКУРСНОГ И ШИРЕГ КОНТЕКСТУАЛНОГ ПОДРУЧЈА

4. КАРАКТЕРИСТИКЕ ШИРЕГ И НЕПОСРЕДНОГ ОКРУЖЕЊА ВАН ОБУХВАТА КОНКУРСА

5. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА У ОБУХВАТУ КОНКУРСА

5.1. НАМЕНА И ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА

5.2. АМБИЕНТАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА

5.3. ИЗГРАЂЕНА СТРУКТУРА

5.4. КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ

5.5. ПРИРОДНИ УСЛОВИ

5.6. САОБРАЋАЈА ПОВЕЗАНОСТ

5.7. ЗЕЛЕНИЛО И ОТВОРЕНИ ПРОСТОРИ

5.8. ИНФРАСТРУКТУРА

ПРЕПОРУКЕ, УСЛОВИ И ЗАДАТАК КОНКУРСА

6. ПРЕПОРУКЕ ИЗ ВАЖЕЋИХ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

7. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА

8. ЗАДАТАК КОНКУРСА И ПРОГРАМСКИ ЕЛЕМЕНТИ

8.1. ЗАДАТАК КОНКУРСА

8.2. ПРОГРАМСКИ ЕЛЕМЕНТИ И САДРЖАЈИ

8.2. ОБАВЕЗНИ ЕЛЕМЕНТИ КОНКУРСНОГ РЕШЕЊА

8.3. ЕВАЛУАЦИЈА КОНКУРСНИХ РЕШЕЊА

9. ИНИЦИЈАТИВЕ И ПРЕДЛОЗИ

ПРАВИЛА КОНКУРСА

10. ПРАВИЛА КОНКУРСА

10.1 УСЛОВИ ЗА УЧЕШЋЕ НА КОНКУРСУ

10.2 УСЛОВИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ КОНКУРСА

10.3 САДРЖАЈ КОНКУРСНОГ РАДА – ЗАХТЕВАНИХ КОНКУРСНИХ ПОДЛОГА И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

10.4. ОПРЕМА КОНКУРСНОГ РАДА

10.5. АУТОРСКА КОВЕРТА – САДРЖАЈ ИЗЈАВЕ КОНКУРЕНТА

10.6. КОНКУРСНИ РОКОВИ

10.7. ВРСТА И ВИСИНА НАГРАДА

10.8. САСТАВ ЖИРИЈА И ИЗВЕСТИОЦИ

10.9. ПРАВНЕ И ФИНАНСИЈСКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЗА ВРСТУ И ВИСИНУ НАГРАДЕ И УСЛОВИ ЗАШТИТЕ АУТОРСКИХ ПРАВА И ПРЕНОСА ИМОВИНСКИХ ПРАВА АУТОРА НА ИНВЕСТИТОРА

ПРИЛОЗИ УЗ ПРОГРАМ – ПОДЛОГЕ И ПРАТЕЋА ДОКУМЕНТАЦИЈА

ПОВОД, ПРЕДМЕТ И ОБУХВАТ КОНКУРСА

1.1. ПОВОД, ПРЕДМЕТ И ОБУХВАТ КОНКУРСА

1.1. ПОВОД И ПРЕДМЕТ КОНКУРСА

Град Крагујевац, у склопу мера и активности на урбаној обнови и регенерацији просторно културно-историјске целине „Војно-технички завод“, покренуо је поступак за спровођење урбанистичко-архитектонског конкурса са циљем да тиме започне дугорочни и свеобухватни процес обнове простора који је обележио развој града током последња два века.

Комплекс "Војно-технички завод" (ВТЗ) и војна индустрија која се развијала на овом простору, од средине XIX века била је носилац техничко-технолошког, социјалног и демографског развоја града. Данас, међутим, контекст простора ВТЗ битно је другачији. Карактерише га замрлост, небезбедност, неосветљеност, нефункционалност, еколошка угроженост, хетерогена власничка структура и неадекватно коришћење објеката који представљају културну баштину. Након што је 2006. године, Град Крагујевац откупио део простора и грађевина некадашњег ВТЗ, део комплекса коначно је постао доступан широј јавности и почео да открива све своје садржаје и бисере индустријског наслеђа.

Одлуком Владе Републике Србије, „Комплекс Војно-техничког завода у Крагујевцу“, утврђен је 2014. године за просторну културно-историјску целину изузетног значаја. Може се рећи да комплекс ВТЗ, осим проглашеног националног, има и интернационалан значај у историјском (прва мала европска држава са сопственим оружаним капацитетима - ослонац политике ослобођења балканских народа), али и у архитектонско-урбанистичком смислу (корен безорнаменталне естетике у читавом региону). Такође, ово је истовремено најстарији фабрички комплекс у овом делу Европе, зачетак индустријализације и новог друштвеног поретка, али и снажан симбол увођења Србије у модерне европске токове.

Урбана обнова и регенерација ове просторно културно-историјске целине од изузетног значаја подразумева очување, ревитализацију, унапређење, адекватно коришћење и презентацију објеката индустријског наслеђа и простора у њиховом окружењу, а у циљу оживљавања комплекса, побољшања урбанистичко-архитектонских, економских, еколошких и социјалних аспеката регенерисаног простора, чиме би се уједно побољшала слика градског културног предела и његова препознатљивост на ширем регионалном, па и међународном нивоу.

Пројекат урбане обнове и регенерације ПКИЦ Војно-техничког завода који је покренуо град Крагујевац има за циљ да се обезбеди економски оправдан, социјално прихватљив и еколошки одржив развој овог простора од изузетног културног значаја, у самом језгру Крагујевца кроз:

- враћање изворног идентитета простора као центра индустријализације и модернизације Србије,
- осмишљавање савремених концепата коришћења објеката и простора индустријског наслеђа, кроз њихову пренамену и поновно коришћење („креативне индустрије“ или „индустрије 4.0“),
- формирање нових, сликовитих и свима доступних амбијената као импулс за трансформисање овог простора у фокусну тачку културног живота Града,
- јачање културног идентитета града и социјалне кохезије његових грађана,
- решавање конфликта у простору (хетерогена власничка структура, постојећи начин коришћења, заштита културног наслеђа, заштита животне средине, потребе садашњих и будућих корисника простора, инструменти за управљање простором).

Град Крагујевац се одлучио да, као полазну тачку за усмеравање даљих просторних интервенција, формирање развојних циљева и идентификацију интереса стејкхолдера (град, грађани, девелопери, академска заједница, стручњаци из разних дисциплина) у оквиру предметног простора ВТЗ, организује поступак расписивања и спровођења међународног урбанистичко-архитектонског конкурса и кроз награђена решења утврди смернице за урбану обнову и

регенерацију комплекса са предлогом активности и мера које у том циљу треба предузети, а које би служиле као основ за израду неопходне планске и урбанистичко-техничке документације.

Предмет конкурса је урбанистичко - архитектонско решење просторне културно историјске целине „Војно - технички завод у Крагујевцу“ – зона I, са идејним архитектонским решењима објеката и партерних површина у његовом „језгру“ (простор „Кнежев арсенал“).

1.2. ОБУХВАТ КОНКУРСА

Конкурсни обухват оивичен је регулацијом река Лепенице и Ждраљице, Косовском улицом, ул. Стојана Протића, индустријским колосеком, а укључује и простор постојеће комуналне зоне (изван ПКИЦ - зона I-ВТЗ) и групацију стамбених објеката у оквиру ПКИЦ - зона II – Пиротехника.

Целина конкурсног обухвата структурирана је у више просторних подцелина/зона, у зависности од специфичности појединих делова предметног комплекса и захтеваног обима и нивоа детаљности разраде конкурсног решења и то:

ТЕЖИШНО ПОДРУЧЈЕ (Зона 1) чини уводну зону у комплекс и обухвата простор контакта две заштићене просторно-културно историјске целине – ПКИЦ „Војно-технички завод“ и ПКИЦ Милошев венац (са Старом црквом и скупштином). Наслања се на простор старог градског језгра Крагујевца од којег га, са северне стране, раздваја река Лепеница. Ова зона представља најрепрезентативнији део комплекса са вредним градитељским наслеђем које има изузетан историјски значај - симболизује зачетак српске државности и зачетак и успон индустријализације на простору тадашње Србије. Издвојена је као зона јавно доступних садржаја и чини I фазу урбане обнове и регенерације комплекса. Површина обухвата зоне 1 је око 6,2 ha.

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ (Зона 2) чини средишњи део обухвата ПКИЦ „ВТЗ“ и у овом тренутку представља затворен (јавно недоступан) део индустријског комплекса, доминантно производне намене. Програмско подручје (зона 2) представља значајан просторни ресурс за будућу трансформацију и развој нових функција и чини II фазу урбане обнове и регенерације комплекса. Окружена је, поред тежишне зоне, индустријским комплексом „Застава оружје“, комуналном зоном са јужне стране и контактном зоном која укључује комплекс Машинско-техничке школе и стамбени блок уз Косовску улицу. Површина обухвата зоне 2 је око 14 ha.

КОНТАКТНО ПОДРУЧЈЕ (Зона 3) чине ободни простори целине конкурсног захвата, претежно изван Зоне I ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“.

Зона 3.1 обухвата северозападну контактну зону ПКИЦ – зона I „ВТЗ“, почев од Лучног моста бр. 1, па до ушћа реке Ждраљице у Лепеницу. Границу контактне зоне чини ул. Кнеза Михаила (Лепенички булевар) са северне и коридор железничке пруге Краљево-Крагујевац-Лапово са северозападне стране. Северни део зоне 3.1 припада ПКИЦ „Милошев венац“. Површина обухвата зоне 3.1 је око 6,5 ha.

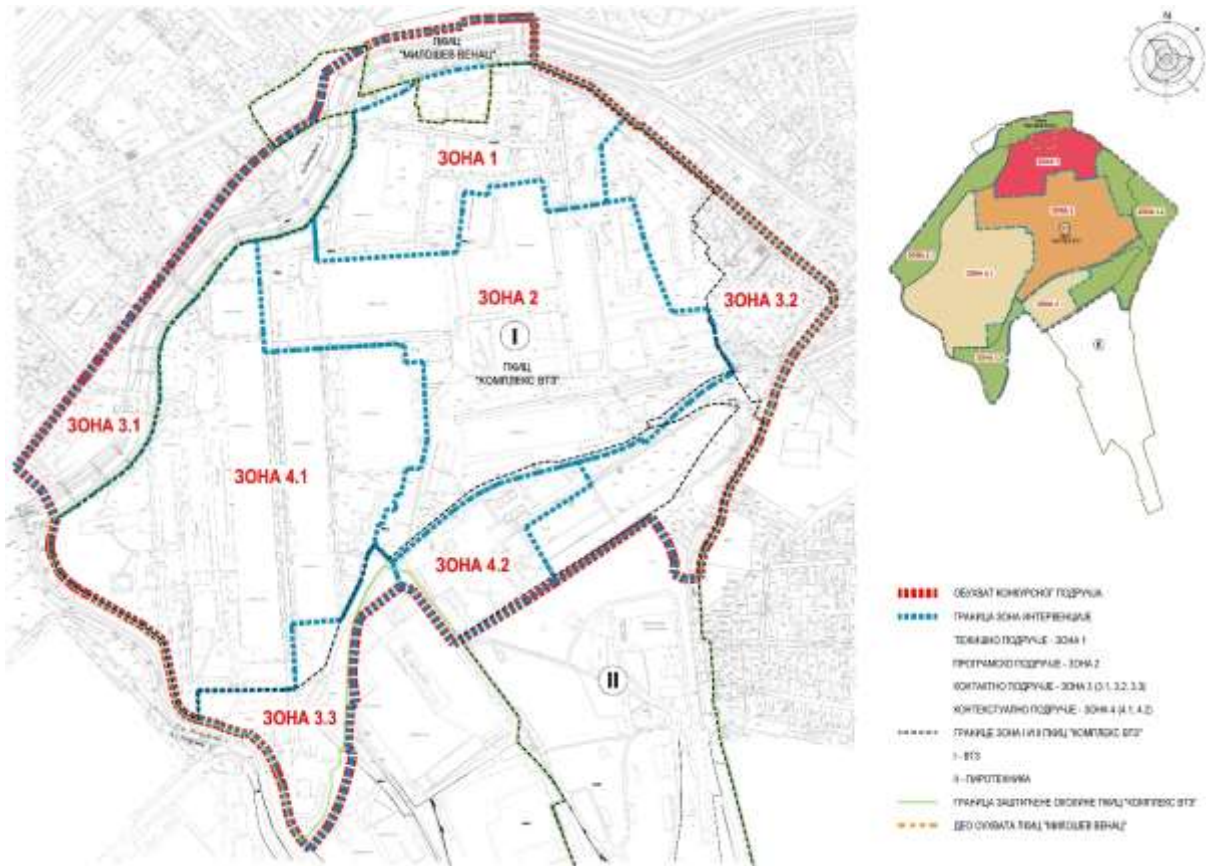
Зона 3.2 обухвата контактну зону уз улице Косовска и Стојана Протића, део комуналне зоне (пепелиште) мању групацију стамбених објеката (ПКИЦ, зона II - „Пиротехника). Целокупна зона се налази у оквиру граница заштићене околине ПКИЦ. Површина обухвата зоне 3.2 је око 8,1 ha.

Зона 3.3 обухвата рубни јужни део конкурсног захвата оивичен реком Ждраљицом и индустријским железничким колосеком, уз производни комплекс „Застава оружје“. Површина обухвата зоне 3.3 износи око 3 ha.

КОНТЕКСТУАЛНО ПОДРУЧЈЕ (Зона 4) чини делове конкурсног захвата у коме нису предвиђене интервенције, имајући у виду њихове специфичности у погледу функционисања.

Зона 4.1 обухвата простор постојећег („затвореног“) индустријског комплекса „Застава оружје“ (у оквиру ПКИЦ-Зона I/ВТЗ). Површина зоне је око 15 ha.

Зона 4.2 обухвата простор градске топлане („Енергетика“) и припада заштићеној околини ПКИЦ „Војно-технички завод“. Површина зоне је око 2.8 ха.



Слика 1. Катастарски план са границом конкурсног обухвата



Слика 2. Ортофото снимак са границом обухвата конкурса

ЦИЉЕВИ И КРИТЕРИЈУМИ

2. ЦИЉЕВИ И КРИТЕРИЈУМИ

2.1. ЦИЉЕВИ КОНКУРСА

Основни циљ конкурса је да се, у складу са конкурсним задатком, значајем и потенцијалима локације, изабере најквалитетније урбанистичко-архитектонско решење, које кореспондира са окружењем и прилагођено је вредностима амбијента заштићене просторно културно-историјске целине. Тежња је да се кроз конкурсне активности сагледају актуелни потенцијали простора, у складу са културно-историјским контекстом, значајем простора, уз антиципацију његовог будућег развоја.

Општи циљеви конкурса

- Сагледавање развојних могућности предметног простора кроз формирање широке понуде разноврсних идеја, предлога и концепата функционалне и обликовне трансформације комплекса Војно-техничког завода и његовог непосредног контекста, уз поштовање вредности заштићене просторно културно-историјске целине.
- Преиспитивање планских докумената који су од утицаја на предметно подручје и предлог њихове надградње новим програмима, садржајима, функцијама и обликовним решењима.
- Заокруживање контекстуалног амбијента и комплекса Војно-техничког завода у јединствен и препознатљив просторни оквир.
- Повезивање предметног простора са непосредним контекстом и ширим окружењем, кроз преусмеравање саобраћајних токова.
- Увођење садржаја и склопова примерених простору просторне културно-историјске целине „Војно-технички завод“, обликованих тако да омогуће квалитетну понуду јавно доступних садржаја, али и већу активацију простора и тржишну искоришћеност, као и естетско-садржајну атрактивност (делова и целине).
- Увођење програма који ће унапредити културну, образовну, туристичку и пословну понуду града.

Конкретни циљеви конкурса који проистичу из анализе просторних квалитета и ограничења, а у складу са прописаним мерама заштите за објекте и просторе:

- Предлог оптималних (најрационалнијих и најквалитетнијих) развојних могућности простора у садржајном и обликовном смислу, са посебним односом према повећању атрактивности целине уз:
 - нову изградњу у правцу формирања независних физичких структура,
 - реконструкцију објеката који нису предмет заштите из могућност висинске регулације у постојећим габаритима, у обиму и форми усклађеној са изабраним приступом обнови,
 - интерполацију нових слојева са слојевима наслеђа у правцу промене висинске регулације, уз могућност имплементирања нових функција у складу са концептуалним решењем.
- Просторно-програмска провера и дефинисање целине према намени и садржају објеката у складу са амбијенталним и другим карактеристикама, као основ за даљу планску разраду простора;
- Учвршћивање идентитета простора као специфичног и препознатљивог градског амбијента, кроз артикулисање његових организационих, регулационих, обликовних и естетских вредности.

- Повећање интереса коришћења расположивог простора кроз проширење или реструктурирање постојећих и увођење нових садржаја и подизање квалитета функционисања предметног простора и непосредног окружења.
- Ревитализација, реконструкција и пренамена постојећих објеката од великог културно-историјског значаја (пренамена комплекса у јавне и мешовите функције) у циљу очувања особености простора и урбане морфологије.
- Ремоделација урбаног склопа кроз унапређење морфологије постојећих структура у складу са принципима заштите градитељског наслеђа.
- Успостављање јединствене, органске, функционалне и обликовне везе са непосредном контактном зоном, уз истовремено обезбеђење интегритета сваке поједине (под)целине.
- Преобликовање унутрашње структуре комплекса унапређењем естетско-амбијенталне препознатљивости (објеката, отворених простора, мобилијара, ...).
- Преуређење отвореног простора за разноврсне стационарне атрактивне садржаје и различита догађања манифестационог карактера, формирањем флексибилног „сценског окружења“, привлачних архитектонских склопова, уз приступачност и ликовну упечатљивост.
- Унапређење мреже саобраћајних токова, уз разрешење стационарног саобраћаја.
- Пејзажно уређење простора.

2.2. КРИТЕРИЈУМИ

- Карактер и квалитет унапређења урбаног идентитета подручја у контексту непосредног и ширег окружења.
- Функционална заокруженост и интегрисаност предметног простора у градску матрицу.
- Јасан и свеобухватан просторни концепт урбане обнове, препознатљив у основној идеји.
- Дистрибуција намена и садржаја у простору, квалитет и разноврсност понуђених садржаја, функционалност предложеног решења.
- Обим и структура предложених садржаја, свеобухватност просторно-програмског решења и вишеслојност понуђених предлога;
- Складност урбаног контекста у целини и остварене вредности идентитета сваке амбијенталне (под)целине; Сликовитост, ликовност и вишеслојна перцептивност предметног простора.
- Квалитет предложеног начина прилагођавања објеката индустријског наслеђа потребама града и региона, уз поштовање принципа очувања аутентичности и интегритета грађевина и простора – применом савремених модела заштите и ревитализације индустријског наслеђа.
- Урбанистичко-архитектонско обликовање и амбијенталне карактеристике целине и карактеристичних делова:
 - Однос према ширем и непосредном окружењу и контактном подручју,
 - Интегрални приступ заштити, очувању и унапређењу градитељског и културног наслеђа;
- Економска оправданост и одрживост просторно-програмског концепта и могућност етапне реализације.
- Динамичност коришћења простора и активно учешће у животу града.
- Јасноћа приказа и уверљивост аргументације.
- Према напред наведеним циљевима и критеријумима, чланови жирија оцењиваће сваки појединачни рад бодовима од 1 до 5, на основу чега ће се извршити рангирање истих.

ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ КОМПЛЕКСА „ВТЗ“

Настанак Крагујевца као првог индустријског града у Србије

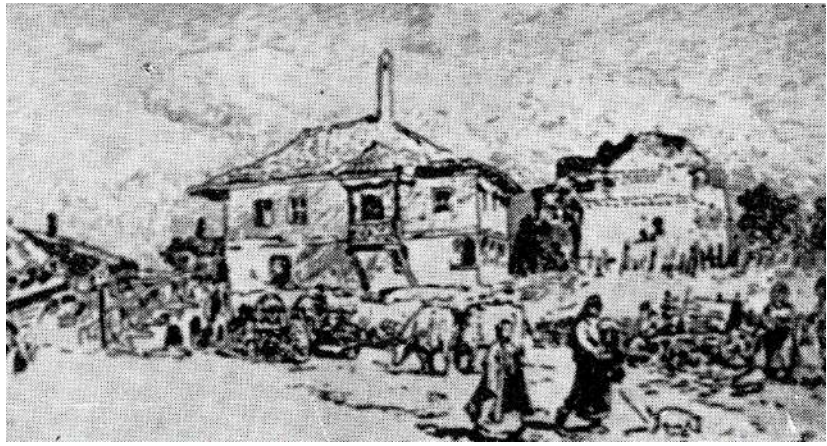
Најстарији податак забележен о Крагујевцу потиче из друге половине XV века, када се помиње као село са 32 куће. прво насеље подигнуто је на левој обали реке Лепенице, код садашњег Доњег бетонског моста.

Од првог забележеног податка о постанку Крагујевца 1476. до 1818. године, када постаје престоница Србије, Крагујевац је више од три века био под влашћу Турака и око двадесетак година под аустријском окупацијом. У том периоду град се развијао према функцијама које је вршио и са одликама тадашње архитектуре, нарочито оријенталне.

За развој града од значаја је била друга аустријска окупација, која је трајала 21 годину. Тада Крагујевац постаје војно-стратегијски центар, а истовремено започиње развитак занатства, трговине и сточарства. Насеље се шири према садашњој пошти и хотелу "Дубровник". На том простору подигнуто је утврђење са земљаним бредом и дрвеном оградом, опасно шанцем са водом из Лепенице, одакле и назив "Шанац- Крагујевац".



Слика 1. Шанац-Крагујевац



Слика 2. Џамија код Каменог моста

Након ове фазе настанка и развоја града, по ослобођењу од Турака 1815. године, наступа престонички период, у којем Крагујевац доживљава пуни процват. У овом периоду ће се утемељити основе индустријског развоја града и стећи услови за формирање Старог центра, који је представљао полазну тачку даљег ширења и урбанизације града.

Престонички период од 1818. – 1841. године

Након ове фазе настанка и развоја града, по ослобођењу од Турака 1815. године, наступа престонички период, у којем Крагујевац доживљава пуни процват. У овом периоду ће се утемељити основе индустријског развоја града и стећи услови за формирање Старог центра, који је представљао полазну тачку даљег ширења и урбанизације града.

На избор Крагујевца за седиште обновљене српске државе 1818. године утицали су бројни фактори. На раскрсници природних комуникација, довољно удаљен од Цариградског друма, Крагујевац је имао готово идеалне услове да постане престоница једне тек ослобођене земље. Проглашењем Крагујевца за престоницу обновљене српске државе, започиње бржи развој ове вароши у којој почињу да се концентришу институције највише државне власти (Суд, Народна скупштина, итд.)¹.

Радикалном одлуком кнеза Милоша, поред старе вароши око Камене ћуприје, на узвишици, на левој страни Лепенице, почиње да се формира нова варош, која је од старе турске вароши била

¹ Радовановић Бориша, Стари Крагујевац, Крагујевац, 1996., стр. 39

незнатно удаљена и где је изграђен кнежев двор кнеза као управно и политичко средиште српске престонице.

Двор су чинила три конака са помоћним зградама и придворном црквом на десној страни Лепенице, међусобно повезани дрвеном ћупријом (на месту данашњег бетонског пешачког моста). Најрепрезентативнија зграда у оквиру двора био је Кнежев конак, а поред њега и Љубичин конак и Амиџин конак. Сви наведени објекти су дефинисали простор нове вароши. Овиме је употпуњена целина-венац, који се огледа кроз успостављање везе Каменом ћупријом између старе и нове вароши, чиме је оформљен је центар српске престонице.



Слика 3. Милошев двор



Слика 4. Амиџин конак у Крагујевцу

У периоду док је био српска предстоница, у Крагујевцу настају и доживљавају пун полет културне и просветне институције. Оснива се Прва крагујевачка гимназија (1833.г.), прво позориште (1835.г.), Лицеј-прва високошколска установа у Србији (1838.г.), прва галерија слика, итд.

Индустријска фаза урбанизације Србије почела је тек средином XIX века. Крагујевац је био први типично индустријски град у том процесу. Војна индустрија била је основ урбаног развоја Крагујевца. Настала је упоредо са стварањем државе.

Процес зачетка војне индустрије описује Верољуб Трифуновић кроз формирање три темена будућег великог троугла Матичне локације крагујевачке војне индустрије². Као почетни корак у фази индустријализације, представљала је изградња две велике касарне, у којима су вршене прве репарације и склапања стрељачког оружја. Војна радионица у кругу велике касарне означила је почетак развоја привреде на десној обали Лепенице. Урбанистички подухват био је обележавање првог темена троугла.

Око 1836. године Кнежевина формира прве посебне производне погоне за наоружавање. На десној обали Лепенице источно од касарне, јужно уз цркву св. Духа, саграђене су две мање радионице - *Амиџина ливница* и *Арсенал*. Наведени војни објекти су били у непосредном суседству конака. Ова локација је друга координата просторног развоја крагујевачке војне индустрије током наредна два века. Фиксирана је у самом центру града, на Милошевом венцу и зато је од пресудног утицаја на дугорочно планирање и грађење Крагујевца.

Трећа координатна локација крагујевачке војне индустрије постављена је изградњом Пиротехнике јужно од вароши.

Као иницијатор концентрације војних капацитета у Крагујевцу, кнез Милош је поставио границе будуће територије војне индустрије. Овај неурбанизован простор, неприступачан за друге градитеље, био је резервисан за потребе војске. Његова површина од око 70 хектара, говори о величини првобитно предвиђених просторних капацитета локације.

Престоничка епизода Крагујевца окончала се 1841. године, пребацивањем ингеренција на Београд. Наступио је период стагнације, све до 1851. године и формирања Тополивнице, комплекса војне индустрије – новог иницијатора развоја града.

² Трифуновић Верољуб, Грађење Крагујевца у Кнежевини и Краљевини, Крагујевац, 2008, стр.63, 64

Период од 1851 – 1891. године

Одлучујући догађај за даљи развој војне индустрије је изградња Тополивнице у Крагујевцу (1851. год.). Државном одлуком, функција је пресељена из Београда. За локацију је одабран простор на десној страни Лепенице, удаљен око 300 метара од реке, између Господаревог и Метиног брда, на месту где се некада простирао Арсенал. Објекат је био окружен Пушкарницом, Ковачницом, Браварницом (радионицама у склопу Арсенала) и Управом. Поред Тополивнице подигнута је 1854. године Радионица за производњу лафета, војних кола, и Лабораторија (Пиротехника) за производњу топовске и пушчане муниције.³

Један од кључних проблема везаних за изградњу фабрике био је недостатак стручног кадра и технологије, нарочито високо образованих инжењера. Уз пристанак цара Наполеона III, за првог директора фабрике ангажован је мајор француске армије Шарл Лубри.

Рад Тополивнице допринео је и осамостаљењу Србије у погледу наоружања. Представља колевку српске индустрије, грађевина која је дефинитивно потврдила државни значај Матичне локације у Крагујевцу, а њена поставка најавила је прелазак вароши Крагујевца у први индустријски град Кнежевине Србије.

Развој индустрије не би био могућ без образовног система и јединствене територије. На тим темељима основана је 1854. године у оквиру крагујевачког Војног завода, Војно-занатлијска школа.



Слика 5. Тополивница на гравури из 1853. године

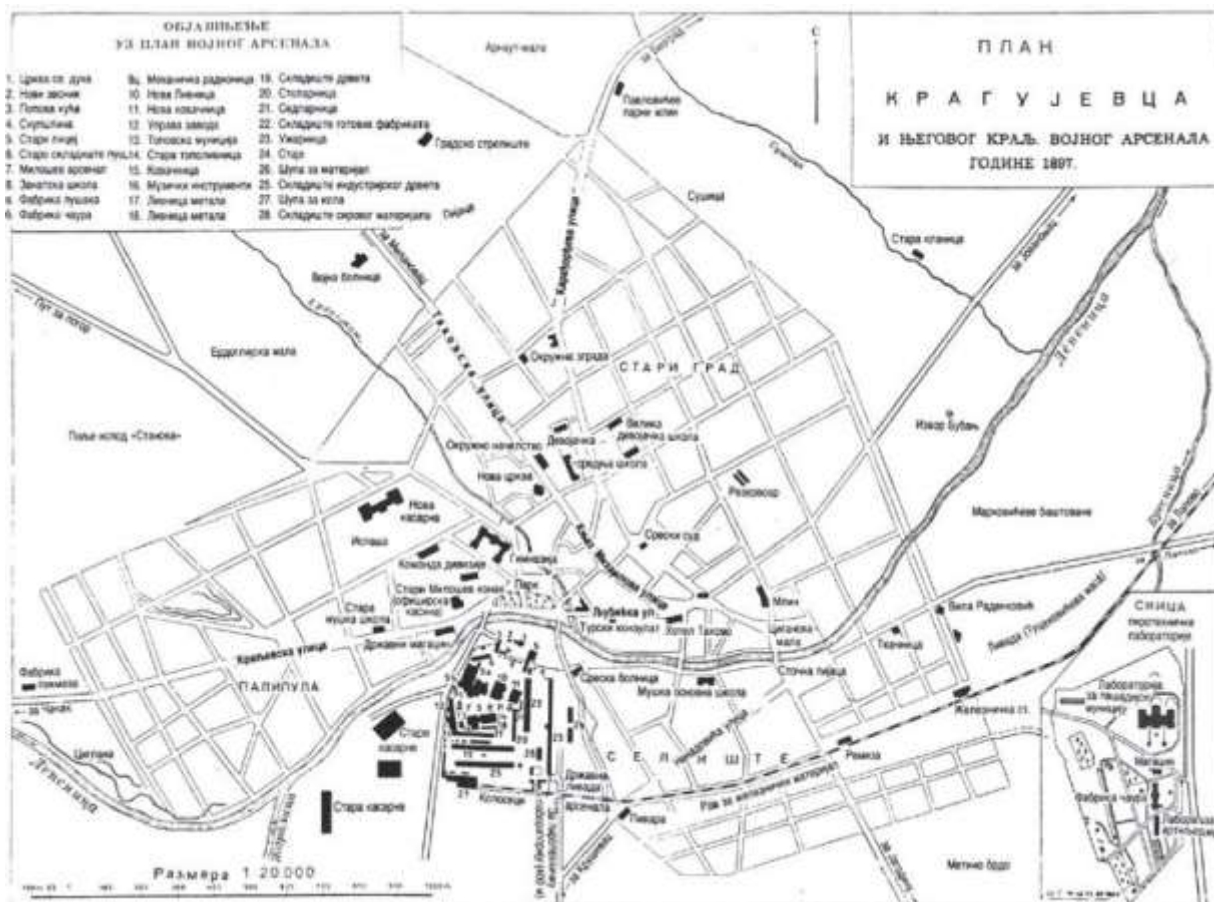


Слика 6. Војно-занатлијска школа

Осамдесете године XIX века представљају деценију у којој започиње нешто интензивнији индустријски развој државе, па се може рећи да Србија тек тада у правом смислу те речи улази у етапу своје индустријске револуције. Овај период подразумева други развојни период Тополивнице, који почиње 1876-1878. године. У изградњу и реконструкцију улажу се знатне инвестиције. Од реорганизације (1883. год) крагујевачка фабрика се назива Војнотехнички завод. Модерна зграда за Тополивницу саграђена је 1886. године.

Подизање војног постројења условило је досељавање великог броја радника и њихових породица у град, што је довело до нове изградње и још сукцесивнијег ширења. Интензивна урбанизација града наступила је седамдесетих година XIX века. Како бележи путописац Феликс Каниц – "Крагујевац је спровео срећно пресвлаку од џиновског села у модеран леп град". Овакав пораст популације био је сасвим довољан да Крагујевац постане један од првих градова који је крајем века имао свој регулациони план, као и ту привилегију (поново захваљујући војној фабрици) да добије прву електричну централу 1886.године за потребе "Завода", док су остали делови града осветљени касније. Индустријски развој, наговештај капиталистичке привреде и нових друштвених односа обележили су развој града крајем XIX и почетком XX века, а диференцирање специјализованих функција и активности дефинисаће његов урбани миље.

³ Завод за заштиту споменика културе, Историјска и уметничка баштина Војнотехничког завода, Крагујевац, 2005, стр. 14, 16, 19



Слика 7. План Крагујевца и краљевског војног арсенала из 1897. године

Индустријски прогрес драстично је био прекинут ратовима почетком XX века и "Великим ратом", што је оставило за последицу разорен и опљачкан град и његову индустрију. У послератним годинама настављено је са даљим инвестирањем у изградњу "Завода" и већ након неколико година подигнуто је мноштво нових објеката па и читавих насеља. Најзначајнији подухват у овој сфери била је изградња насеља "Стара Радничка колонија" које представља нетипичан и оригиналан урбанистичко-архитектонски концепт.



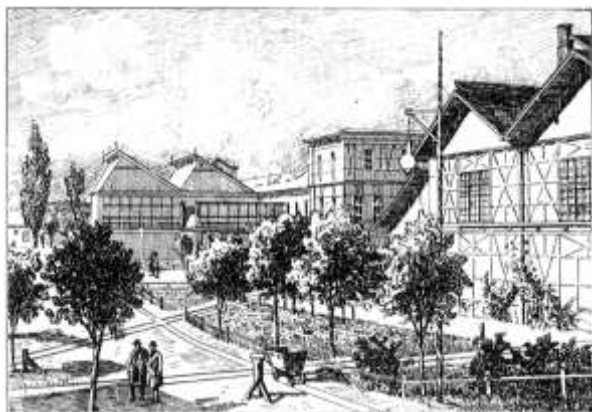
Слика 8. Ситуациони план Војно-техничког Завода са Пиротехником (1931.г.)

Слика 9. Авионски снимак Крагујевца између два светска рата

Војнотехнички завод постао је значајно индустријско предузеће и основ војне индустрије у Србији. Са становишта грађења Крагујевца, био је то изузетно дугорочан фактор. Скромне војне зграде обележиле су изузетно велику војну локацију. Цела градитељска историја од Арсенала до Фабрике оружја „Застава“ одвијала се у том кругу. Поред војне индустрије, на истој локацији је настала (средином XX века) и аутоиндустрија. Са становишта урбанизације Србије, може се тврдити да у Кнежевини није било индустријске зоне сличне величине и упоредивих дугорочних капацитета. Локација војне индустрије настала у Крагујевцу је изузетан допринос модернизацији државе.⁴

Преглед историјског развоја објеката или локалитета

- 1850. одлука о оснивању Тополивнице у Крагујевцу;
- 1853. изливени први топови;
- 1854. основана занатлијска школа;
- 1881/83. подигнута најстарија постојећа зграда Ливнице;
- 1914/18. велико уништење током I светског рата;
- 1918/1941. период обнове, нови процват фабрике и њена модернизација. Подизање нових постројења и вредних архитектонских здања;
- 1926. изграђена "Управна зграда Војно - техничког Завода";
- 1941/45. године II светског рата, велико страдање фабрике и града;
- Деценије након II светског рата - трансформација фабрике, обједињавање производње војног и ловачког наоружања са аутомобилском индустријом. Фабрика мења назив у "Заводи Црвена Застава";
- 1967. престанак производње у згради "Старе ливнице";
- Након 2000. године, индустријски комплекс задржава назив "Застава";
- Новембар 2006. године - Град Крагујевац откупљује део простор и грађевине постају доступне за јавност.



Слика 10. Војно-технички завод 1897. године



Слика 11. Изградња Војно-техничког завода 1926. године

⁴ Трифуновић Верољуб, Грађење Крагујевца у Кнежевини и Краљевини, Крагујевац, 2008, стр. 64-67

КАРАКТЕРИСТИКЕ КОНКУРСНОГ И ШИРЕГ КОНТЕКСТУАЛНОГ ПОДРУЧЈА

4. КАРАКТЕРИСТИКЕ ШИРЕГ И НЕПОСРЕДНОГ ОКРУЖЕЊА ВАН ОБУХВАТА КОНКУРСА

Предметни простор у контексту непосредног и ширег окружења

Конкурсно подручје заузима централни положај у укупној градској урбаној структури Крагујевца и наслања на простор најужег градског центра. Саобраћајне баријере (главна градска магистрале, железничка пруга), али и намена Комплекса као тежишта индустријског развоја Крагујевца од његовог настанка до данас и дугогодишњи статус „забрањеног града“, условили су да, у функционалном смислу, предметни простор не кореспондира са простором градског центра. Истовремено, простор града са јужне стране Лепенице развијао се доминантно под утицајем ВТЗ, где су се око његовог нуклеуса развијали значајни привредни системи, важни саобраћајни правци, крупни инфраструктурни системи и нова стамбена насеља.

Предметни простор у контексту градског центра

Конкурсно подручје, у просторном смислу, чини саставни део урбаног контекста централне зоне, у коме истовремено просторно и визуелно кореспондира са простором историјског центра (Милошевог венца) и новог градског центра (подцелине Продор и Лепеница).

Данашњи градски центар развио се на граници два историјска језгра из различитих временских епоха развоја града – „турског“ Крагујевца (првобитни центар града) и центра Милошеве престонице (Милошев венац).



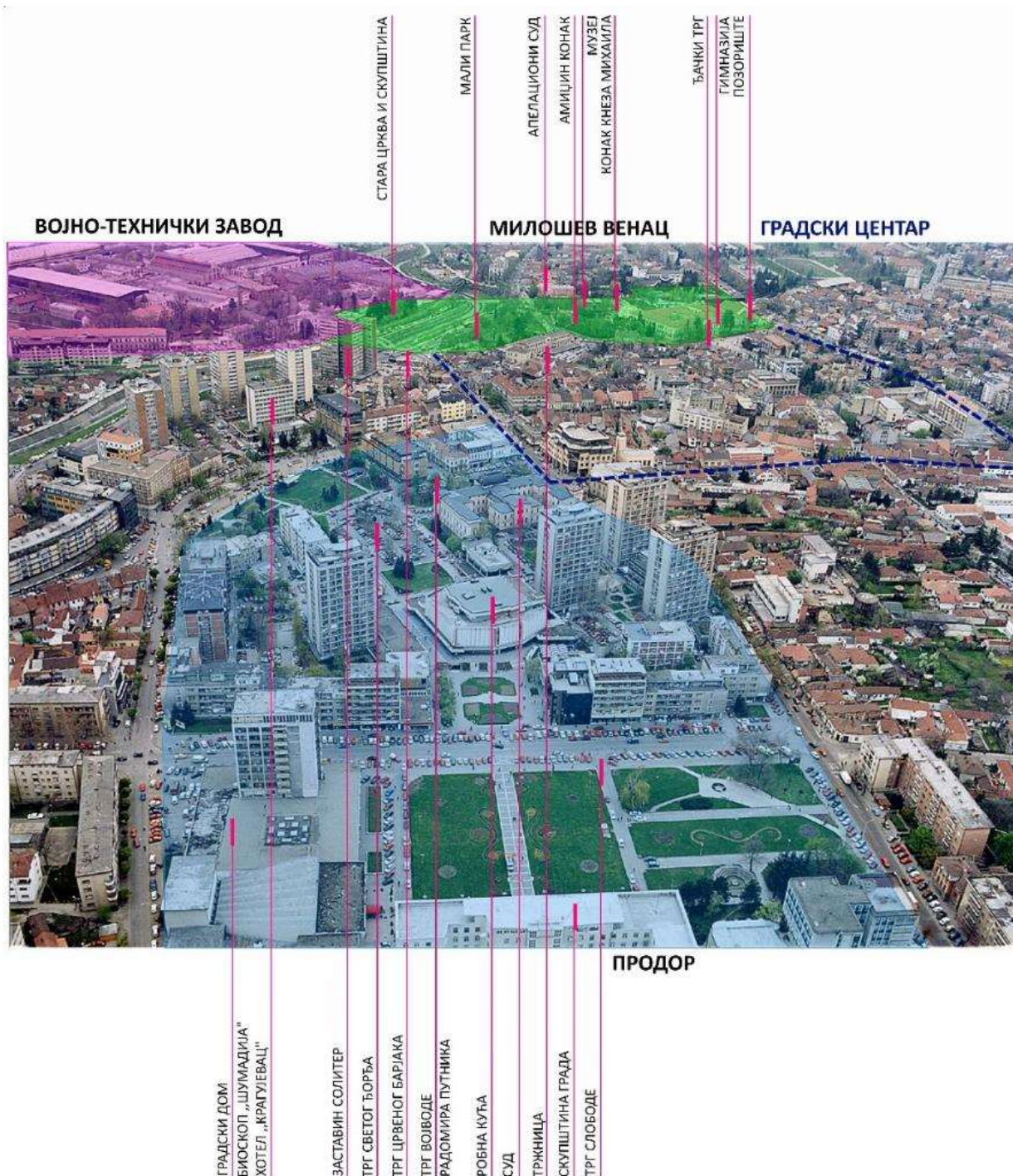
Слика 12. Развој градског центра кроз историју (првобитни центар, Милошев венац и нови градски центар);
Слика 13. Положај данашњег градског центра у урбаној структури града (десно)

Стари (традиционални) градски центар обележен је различитим историјским слојевима и богатом градитељском баштином. Простор старог језгра Крагујевца одликује се хетерогеном структуром блокова у систему наслеђене (неправилне) уличне матрице и мешовитом стамбено-пословном наменом. У оквиру њега се издваја простор амбијенталне целине „Милошев венац“, са објектима старог Крагујевца из времена династије Обреновића и средине 19. века, који представља културно-историјско језгро града и темељ државе Србије. Милошев венац се развија у два потеза, обухватајући простор са обе стране Лепенице повезан мостовима, са објектима који су обележили развој Крагујевца као некадашње престонице (гимназија, позориште, Амиџин конак, Михаилов конак, Тржница, као и објекти Старе цркве и Старе скупштине са десне обале Лепенице).

Насупрот Милошевом венцу, као тачка дисконтинуитета у дотадашњем просторном развоју и начину формирања урбане структуре града и његовог старог центра, настао је нови градски центар „Продор“ који, од свог формирања, преузима улогу управног, административног и пословног средишта града. Објекат градске куће (до 1950-тих ван градског центра) постаје тежиште шире градске зоне, а коридор назван „Зелени Продор“ доминантни просторни и функционални потез (дефинисан околним и наглашен реперним објектима – хотел Крагујевац-Робна кућа – Скупштина Града) који формира најужи центар града, повезујући старо и ново језгро

потезом традиционалне главне улице (ул. 27. марта и Николе Пашића). Отворени простори (пешачка улица, тргови, скверови) такође дефинишу карактер целине „Продора“ чији су саставни део и који чине повезујући елемент између старог и новог градског језгра. Основна карактеристика „Продора“ је висок квалитет локације, изграђени значајни објекти, реализована градска управна функција, висок капацитет становања и трговине, саобраћајни проблеми унутра и у ободном прстену, као и делови неуређеног и програмски неусмереног простора.

Различити историјски слојеви који формирају простор центра очитују се и у типологији градске урбане структуре од којих се издваја - уситњена и хетерогена варошка структура коју чини скуп блокова у старом градском језгру, а са друге стране масивне стамбене структуре вишепородичног становања високе спратности, лоциране како у самом центру, тако и по његовом ободу са североисточне стране и дуж Лепеничког булеvara (непосредан контекст конкурсног подручја).



Слика 14. Просторне целине градског центра

На простору центра, сагласно улози Крагујевца као регионалног центра ширег подручја, смештени су најважнији објекти и функције примерене значају града Крагујевца, од којих неке имају регионални и надрегионални значај – објекти управе и администрације, културе, образовања, концентрација комерцијалних и услужних садржаја, верски објекти. Због слојевитости урбане матрице, различитих културолошких образаца и мултифункционалности, простор центра обилује контрастима, акцентима и разноликим амбијентима, као и значајном градитељском баштином.

Главна саобраћајна веза конкурсног обухвата са подручјем централне зоне остварује се Косовском улицом (преко колског и пешачког моста), која се преко Лепеничког булеvara надовезује на улицу 27. марта (и даље на ул. Николе Пашића) – централни правац који обједињује простор старог и новог центра („Продор“).

Амбијентална целина Милошев венац

Као језгро формирања престонице у 19. веку, овај простор има изузетан значај у симболичком, идентитетском и културолошком смислу, не само за град, већ и за читаву државу. Део је зоне старог градског центра која представља просторно, функционално и културно-историјско језгро насеља. Функционална повезаност Комплекса ВТЗ и простора некадашњег Милошевог двора, осим нераскидивих нити заједничке историје, данас готово да и није присутна.



Слика 15. Положај амбијенталне целине Милошев венац; Слика 16. Амиџин конак (горе десно);
Слика 17. Конак кнеза Михаила (доле десно)

Објекти обележени на карти:

1 _ Амиџин конак, 1818.г., једина сачувана зграда из комплекса Милошевог двора, данас у склопу Народног музеја;
2 _ Конак кнеза Михаила, 1860.г., данас управа Народног музеја и музејска библиотека⁵; 3 _ Галерија; 4 _ Велика крагујевачка гимназија, 1887.г. прва Гимназија у Србији; 5 _ Тржница; 6 _ Књажевско-српски театар; 7 _ Стара црква са звоником; 8 _ Стара скупштина; 9 _ Мали парк

⁵ <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Konak-kneza-Mihaila.jpg>



Слика 18. Милошев венац – Амиџин конак (лево), галерија Народног музеја (у средини), Конак кнеза Михаила (десно)⁶



Слика 19. Милошев венац – Амиџин конак у средини, лево је био Милошев конак, а десно Шарени (према сачуваним подацима)⁷



Слика 20. Милошев венац - Прва крагујевачка гимназија⁸ Слика 21. Милошев венац - Театар



Слика 22. Милошев венац – Тржница

Слика 23. Милошев венац - Мали парк

Стратешким плановима града Крагујевца, предвиђено је функционално проширење комплекса „Милошев венац“ на простор касарне „Војвода Радомир Путник“ и његово употпуњавање садржајима регионалног и надрегионалног значаја. Повезивање овог комплекса са "Милошевим венцем", омогућило би развој функционалног и историјског градског језгра, и формирање посебног простора за презентацију и проучавање политичке, културне, привредне и шире цивилизацијске идеје Србије у европском контексту, коју је засновао Крагујевац. Објекат тржнице пренамењује се у објекат намењен културним садржајима.

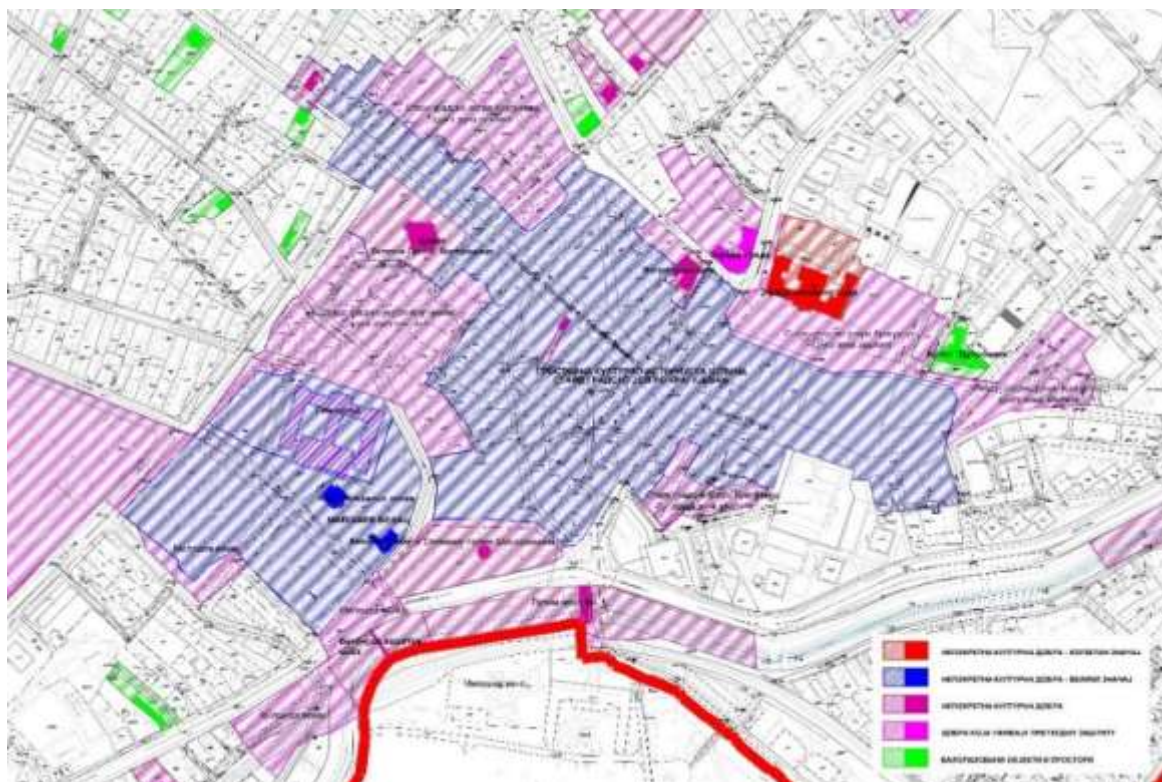
⁶ https://prviprvinaskali.com/pub/article/14742941578154_00_prvi_prvi_na_skali_narodni_muzej_kragujevac_aktuelna_desavanja.jpg

⁷ <http://cmjp.rs/wp-content/uploads/2018/05/Milo%C5%A1ev-venac-Amid%C5%BEin-konak-u-sredini-levo-je-bio-Milo%C5%A1ev-konak-a-desno-%C5%A0areni-prema-sa%C4%8Duvanim-podacima.jpg>

⁸ <https://www.prvagimnazija.edu.rs/images/speasyimagegallery/albums/7/images/578088-10151742497436375-963799697-n.jpg>

Заштићена ПКИЦ „Старо језгро Крагујевца“

Готово целокупан простор старог градског центра формиран око улица Краља Александра I Карађорђевића и Краља Петра I (саставни део подцелине Продор) је заштићен у оквиру Просторне културно-историјске целине „Старо језгро Крагујевца“, са вредним објектима градитељског наслеђа који су обележили развој Крагујевца кроз различите периоде његовог трајања (Црква успења Пресвете Богородице, Суд, Ватрогасни дом, зграда Уреда и бројни објекти старе варошке архитектуре, итд.).



Слика 24. Карта заштите непокретних културних добара (ПГР Центар-Стара варош у Крагујевцу)



Слика 25. Део ПКИЦ „Старо градско језгро Крагујевца“ у оквиру целине Центар - Продор⁹

⁹ <https://rs.n1info.com/wp-content/uploads/2020/04/kragujevac-panorama-izvor-n1-milan-nikic-309566-768x432.jpeg>

Непосредно контекстуално подручје целине конкурсног захвата

Подручје старог градског језгра је, посматрано у односу на конкурсни захват, у изразитом контрасту са изграђеном структуром слободностојећих вишепородичних стамбених објеката високе спратности на потезу који се развија дуж Лепеничког булевара, почев од раскршћа улица 27. марта и Црвеног барјака и Трга Црвеног барјака (први у низу „Заставин солитер“, П+14).



Слика 26. Панорамски приказ контекстуалног подручја конкурсног обухвата – увод у градски центар¹⁰

Важећим планом за централну градску зону, планирана је урбана обнова старог језгра Крагујевца уз трансформацију стамбеног фонда у пословни. Повећање учешћа пословања планирано је у целом обухвату централне зоне. На угаоној позицији, на простору данашњег паркинга на Тргу црвеног барјака (угао Лепеничког булевара и ул. 27. марта) уз Заставин солитер“, предвиђена је изградња јавне гараже са пратећим пословањем спратности Пв+3).

Ободне зоне (контекстуално подручје изван конкурсног захвата)

Контекстуално подручје уз ул. Кнеза Михаила и железничку пругу

Са северозападне стране конкурсног обухвата, непосредно контекстуално подручје конкурсног захвата чине периферни делови градског центра формиране са леве и десне стране Ул. Кнеза Михаила. У зони железничког моста, издваја се вишепородични стамбени објекат (Официрски станови) који припада ПКИЦ „Комплекс Војно-технички завод“. На прилазном потезу ка комплексу, дуж улице Кнеза Михаила, карактер изграђене структуре нема амбијентални значај, а њихов карактер у великој мери је дефинисан непосредном близином железничке пруге (северозападна граница конкурсног захвата). У непосредној близини локације, у зони пешачког моста уз комплекс Милошев венац, су објекти некадашње управе војске (сада Апелациони суд, П+2). Осим поменутих објеката у зони пешачког моста, потез нема амбијентални значај.

Контекстуално подручје уз ул. Косовска

¹⁰https://cdn.shortpixel.ai/spai/w_784+q_glossy+ret_img+to_webp/https://balkangreenenergynews.com/rs/wp-content/uploads/2021/03/Kragujevac-stedi-energiju-i-promovise-zelenu-ekonomiju.jpg

Простор са североисточне стране је у обухвату шире централне зоне - чине га делови насеља Лепеница – Пивара, на простору између реке Лепенице, улице Стојана Протића, Јована Ристића и Косовске. Неповољност ове целине је постојећи железнички коридор који пролази кроз постојећу стамбену зону.

Непосредни контекст комплексу Војно-техничког завода чини блок који се развија између Косовске улице, железничке пруге и улице Стојана Протића. Блок има мешовиту стамбено-пословну намену. У делу блока, непосредно уз пешачки и колски мост је неуређен паркинг простор. Насупрот средње техничке школе (некадашњи интернат Војно-занатлијске школе) је низ вишепородичних стамбено-пословних објеката, претежне спратности П+4+Пк, без архитектонских и амбијенталних особености. Преостали делови блокова који чине непосредно окружење локације, а делом и њен саставни део су уситњене структуре ниске спратности (П до П+1) изграђене на регулационој линији, према улици претежно намењене пословању (локали, сервис), док је у дубини парцела присутно становање. Објекти су углавном лошег бонитета, без архитектонских и амбијенталних вредности.

Важећим планом је предвиђена трансформација овог простора кроз замену постојећег грађевинског фонда, и повећање капацитета изграђености, уз могућност промене типа становања (породично у вишепородично). Планом је дефинисана максимална спратност – за породичне стамбене објекте до П+3, за вишепородичне објекте до П+5.

Када је у питању шире контекстуално подручје, са југоисточне стране обухвата издваја се насеље Нова колонија, настало под директним утицајем јачања улоге Војно-техничког завода у привреди града и државе 30-тих године прошлог века, када су се јавиле потребе за смештај нових радника. Насеље је формирано око главне осе - Косовске улице, око које је формирана мрежа стамбених блокова распоређених у радијалном систему, са зеленим сквером као тежиштем. За време у коме је формирано (у периоду од 1936-1939. године), представљало је авангардан пример формирања радничких насеља, по замисли архитекте Михаила Радовановића.



Слика 27. Насеље Нова колонија¹¹

Контекстуално подручје – «Пиротехника»

Шири простор на који се на обухват конкурсног захвата надовезује са његове јужне стране, дефинисан је појасом регулације улице Стојана Протића (ДП II реда бр. 183) као једним од најважнијих улазно-излазних праваца, регулацијом јужне обилазнице, границом комплекса ФАС (Фијат аутомобили) до железничког моста на реци Ждраљици.

Непосредно уз границу конкурсног захвата, налазе се делови производног комплекса Заставе (Застава оружје, Ковачница, и др.), некадашњи пословни комплекс „Застава возила“ (у реструктурирању), као и мања групација породичних стамбених објеката уз улицу Стојана Протића.

Делове конкурсног захвата тангира траса индустријске железнице према комплексу ФАС, као и саобраћајница која повезује улаз у комплекс са његове југоисточне стране (Громовића улаз) и Фабрику аутомобила ФАС са југозападне стране обухвата.

Југоисточни део овог простора се налази у обухвату ПКИЦ „Комплекс ВТЗ – Пиротехника (зона 2), са концентрацијом вредног градитељског наслеђа, а који је важећим планским документима предвиђен за мешовиту намену, према утврђеним мерама заштите за предметну зону.

¹¹ Фотографија преузета из публикације „Индустријско наслеђе-заштита и ревитализација“, Завод за заштиту споменика културе, Крагујевац, 2013

5. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА У ОБУХВАТУ КОНКУРСА

Простор у обухвату конкурса највећим делом припада просторно културно-историјској целини „Комплекс Војно-техничког завода“ – зона I – „ВТЗ“ и делом просторно културно-историјској целини „Милошев венац“, са већим бројем категорисаних непокретних културних добара (од којих су нека и од великог значаја), као и валоризованим објектима индустријског и градитељског наслеђа.

Већ је поменуто да је овај простор, поред духовне и симболичке улоге која проистиче из његовог историјског значаја као језгра стварања модерне државе Србије, истовремено и симбол зачетка њеног индустријског развоја, који је у највећој мери утицао на укупан развој и напредак Града током његове модерне историје.

Комплекс "Војно-технички завод" (ВТЗ) и војна индустрија која се развијала на овом простору, од средине XIX века била је носилац техничко-технолошког, социјалног и демографског развоја града. Данас, међутим, контекст простора ВТЗ битно је другачији. Карактерише га замрлост, небезбедност, неосветљеност, нефункционалност, еколошка угроженост (као последица бомбардовања 1999.год., али и дугогодишњих технолошких процеса у индустрији), хетерогена власничка структура и неадекватно коришћење објеката који представљају културну баштину. Након што је 2006. године, Град Крагујевац откупио део простора и грађевине некадашњег Завода, део ВТЗ коначно је постао доступан широј јавности.

5.1. НАМЕНА И ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА

По намени, предметни простор у целини конкурсног обухвата је вишеслојан и у њему су заступљене разнородне функције – култура, религија, образовање, пословање, услуге, индустрија, становање. Непроизводне активности су доминантно везане за простор тежишне и контактне зоне. Простор, у целини гледано, карактерише неадекватно организовано и уређено коришћење дела производног комплекса „Камиони“, „Енергетика“ и „Наменски производи“, делимично уређене партерне и зелене површине, делимична саобраћајна и инфраструктурна повезаност, затвореност према окружењу, неформалан систем унутрашње регулације, значајна изграђеност простора, постојање већег броја заштићених објеката, постојање привремених и неадекватних објеката који угрожавају амбијент, пролазак важних саобраћајница и железничке пруге, нерешена власничка структура.

Локација се одликује високом атрактивношћу, аутентичношћу објеката и целина и могућношћу за одређени обим изградње кроз заокружење програма. Представља специфичност града, а намеће императив заштите, унапређења, репрезентативног уређења и презентације простора.

ТЕЖИШНО ПОДРУЧЈЕ (Зона 1)

Тежишно подручје чини део комплекса који је оријентисан ка градском центру и има изузетну културно-историјску вредност. Представља простор мешовите намене (култура, управа, образовање, религија), са највећом концентрацијом објеката проглашених споменика културе од великог значаја, као и валоризованих објеката од великог значаја.

У оквиру тежишне зоне издвајају се две подцелине које у садашњем стању коришћења простора не остварују задовољавајуће комуникационе, визуелне и садржајне везе: 1) заокружена просторна подцелина која припада заштићеној просторно културно-историјској целини **„Милошев венац“ са Старом црквом и Скупштином** и пратећим објектима, комуникационо и визуелно оријентисана ка градском центру и 2) **„Кнежев арсенал“** - уводни (најрепрезентативнији) део Комплекса ВТЗ који је у овом тренутку једини јавно доступан, имајући у виду садржај објеката који су у функцији у оквиру тежишне зоне, као и чињеницу да је значајан део објеката у државном или власништву града Крагујевца.

1) Амбијентална подцелина „Милошев венац“ заузима површину од 0,59ха, којој припадају споменици културе од великог значаја – Црква св. Духа са звоником и Стара скупштина, као и пратећи објекти у функцији основне намене, од којих је објекат Парохијског дома грађевински, архитектонски и обликовно недовољно репрезентативан, у односу на значај локације и амбијент у коме се налази.

Јавни карактер овом простору, даје његова несумњива историјска вредност. Порта Старе цркве је историјски темељ модерне Србије, њено саборно место током 19. века, прва Скупштина новоослобођене државе. Најпре испред цркве, на отвореном простору, а касније у скупштинској сали Старе скупштине, постављени су темељи државности Србије.

Стара скупштина, као објекат који припада Народном музеју у Крагујевцу, функционише као простор намењен садржајима културе. Иако и даље у функцији основне намене, црква нема значајну улогу у задовољењу религијских потреба становника Крагујевца.

Приступ објектима у оквиру амбијенталне подцелине „Милошев венац“ остварује се са платоа (трга) испред управне зграде Завода. Улаз у комплекс је недовољно истакнут, а приступа му се преко паркинг простора формираног на простору трга. Железничка пруга која је у непосредном контакту црквене порте, додатно утиче на изолованост овог простора и отежан приступ објектима у комплексу цркве.

Богат зелени фонд у оквиру уређеног дворишта комплекса, осим естетске, има и заштитну улогу у односу на негативне утицаје непосредне близине железничке пруге.

Комуникација са преосталим делом тежишног простора – „Кнежевог арсенала“ онемогућена је оградом на високом подзиду, као и непримерним (помоћним) објектима у залеђу комплекса.



Слика 28. Положај амбијенталне подцелине у оквиру зоне 1 конкурсног обухвата; Слика 29. Стара скупштина



Слика 30. Улазни део у комплекс Цркве и Скупштине; Слика 31. Залеђе комплекса „Милошев венац“ према „Кнежевом арсеналу“

2) „Кнежев арсенал“ је тежишни простор „Војно-техничког завода“ и у овом тренутку представља његов најатрактивнији део од кога треба да започне далекосежан и свеобухватан процес урбане обнове и рехабилитације целокупног комплекса.

Готово целокупан простор ове подцелине тежишне зоне 1 валоризован је као простор изузетних споменичких вредности, унутар кога су проглашени споменици културе од великог значаја, као и валоризовани објекти изузетних споменичких вредности.



Слика 32. Положај тежишне зоне 1 у конкурсном обухвату; Слика 33. Комплекс ВТЗ (предњи план – тежишна зона 1)

Намена и функционална организација простора тежишне зоне

Основну намену простора чине објекти и површине намењени за садржаје културе, образовања и пословања, као и постојеће зелене површине и слободни простори.

Од објеката који припадају овој зони, само је неколицина данас у употреби – Музеј „Стара ливница“ (објекат бр. 4), најзначајнији објекат у комплексу са аспекта историјског и градитељског наслеђа, у власништву „Застава оружје“; Друга техничка школа (бивша Војно-занатлијска школа – објекат бр. 52), Управна зграда Војно-техничког завода (објекат бр. 1, до данас није мењао своју функцију управе Завода), као и нови објекат „БИЦ“-а (објекат бр. 9 – Бизнис иновациони центар).

Објекат бр. 2 (некада стан управника Завода, „Заставино подрумче“), са припадајућим партером у његовом залеђу и два неадекватна објекта, непримерена локацији, били су, до недавно, у функцији пословања и услуга (тренутно нису у функцији).

Објекат бр. 5 (машинска радионица) није у функцији. Отворени простор/плато између машинске радионице и музеја „Стара ливница“ периодично се користи за одвијање сезонске музичке манифестације „Арсенал фест“, а у неколико наврата користио се и као простор за потребе снимања музичких спотова и филмске индустрије.

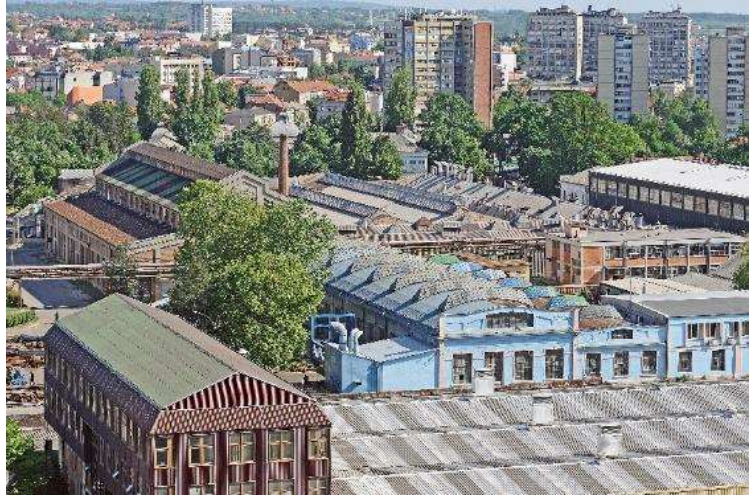
Сви остали објекти у оквиру тежишне зоне изгубили су своју ранију функцију и нису у употреби, делом из разлога веома лошег грађевинског стања и/или запуштености објеката као последица пропадања услед губљења функција и њиховог дугогодишњег нерешеног имовинског статуса. Део објеката је прешао у власништво града Крагујевца (објекат бр. 3 – Чаурница, објекат бр. 5 – Машинска радионица), али им до данас није додељена функција примерена њиховом значају, имајући у виду изузетну вредност историјске и градитељске баштине присутне на овом простору.

Средишњим простором зоне доминира отворени озелењен простор трга, у садашњем стању недовољно уређен и одржаван.

Колски приступ зони је преко интерне саобраћајнице између објекта бр. 1 и објекта бр. 2, која комплекс повезује Косовском улицом. Пешачки приступ је омогућен и преко пешачке комуникације уз реку Лепеницу, са пролазом испод железничке пруге ка објекту „БИЦ“-а.

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ (зона 2)

Програмско подручје обухвата простор у централном делу конкурсног подручја и простира се до индустријског колосека за потребе радне зоне ФАС-а, односно до главне приступне саобраћајнице комплексу са његове јужне стране. Западно је простор производног комплекса „Застава оружје“, а са источне стране зоне 2 према Косовској улици је комплекс Машинско-техничке школе. У оквиру ове подцелине налазе се локације привредних субјеката из некадашње Групе Застава (Застава камиони, Застава транспорт, Застава енергетика у реконструкцији, Застава безбедност и други).



Слика 34. Положај зоне 2 конкурсног обухвата; Слика 35. Поглед на Производну халу "РАП" (44)-први план) и објекте Пресераја(8) и Каросерије и лакирнице (7)

Карактер и функционална организација простора

У склопу програмске зоне, доминантна постојећа намена је производња и мањим делом пословање. Карактеристика простора је да, након извршене поделе, поједина предузећа нису задржала функционалну и просторну повезаност, већ се налазе на више локација у оквиру зоне, што изазива бројна ограничења и специфичност коришћења овог простора (пешачки и колски саобраћај се обавља кроз парцеле других корисника, тако да не постоје услови самосталног функционисања привредних субјеката).

У садашњем стању, овај простор представља „затворен“ (јавно недоступан) индустријски комплекс, са већим бројем производних хала и пратећих објеката у функцији основне намене. Зона има велики потенцијал за будућу трансформацију у кроз развој пословања вишег нивоа, јавних и других комплементарних садржаја, примерених значају просторно културно-историјске целине и предвиђеним мерама заштите за просторе и објекте у зони.

Амбијентални карактер зоне одређен је (осим присуства појединачних објеката који представљају вредно индустријско наслеђе) њеном садашњом наменом и карактерише је значајна изграђеност простора, слободни простори формиран као пратећи садржај основних објеката (доминантно манипулативни платои и интерне саобраћајнице), са веома малим учешћем уређених простора и зеленила.

Изузев мањег простора у рубном западном делу зоне који је формиран око објекта старе енергетике (објекат бр. 14), магацина (објекат бр. 10) и зграде синдиката (објекат бр. 11) који је валоризован као изузетна споменичка вредност, преостали простор зоне валоризован је као посебна споменичка вредност (са концентрацијом објеката посебне споменичке вредности и припадајућим отвореним просторима валоризованим кроз амбијенталну вредност).

Неки од најрепрезентативнијих објеката у зони – Артиљеријска радионица (објекат бр. 37), тешко је страдао током бомбардовања 1999. године (део објекта је разрушен).

КОНТАКТНО ПОДРУЧЈЕ

Контактно подручје чине зоне углавном изван обухвата ПКИЦ „Комплекс Војно-технички завод“, а како су просторно раздвојене, ради лакше идентификације просторних специфичности, подељене су у три зоне.

Контактно подручје - Зона 3.1 обухвата комплекс Војно-техничког завода са његове северне и северозападне стране.

Северни део контактне зоне 3.1 обухвата корито реке Лепенице на потезу између железничког моста и колско/пешачког моста (двомостовље) који представља главну комуникацијску везу комплекса са градским центром и ширим окружењем. Овај простор истовремено представља део ПКИЦ „Милошев венац“ који је са централним градским подручјем на левој страни Лучни мост бр. 1 (уз кога је саграђен колски мост) и бетонски пешачки мост, чине хармоничну и јединствену целину простора који спаја леву и десну обалу Лепенице и категорисани су као споменици културе. Уз реку Лепеницу је пешачка стаза која повезује поменуте мостове.



Слика 36. Панорамски приказ комплекса „Војно-техничког завода“ и контактне зоне 3.1¹² (аутор фотографије Славољуб Радојевић)

Корито реке Лепенице је регулисано и са обложеним минор коритом и косинама мајор корита. Надморска висина минор корита је од 171,70мнм на западној, до 168,75мнм на источној граници обухвата контактне зоне. На овом потезу корито је озелењено травнатим површинама. Мајор корито у окружењу комплекса је испресецано видним инфраструктурним водовима.

Северозападни део контактне зоне 3.1 чине контактни блокови између Лепенице и железничке пруге Краљево-Крагујевац-Лапово, на потезу од железничког моста до ушћа реке Ждраљице у Лепеницу.

Потез уз речно корито је местимично озелењен високим растињем, са обе стране речног корита. Блокови уз железничку пругу намењени су превасходно комерцијалним делатностима, са извесним учешћем површина намењених становању ниских густина. Приступ блоковима остварује се из улица Кнеза Михаила, Мире Маринковића и Ненадовићеве са којом је предметни комплекс повезан мостом преко Лепенице.

¹² <https://i.pinimg.com/564x/2c/9f/1a/2c9f1aeb1afd9b63a8f73db235aae1cf.jpg>



Слика 37. Панорамски приказ комплекса „Војно-техничког завода“ и северозападнoг дела зоне 3.1

Контактно подручје – зона 3.2

Ова зона контактнoг подручја обухвата комплекс са његове североисточне стране уз Косовску улицу и југоисточне стране уз улицу Стојана Протића.



Слика 38. Положај контактне зоне 3.2.

Део контактне зоне 3.2 је у оквиру ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“ (школски комплекс Машинско-техничке школе – објекат бр. 53 (Машинско-техничка школа, некада зграда интерната Војно-занатлијске школе), објекат бр. 54 (ново крило Политехничке школе) и објекат бр. 55 (фискултурна сала) са припадајућим (делимично уређеним) дворишним простором у залеђу објеката.

Преостали простор контактне зоне 3.2 је у оквиру заштићене околине ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“ и чине га:

- са североисточне стране, део блока мешовите стамбено-пословне намене је ниских густина, неуређен и нарушава околни амбијент заштићене просторно културно-историјске целине; део стамбеног блока са југоисточне стране пресеца индустријски железнички колосек; објекти су претежно приземни, уз започету трансформацију блока и изградњу вишепородичних стамбено-пословних објеката средње спратности уз Косовску улицу;



Слика 39. Косовска улица у зони Машинско-техничке школе; Слика 40. Изграђена структура у Косовској улици; Слика 41. Траса индустријског колосека кроз део стамбене зоне

- са југоисточне стране, контактна зона обухвата део данашње комуналне зоне уз градску топлану, односно простор некадашњег пепелишта, за који је започет процес његове рекултивације и ремедијације (топлана се преводи у режим коришћења гаса као енергента). Овај део контактне зоне обухвата и мању групацију породичних стамбених објеката уз улицу Стојана Протића који се налазе у оквиру ПКИЦ – зона 2 – „Пиротехника“.



Слика 42. Панорамски приказ комплекса са јужне стране комплекса -поглед на пепелиште-део зоне 3.2 и део објекта топлане-зона 4.2 (крупни план)

Контактно подручје – зона 3.3 обухвата мањи простор у рубном јужном делу конкурсног захвата уз индустријску железничку пругу и корито реке Ждраљице. Осим објеката бр. 86 (пословне просторије) и објекта бр. 30 (Објекат Д-"Стари лабораторијум", првобитно артиљеријска подофицирска школа) који се налазе у оквиру ПКИЦ „Комплекс Војно-технички завод“, преостали простор контактне зоне 3.3 налази се у оквиру заштићене околине ПКИЦ и чине га групација приземних објеката окружена зеленилом, претежно намењених пословању или без функције, без градитељске и амбијенталне вредности. Подручје зоне пресеца саобраћајница са јужне стране комплекса која спаја повезује улицу Стојана Протића (од „Громовића улаза“) са мостом преко реке Ждраљице и даље са суседним индустријским комплексом (Фијат аутомобили Србија – ФАС). Са источне стране, зону тангира индустријски колосек.



Слика 43. Положај зоне 3.3 у конкурсном обухвату; Слика 44. Приступ зоне 3.3

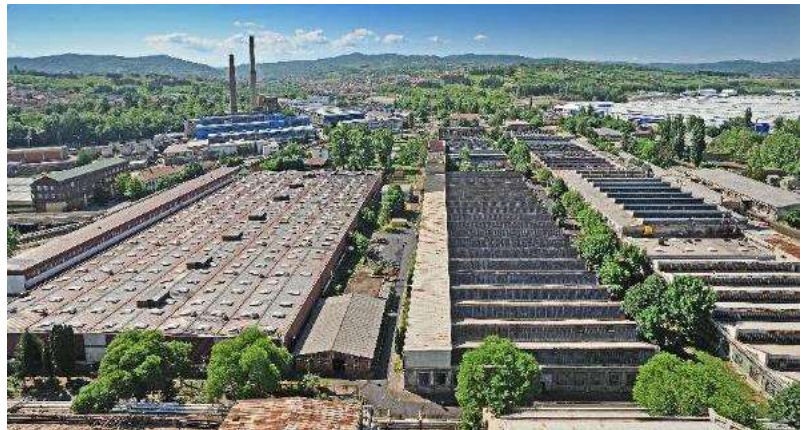
КОНТЕКСТУАЛНО ПОДРУЧЈЕ

Контекстуално подручје обухвата „затворене“ и функционално заокружене делове комплекса на којима нису предвиђене интервенције, али је њихово разматрање неопходно у контексту концепирања будућег просторног и функционалног развоја целокупног комплекса ВТЗ.

Зона 4.1 је у оквиру граница ПКИЦ ВТЗ и обухвата простор данас доминантно намењен за индустријску производњу – „Застава оружје“. Зона 4.1 просторно и визуелно кореспондира са суседном програмском зоном и чини неодвојиви део укупног амбијента комплекса. Густо изграђен простор зоне чине производне хале великих габарита, са отвореним просторима и интерним саобраћајницама које повезују функционалне делове у правилном распореду.

Средишњи део зоне валоризован је као простор изузетне споменичке вредности, са објектима посебне споменичке вредности који сведоче о условима историјског и друштвено-економског развоја простора у одређеним раздобљима. Преостали део простора зоне валоризован је као посебна споменичка вредност. У амбијенталном смислу, издваја се богато озелењен простор (Ж) око пословних објеката у делу зоне који обухвата ушће реке Ждраљице у Лепеницу.

Зона 4.1 је са суседном контактном зоном 3.1 повезана мостом преко реке Лепенице.



Слика 45. Положај зоне 4.1; Слика 46. Фабричке хале „Застава оружје“ (лево објекат бр. 35, средина и десно објекти 20 и 21)

Зона 4.2. представља други издвојени сегмент контекстуалног подручја и обухвата објекат и припадајући простор градске топлане чије измештање у наредном периоду није предвиђено. Обликовно је уклопљена у амбијент комплекса. Потпуним преласком на коришћење гаса као енергента, објекат, у еколошком смислу, неће представљати ограничење у развоју планираних садржаја у комплексу.



Слика 47. Положај зоне 4.2 у конкурсном обухвату; Слика 48. Приступна улица у јужни део комплекса (лево – пепелиште и топлана)

5.2. АМБИЈЕНТАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА

Комплекс има изузетну амбијенталну и уметничку вредност. Сложена физичка и функционална структура комплекса представља типичан „индустријски пејзаж“, са обиљем микроамбијената где се смењује „индустријска археологија“ грађена по различитим узорима (немачким, француским и белгијским), производне хале утилитарног карактера, тргови, дворишта, платои, манипулативни простори, улице ... Сликвитост амбијента употпуњује колорит црвене опеке, дрвени дократи, изломљени (шед) кровови ... Високи димњаци са околним објектима граде складну целину, а истовремено су доминантни акцентни мотиви, репери и симболи урбаног пејзажа Крагујевца.



Слика 49. Стара енергана са димњаком и торњем за технолошку воду (програмска зона)

Слика 50. „Кнежев арсенал“

Карактеристични амбијенти **тежишног простора**:

- простор испред Управне зграде формиран је као мали трг са спомеником „Ливац“, који са објектом чини складну архитектонско-урбанистичку целину (А);
- озелењен и делимично уређен отворен простор у залеђу Управне зграде (трг иза управне зграде (Б));
- средишњи отворен и озелењен простор (трг) са фонтаном (В);
- двориште формирано у залеђу пословног објекта (некадашње зграде управника завода)(Г),
- отворени озелењен простор дворишта испред објекта Друге техничке школе (Д);
- свакако најатрактивнији амбијент комплекса чини велики отворен простор/плато (Ђ) смештен између старе ливнице (објекат бр. 4) и машинске радионице (зграда бр. 5) са димњаком (И) као акцентним мотивом; отворени простор/плато се у постојећем стању доминантно користи за паркирање запослених унутар Завода, али и као простор за одржавање већ традиционалне музичке манифестације „Арсенал фест“.



Слика 51. Фонтана у оквиру трга В (предњи план) и Друга техничка школа са двориштем

Слика 52. Део трга В испред зграде Чаурнице

Део комплекса који је окренут према граду има репрезентативни карактер, са објектима Управне зграде (1) и пословним објектом бр.2 (стан управника Завода), који усклађени са волуменима објеката школе и некадашњег интерната уз Косовску улицу, граде складну амбијенталну целину.



Слика 53. Панорама комплекса (први план – трг испред управн зграде са спомеником Ливац)

Програмски (и контекстуални) део обухвата су и данас доминантно простор привређивања, а у складу са тим и постојећа организација и уређење отвореног простора има преваходно функционалну улогу. Амбијентални карактер ових зона граде производне хале импозантних габарита и волумена, магацини, пратећи објекти, мрежа улица, манипулативних простора, пролаза и приступа, инфраструктурни објекти и системи видних инфраструктурних водова „који висе у простору“ обешени на регалима, а аутентичности простора додатно доприноси „индустријска археологија“ који сведочи о дугом историјском континуитету развоја и значају овог простора (Стара енергетика (14) са димњаком (К), Зграда синдиката (11), Пресерај (8), Стара артиљеријска радионица (37), Каросерија и лакирница (7) и др.)



Слика 54 и 55. Амбијенти програмске зоне

5.3. ИЗГРАЂЕНА СТРУКТУРА

Објекти у оквиру ПКИЦ „Милошев венац“ (тежишна зона)

КОНКУРСНИ ОБУХВАТ – ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ ТЕЖИШНОГ ПОДРУЧЈА У ОБУХВАТУ ПКИЦ „МИЛОШЕВ ВЕНАЦ“							
ознака зоне	ознака објекта	назив објекта	површина под објектом (m ²)	спратност	брgp (m ²)	напомена	
ТЕЖИШНО ПОДРУЧЈЕ (ЗОНА 1)	Милошев венац	I	Стара Црква	246,05		246,05	Споменик културе од великог значаја, посебна споменичка вредност, I ниво интервенције
		II	Звоник старе Цркве	55,35		55,35	
		III	Стара Скупштина	354,08	П	354,08	
		IV	Парохијски дом	220,45	П	220,45	Амбијентална вредност, II ниво интервенције
		V	Помоћни објекат	61,70	П	61,70	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
		VI	Продавница и палионица свећа	75,29		75,29	Без споменичких вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
		VII	Чесма и хладњак				Без споменичких вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
				ЗОНА 1 – Милошев вен.	1.012,92		1.012,92

Објекти у оквиру ПКИЦ „Комплекс Војно-техничког завода“ (Зона 1 – „Војно-технички завод)

Тежишно подручје (Зона 1)

КОНКУРСНИ ОБУХВАТ – ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ ТЕЖИШНОГ ПОДРУЧЈА У ОБУХВАТУ ПКИЦ „ВТЗ“							
ознака зоне	ознака објекта	назив објекта	површина под објектом (m ²)	спратност	брgp (m ²)	напомена	
ТЕЖИШНО ПОДРУЧЈЕ (ЗОНА 1)	Војно-технички завод (ВТЗ)	1	Управна зграда	1647,38 +252,38 =1899,76	По+П+1	3799,52	Првобитни габарит је изузетна споменичка вредност, I ниво интервенције; Анекс је без спом. вредности, IV ниво интервенције, уклања се
		2	Пословни објекат, стан управника Завода	393,63	По+П+1	787,26	Изузетна споменичка вредност, I ниво интервенције
		61	Пекара (првобитно портирница)	49,20	П	49,20	Без споменичких вредности, IV ниво интервенције, уклања се
		62	Пословни објекат	500,00	П	500,00	
		63	Надстрешница	292,75	П	292,75	Без споменичких вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
		64	Ресторан (првобитно летња позорница)	170,15	П	170,15	
		52	Друга техничка школа (Војно занатлијска шк.)	699,41	По+П+1	1398,82	Посебна споменичка вредност, I ниво интервенције
		95	Енергетика	123,03	П	123,03	IV ниво интервенције, уклања се
		96	Отпадне воде	135,38		135,38	IV ниво интервенције, уклања се
		65	Бензинска пумпа	25,92	П	25,92	IV ниво интервенције, уклања се
		3	Објекат А (првобитно Чаурница)	382,00	П+1	701,83	Споменик културе од великог значаја, I ниво интервенције
		4	Музеј Стара ливница	1979,00	П+Г	1979,00	
		5	Објекат Б (машинска радионица)	5849,35 +459,83	П	5849,35 +459,83	Изузетна споменичка вредност за основни габарит, I ниво интервенције. Дограђени део је без споменичких вредности, IV ниво интервенције, уклања се
		59	Објекат (првобитно трафостаница)	20,86		20,86	IV ниво интервенције, уклања се

	60	Објекат Ј	228,00	П	228,00	II ниво интервенције, могућа замена фонда.
	66	-	-	-	-	Објекат је порушен
	67	Портирница	49,72	П	49,72	IV ниво интервенције, уклања се
	9	Објекат БИЦ (бизнис иновативни центар)	563,25	По+П+1	1126,50	Без споменичких вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда.
	68	Помоћни објекат	-	-	-	Објекат је порушен
	69	Помоћни објекат	-	-	-	Објекат је порушен
	70	Помоћни објекат	-	-	-	Објекат је порушен
	71	Помоћни објекат	-	-	-	Објекат је порушен
	72	Помоћни објекат	139,04	П	139,04	Без споменичких вредности,
	73	Помоћни објекат	25,53	П	25,53	IV ниво интервенције, уклања се
		ЗОНА 1 - ВТЗ	13.985.81		17.852,69	
		УКУПНО ЗОНА 1	14.998,73		18.865,61	

Програмско подручје (зона 2)

КОНКУРСНИ ОБУХВАТ – ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ ПРОГРАМСКОГ ПОДРУЧЈА (ЗОНА 2) У ОБУХВАТУ ПКИЦ „ВТЗ“						
ознака зоне	ознака објекта	назив објекта	површина под објектом (m ²)	спратност	брgp (m ²)	напомена
ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ (ЗОНА 2)	10	Магацин одржавања	715,55	П	715,55	Амбијентална вредност, II ниво интервенције
	11	Зграда синдиката	179,05	П	179,05	Посебна споменичка вредност, I ниво интервенције
	14	Објекат В, стара енергетика	1714,21	По+П+1	3428,42	Изузетна вредност, I ниво интервенције
	К	Димњак старе енергетике	34,33		34,33	Амбијентална вредност, I ниво интервенције
	15	Торањ за технолошку воду	49,72		49,72	Амбијентална вредност, II ниво интервенције
	16	Објекат Г, првобитно ковачка радионица	40,13	П	40,13	Амбијентална вредност, I ниво интервенције
	94	Помоћни објекат	350,38	П	350,38	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	38	Производна хала, техничка обрада и монтажа	7778,58	П анекс П+1	8707,14	IV ниво интервенције, замена фонда
	37	Производна хала, стара Артиљеријска радионица	7888,80	П, анекс П+1	8401,46	Део објекта порушен 1999. Очувани део око 3560м ² . Посебна споменичка вредност, II ниво интервенције
	36	Објекат Е, некадашњи Лабораторијум	852,70	По+П+1	1705,40	Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	6	Каросерија – подсклопови (радионица за израду шрапнела)	1838,10	П до П+1	2268,10	Амбијентална вредност, II ниво интервенције
	7 7а	Каросерија и лакирница	8436,76	П до П+1	11568,26	(7) Амбијентална вредност, II ниво интервенције (7а) Без вредности, IV ниво интервенције, могућа замена фонда
	Ј	Димњак				
	8	Пресерај	3146,35	П	3143,64	Споменичка вредност, I ниво интервенције
	49	Трпезарија	522,10	П+1	1044,20	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	50	Трафостаница	165,78	П	165,78	
48	Пословни објекат –	329,28	П+1	658,56	Споменичка вредност,	

		Застава безбедност				I ниво интервенције
	47	Производна хала	5848,00	П	5848,00	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	46	Магацин	524,54	П+1	1049,10	Амбијентална вредност, III ниво интервенције
	45	Производна хала и пословни простор РАП	957,53	П до П+1	1372,95	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	44	Производна хала РАП	2052,54	П	2052,54	Споменичка вредност, I ниво интервенције
	99	Магацин	604,40	П	604,40	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	100	Магацин	707,49	П	707,49	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	39	Производна хала – механичка обрада	7975,58	П+1 део п+3	9583,94	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	40	Експедициона рампа	1065,65	П	1065,65	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	41	Магацин	191,60	П	191,60	Амбијентална вредност, II ниво интервенције
	42	Централни магацин алата, првобитно коњушница/сенара	362,14	П+Г	362,14	Посебна споменичка вредност, I ниво интервенције
	43	Магацин боја и лакова	1298,87	Су+П	1298,87	споменичка вредност, II ниво интервенције
	104	Помоћни објекат	225,86	П	225,86	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	105- 107	Објекти железнице, нису у функцији	663,16	П	663,16	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	108	Радионица за виљушкар	259,46	П	259,46	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	34	Објекат З	407,68	П+1	815, 36	Амбијентална вредност, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	33	Објекат Ж	292,61	П+1 делом П	463,01	Амбијентална вредност, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	32	Радионица за ремонт пумпи	467,96	П	467,96	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	90	Помоћни објекат	297,78	П	297,78	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	31	Ватрогасна станица	767,35	П до П+2	1426,19	Амбијентална вредност II ниво интервенције
	51	Пословни објекат	1504,23	П до П+1	2447,44	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	97	Помоћни објекат	832,22	П	832,22	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	103	Монтажа комбија и фургона	225,72	П	225,72	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	102	Тестирање возила	46,47	П	46,47	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	101	Ађустажа	1545,70	П	1545,70	Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	56	Школска радионица	1804,62	П	1804,62	Без вредности, IV ниво интервенције
		УКУПНО ЗОНА 2	64948.98		78117.75	

Контактно подручје (делови зона 3.2 и 3.3)

КОНКУРСНИ ОБУХВАТ – ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ КОНТАКТНОГ ПОДРУЧЈА (ДЕЛОВИ ЗОНА 3.2 И 3.3) У ОБУХВАТУ ПКИЦ „ВТЗ“							
ознака зоне	ознака објекта	назив објекта	површина под објектом (m ²)	спратност	брgp (m ²)	напомена	
ДЕЛОВИ ЗОНА 3.2 И 3.3. (ПКИЦ ВТЗ)	зона 3.2 (ВТЗ)	53	Политехничка школа- "ВИШ", првобитно интернат војно-занатлијске школе	2319,64	По+П+1	4639,28	Посебна споменичка вредност, I ниво интервенције
		54	Ново крило политехничке школе, спратност П+2, без споменичких вредности	1600,29	П+2	4800,87	Без споменичких вредности, II ниво интервенција, могућа замена фонда
		55	Фискултурна сала	1151,97	П	1151,97	Без споменичких вредности, II ниво интервенција, могућа замена фонда
		УКУПНО ЗОНА 3.2	5071,90		10592,12		
	зона 3.3	30	Објекат Д-"Стари лабораторијум", првобитно артиљеријска подофицирска школа	243,36	П+1	486,72	Изузетна споменичка вредност, I ниво интервенције
	УКУПНО ЗОНА 3.3	243,36		486,72			
	УКУПНО КОНТАКТНА ЗОНА У ОБУХВАТУ „ВТЗ“	5315,26		11078,84			

Контекстуално подручје (зона 4.1)

КОНКУРСНИ ОБУХВАТ – ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ КОНТЕКСТУАЛНОГ ПОДРУЧЈА (ЗОНА 4.1) У ОБУХВАТУ ПКИЦ „ВТЗ“							
ознака зоне	ознака објекта	назив објекта	површина под објектом (m ²)	спратност	брgp (m ²)	напомена	
КОНТЕКСТУАЛНО ПОДРУЧЈЕ (ЗОНА 4)	4.1	12	Магацин	516,24	П	516,24	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
		13	Производна хала	3922,85	П до П+2	4857,25	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
		74	Одржавање	77,83	П	77,83	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
		75 76	Базен за рециклирану воду са пратећим објектом				Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
		17	Отпадне воде	246,88	П делом П+1	246,88	Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
		18	Центар за услуге, првобитно дечије обданиште	557,68	П	557,68	Изузетна споменичка вредност, I ниво интервенције
		19	Палилулска капија				Амбијентална вредност, III ниво интервенције
		20	Производна хала, нова артиљеријска радионица	16330,10	П делом П+1		Посебна споменичка вредност, II ниво интервенције

	20a	Производна хала, срушени део	3522,86			Зона могуће нове изградње
	21	Производна хала, артиљеријска радионица	16970,77	П+1 део П+2		Посебна споменичка вредност, II ниво интервенције
	22	Анекс стрелишта	557,00	П+1		Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	23	Сектор А и Б са тунелом – ново стрелиште	6619,96	П делом П+1		Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	24	Објекат технолошког развоја	1251,70	По+П+1		Амбијентална вредност, II ниво интервенције
	25	Прототипска радионица	681,35	П		Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	26	Конструкција	474,90	П+1		Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	27	„ИРЦ“	817,67	П+1		Без вредности, II ниво интервенције, могућа замена фонда
	28	Производна хала – сектор Ц са тунелом	818,55	П+1		Без вредности, IV ниво интервенције, замена фонда
	77	Сепаратор уља				Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	78	Монтажа и конзервирница	1766,29	П		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	79	Помоћни објекти и контејнери		П		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	80					
	81					
	82					
	83	Магацин готових делова	434,79	П		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	84	Р магацин	1352,31	П		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	85	Производна хала – сектор Ц	914,89	П		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	86	Пословне просторије	555,38	П+1		Без вредности, IV ниво интервенције, уклања се
	29	„Кајин магацин“ – производна хала	1059,71	П		Споменичка вредност, II ниво интервенције
		УКУПНО ЗОНА 4.1	59449,71			

назив зоне			површина под објектом (m ²)	брgp (m ²)
ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ У ОКВИРУ ПКИЦ „МИЛОШЕВ ВЕНАЦ“				
ТЕЖИШНА ЗОНА		УКУПНО	1012,92	1012,92
ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ У ОКВИРУ ПКИЦ „КОМПЛЕКС ВТЗ“				
ТЕЖИШНА (ЗОНА 1)		УКУПНО	13985,81	17852,69
ПРОГРАМСКА (ЗОНА 2)		УКУПНО	64948,98	78117,75
КОНТАКТНА ЗОНА	3.2	УКУПНО	5315,26	11078,84
	3.3			
КОНТЕКСТУАЛНА	4.1	УКУПНО	59449,71	
		УКУПНО ВТЗ	143699,76	

Изграђена структура изван обухвата ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“

Преостала изграђена структура у конкурсном обухвату односи се на делове контактнoг и контекстуалног подручја изван зоне ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“.

зона 3.1

- Објекти породичног становања и пословања уз железничку пругу (северозападни део обухвата), спратност П – П+1

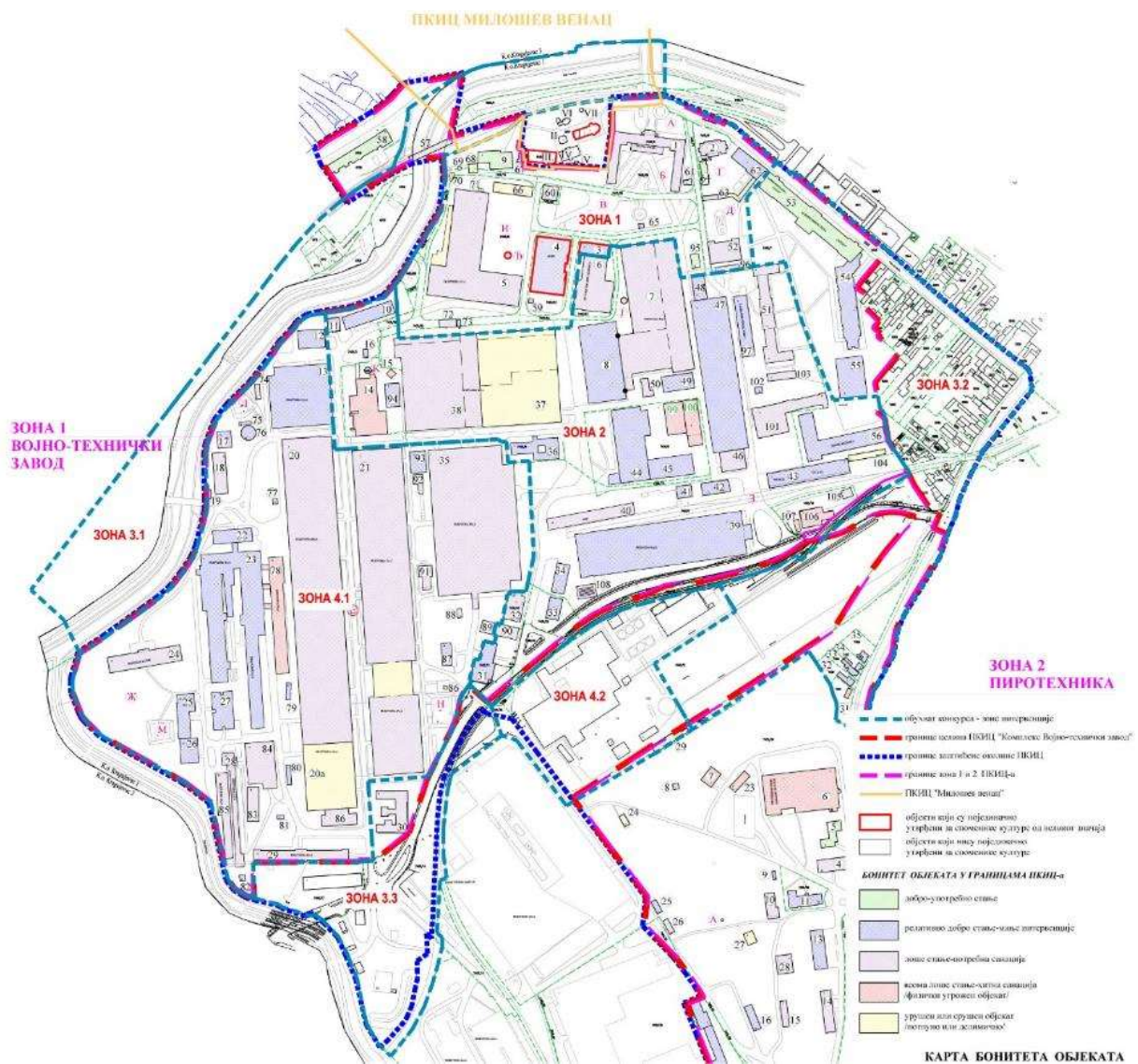
зона 3.2

- Мешовити стамбено-пословни блок, спратност од П до П+4 уз улицу Косовска и Стојана Протића (унутар границе заштићене околине ПКИЦ ВТЗ)

зона 3.3

- Пословни објекти, П, без вредности (унутар границе заштићене околине ПКИЦ ВТЗ)

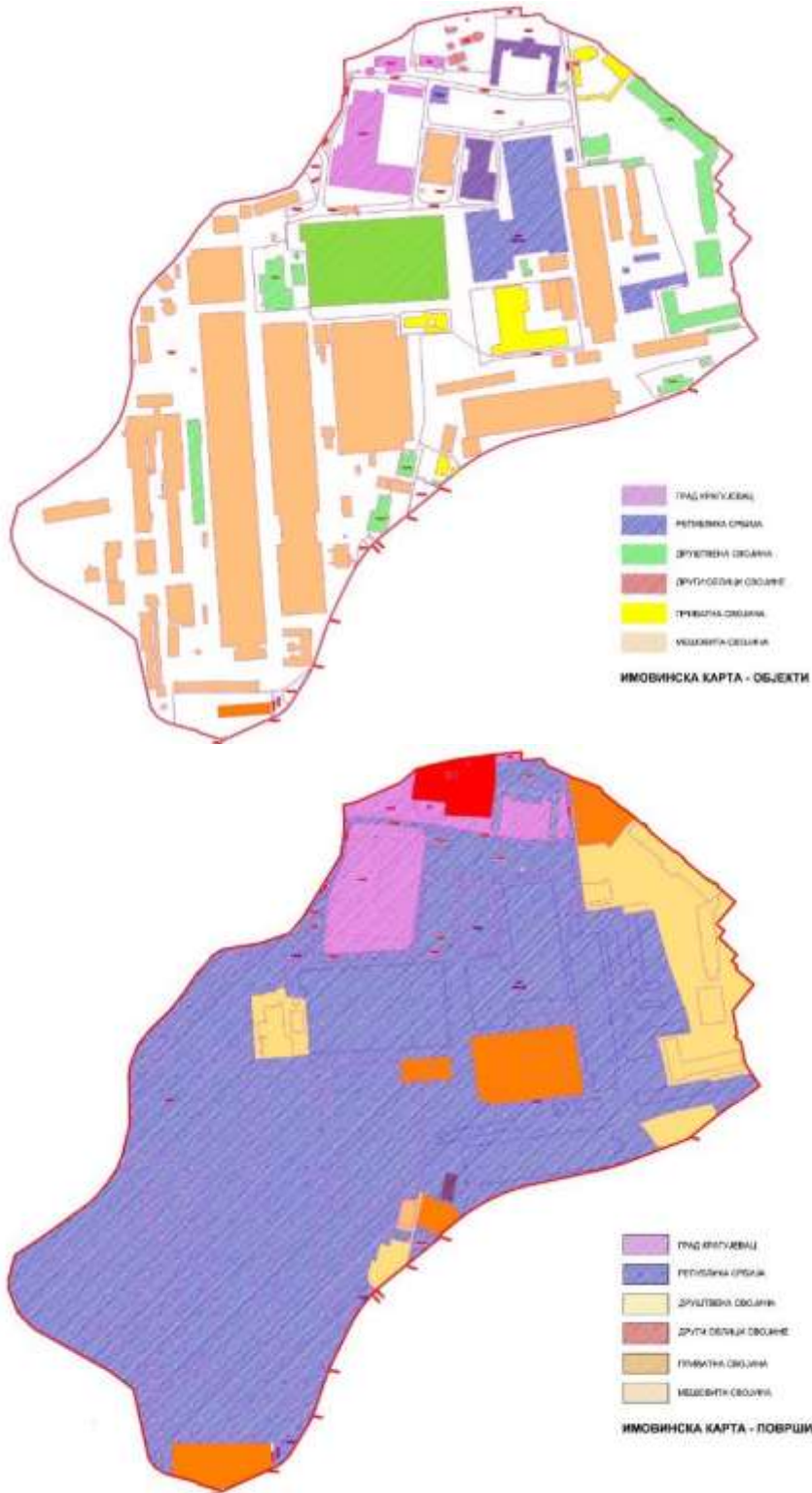
зона 4.2 – Градска топлана (унутар границе заштићене околине ПКИЦ ВТЗ)



Слика 56. Бонитет објекта (Из Одлуке о утврђивању ПКИВ „Комплекс Војно-технички завод“)

Имовинска структура објеката и земљишта у обухвату ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“ и ПКИЦ „Милошев венац“

У обухвату ПКИЦ „Војно-технички завод“ – зона 1 и дела који припада ПКИЦ „Милошев венац“, присутна је компликована власничка структура над објектима и земљиштем, а која има како негативан утицај на постојећи начин коришћења објеката и земљишта, тако ће бити и од великог утицаја на одабир програма и реализацију урбане обнове комплекса.



Слика 57. Имовинска карта за објекте и површине обухвату ПКИЦ „ВТЗ“ и дела ПКИЦ „Милошев венац“

5.4. КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ

Простор конкурсног обухвата чине две целине: Комплекс војно-технички завод (ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“ - Зона 1) са делом заштићене околине, културно добро од изузетног значаја и зона Старе цркве и Старе скупштине, културно добро од великог значаја.

1. Непокретна културна добра од изузетног значаја

Просторно културно-историјска целина Комплекс Војно-техничког завода

- Зона 1-Војно-технички завод
- део заштићене околине ПКИЦ „Комплекс Војно-техничког завода“

2. Непокретна културна добра од великог значаја

Споменици културе

- Стара црква у Крагујевцу заједно са некадашњом скупштинском зградом (Стара скупштина)
- Стара ливница са великим димњаком и Ковачницом/чаурницом

3. Археолошки локалитети (налазе се у оквири Зоне 1-ПКИЦ Комплекс ВТЗ)

- „Велики димњак“
- „Чаурница“
- „Друга техничка школа“

Критеријуми за валоризацију објеката и простора¹³

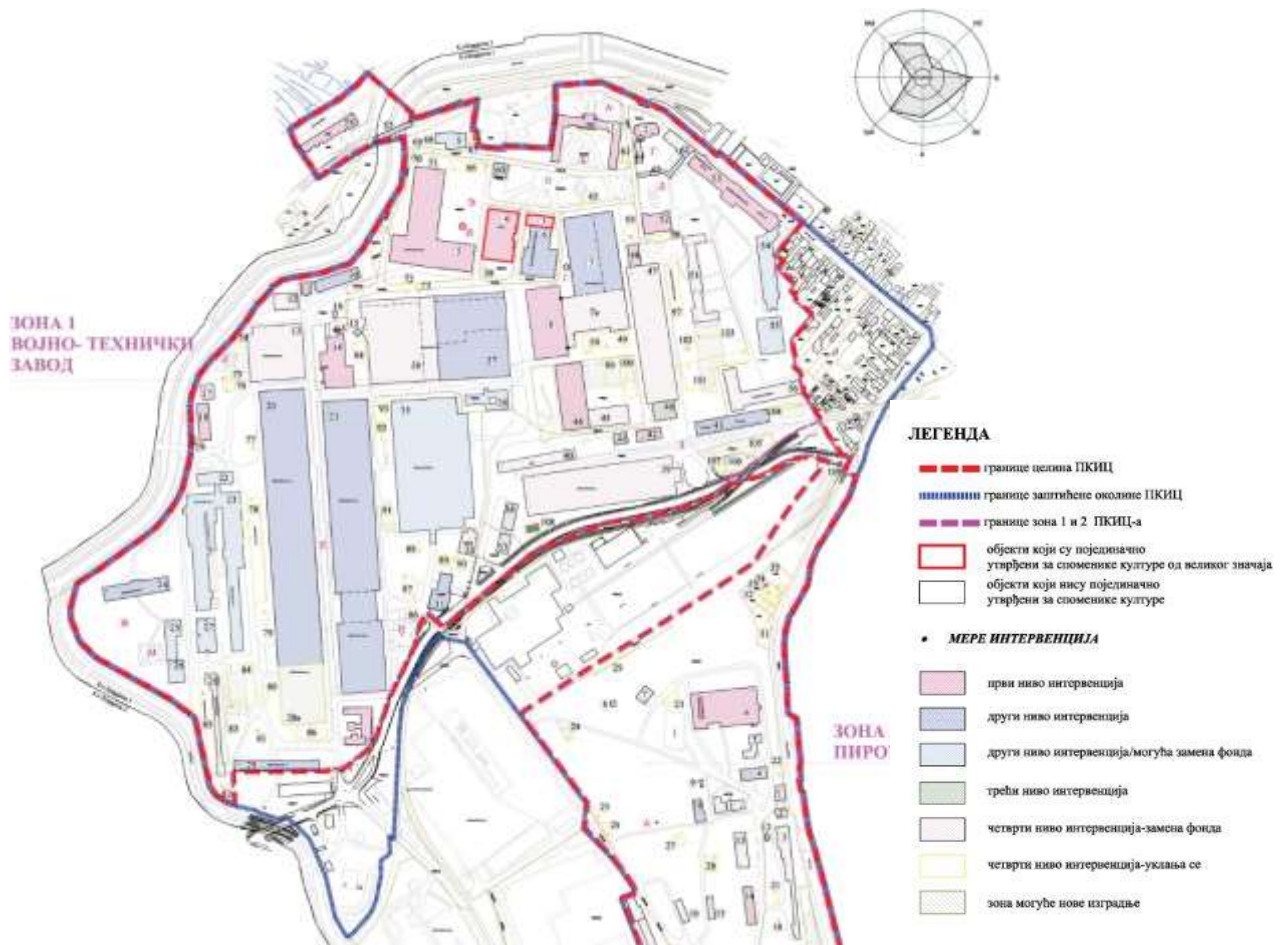
Валоризација простора

- **Изузетна споменичка вредност** - комплекси са концентрисаним објектима изузетне или посебне вредности и њима припадајућим отвореним просторима, валоризованим кроз амбијенталну вредност;
- **Посебна споменичка вредност** - комплекси са концентрисаним објектима посебне и споменичке вредности и њима припадајућим отвореним просторима, валоризованим кроз амбијенталну вредност

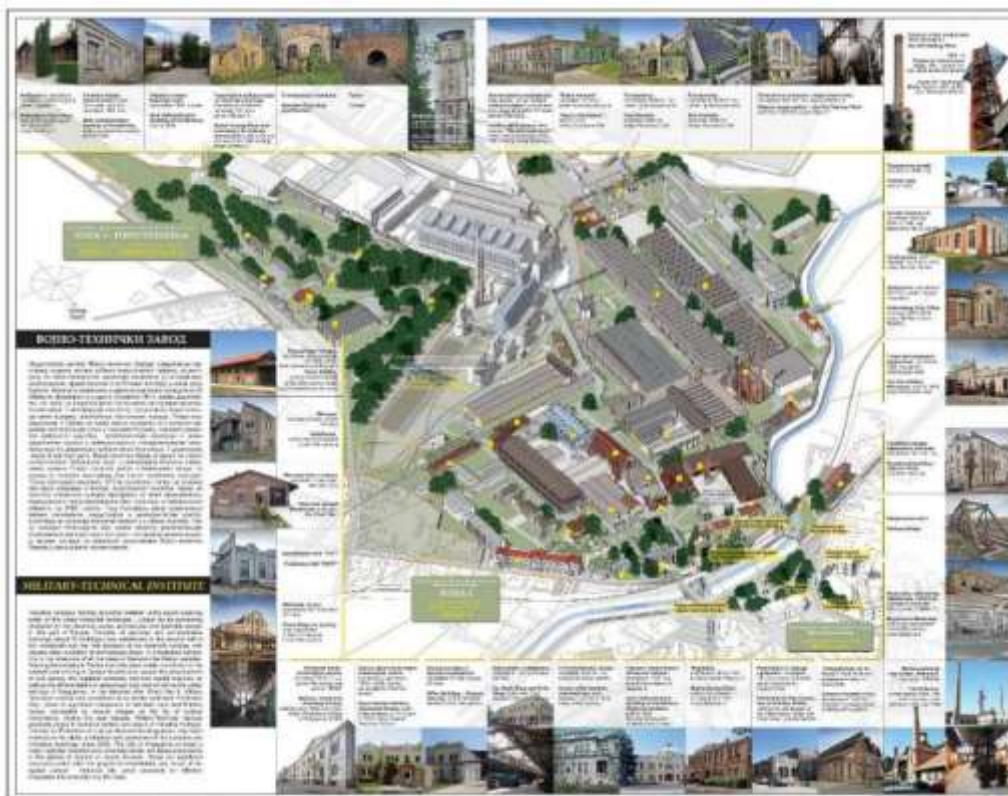
Валоризација објеката

- **Изузетна споменичка вредност:**
 - објекти од посебног значаја за друштвени, историјски и културни развој народа у националној историји;
 - објекти који сведоче о пресудним историјским догађајима и личностима и њиховом деловању у националној историји;
 - објекти који представљају јединствене (раритетне) примерке стваралаштва свог времена и аутентични су;
 - објекти који имају велики утицај на развој друштва, културе, технике и науке;
 - објекти који имају изузетну уметничку или естетску вредност.
- **Посебна споменичка вредност:**
 - објекти који су значани за одређено подручје или раздобља и који сведоче о друштвеним појавама, односно условима друштвено-економског и културно-историјског развоја у одређеним раздобљима;
 - објекти који сведоче о значајним догађајима и истакнутим личностима из националне историје.
- **Споменичка вредност:**
 - објекти и комплекси-ствари и творевине материјалне и духовне културе од општег интереса.

¹³ Завод за заштиту споменика културе Крагујевац



Слика 59. Карта мера интервенција(према Одлуци о утврђивању ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“)



Слика 60. Приказ градитељског наслеђа у оквиру ПКИЦ „ВТЗ“

Појединачна градитељска остварења са посебним споменичким вредностима на простору ПКИЦ „Војно-технички завод“ – Зона 1¹⁴

Стара Тополивница (Музеј „Стара ливница“) – споменик културе од великог значаја (4)¹⁵

Зграда Тополивнице је најстарије здање унутар комплекса Војно-техничког завода, подигнута 1882. године, према пројекту инжењера Тодора Селесковића. Здање је симетрично, у основи правоугаоно, са равним чеоним фасадама и извученим централним ризалитом на главној источној фасади. Фасаде представљају успешну композицију фуговане опеке, између дрвених греда и малтерних површина. Ентеријер је дефинисан формом хале са вишим централним и два нижа бочна брода. Источна, „главна“, фасада са дрвеним степеништем и две спратне вертикале на чије бокове се ослањају мањи димњаци, визуелно је најупечатљивији корпус објекта. Међутим, почетком 20. века управо је она претрпела највише промена, и у великој мери изгубила на доминантности доградњом бочних анекса.

Зграда је након измештања производних процеса 1968. године добила нову намену формирањем вредне музејске поставке фабрике „Застава оружје“, где се и данас налази под именом „Музеј стара ливница“.



Слика. 60. и 61. Музеј „Стара ливница“

Велики димњак – Споменик културе од великог значаја (И)

Димњак старе котларе у непосредној близини зграде Ливнице, са којом је подземном везом и физички повезан, једновремени је објекат. На каменој плочи сокла налази се урезани текст са годинама градње оба здања: „Сазидано под Владом Краља Милана 188(2-9).год.“ Изведен је техником градње опеком, чиме је у потпуности испоштована визуелна уједначеност и континуитет укупне целине. Подигнут је на високом соклу од грубље тесаног шестоугаоног камена, са кога се постепено уздиже сужавајући се ка врху. Завршава се нешто ширим прстеном извученим из зидног платна од степенасто постављене опеке. На угловима дела од опеке налазе се камене „стопе“ које четвртасту соклу преводе у шестострану базу димњака.

¹⁴ Сажетак описа објеката преузет из Одлуке о утврђивању ПКИЦ „Војно-технички завод“ – Зона 1; већина фотографија преизета из публикације „Индустријско наслеђе – заштита и ревитализација“, Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, Крагујевац 2013.г.

¹⁵ Ознаке дате у загради су усклађене са ознакама у картама: карта бонитета објеката, карта критеријума и вредности и карта мера заштите



Слика 62. Димњак старе котларе

Стара чаурница (Ковачница) – објекат А; споменик културе од великог значаја (З)

Према пројектима француских инжењера од 1909–1911. године саграђен је постојећи објекат за производњу чаура. Непосредна близина зграде „Ливнице” дефинисала је форму, декоративност фасада и материјализацију фугованом опеком. Опеком су изведени зракасто компоновани первази отвора, пиласстри, као и полифункционални зупчasti венци који истовремено врше хоризонталну поделу и дефинишу границу зидног платна (кровни венац). Успешну завршницу вертикале чини развучена атика изнад главног улаза на прочељу грађевине. Делимично наглашене малтерисане фуге у садејству са црвеном бојом опеке дају живост фабричком сивилу.



Слика 63. Стара чаурница

Машинска/механичка радионица – Објекат Б (5)

Машинска радионица грађена је фазно у периоду од краја 19. века до првих година након Другог светског рата. Према записима и плановима Феликса Каница из 1897. године обављала је функцију фабрике пушака и фабрике чаура, а изграђена је по пројектима Тодора Селесковића и машинског инжењера Миросављевића. Зидана је опеком, која је примењена и код скромне декоративне обраде фасада, а понегде и у алтернацији са каменим тесаницима – махом, сокленог појаса. На овај начин, испоштована је материјализација и визуелна уједначеност са поменутиим објектима изузетне вредности. Декоративност израза своди се на испусте на фасадама изведене опеком, у виду лезена и зупчастог кровног венца који прати линију тестерастих кровова. Главна чеона фасада, „управног” корпуса зграде, окренута према пространом тргу, уједно је у контексту општег израза и најупечатљивија.



Слика 64., 65. и 66. Машинска–механичка радионица

Управна зграда (1)

Монументална административна зграда подигнута је 1926. године у стилу еклектичног круга развијеног око париске „Ecole des Beaux arts”, а дело је непознатог аутора. Здање је подигнуто над основом облика ћириличног слова „П”, са посебно наглашеним прочељем главне фасаде у екстеријеру. Пластичност фасаде, превасходно је наглашена на централном ризалиту, док се идући ка крајевима прочеља постепено ублажава, а на дворишној фасади је у потпуности изостављена. Простор испред зграде формиран је као мали трг који са Управном зградом чини складну архитектонско-урбанистичку целину са спомеником „Ливац”.



Слика 67. Управна зграда

Стан управника Завода (2)

У непосредној близини „Управне зграде“ изграђена је 1928–1929. године репрезентативна зграда названа према својој намени – стан управника Завода. Зграда је полигоналне основе изнад високог подрумског простора, стилски блиска суседној „Управној згради“. Еклектичка стилска дефиниција одређена је неокласицистичким елементима, а стамбено-резиденцијалном наменом простора одређен је избор архитектонских елемената, степен њихове обрађености, као и позиционирање наглашеније пластике на уличној фасади. Дворишна фасада по стилској обради говори да је предвиђена интимнијем, приватном делу стамбеног простора. Комфорност ентеријера савремено организованог за становање, унапређена је уградњом постројења за воду у таванском делу зграде.



Слика 68. и 69. Улична и дворишна фасада зграде у којој се налазио стан управника завода

Српска краљевска војнозанатлијска школа (Друга техничка школа) (52)

Објект Војно-занатлијске школе је грађен у две фазе, 1913. и 1922. године. У првој фази изградње подигнут је приземни објект изведен опеком. Зграда је имала доминантно извучене бочне ризалите са посебно обрађеним первазима прозорских отвора, соклом, кровном гредом и ивицама ризалита. Друга фаза изградње уследила је након Првог светског рата, када је услед већих потреба за стручном радном снагом, извршена спратна надградња. На новом делу испоштована је основна замисао претходне фасаде са још извученијим бочним ризалитима који се у кровном делу завршавају мањим атикама (у облику тимпанона). Објект је задржао основну намену (сада Друга техничка школа).



Слика 70. Зграда Војнозанатлијске школе

Интернат Војнозанатлијске школе (Политехничка школа „ВИШ“) (53)

На ободној линији фабричког круга, а испред зграде Војно-занатлијске школе, наменски је пројектована и саграђена репрезентативна Зграда Интерната (1925–1927) године. Раскошном декоративном обрадом посебно се истиче централни ризалит на главној уличној фасади, четири масивна прислоњена стуба који се пружају преко обе етаже украшена су коринтским капителима. На кровном делу вертикала ризалита завршена је атиком у облику тимпанона, са плиткорелефном орнаментиком. Намена зграде је данас делимично промењена, и служи као једна од крагујевачких техничких школа.



Слика 71. Зграда бившег интерната Војно-занатлијске школе

Артиљеријска радионица (Производна хала) (21)

Артиљеријска радионица саграђена је на месту некадашње ливнице бронзаних топова у маниру најрепрезентативнијих грађевина Завода 1926. године. Година грађења записана је на плочи мање атике јужног ризалита, а извођач је било предузеће „Дело“ инжењера А. Јуришића и Ч. Јанчића. Једна је од првих великих радионица изграђених после Првог светског рата. Квадратне је основе, са високим соклom од камених тесаника, са два бочна ризалита који је стилски акцентују. Ризалити су изведени разрадом главне фасаде у два нивоа, са завршецима у виду правоугаоних атика неједнаке висине.



Слика 72. и 73. Зграда Артиљеријске радионице

Стара енергетика – Објект В (14)

Електрична централа (тзв. „Стара енергетика“) и високи димњак, остварења су Фрање Варшека из Љубљане. Зграда је подигнута на високом соклу, а визуелно је по вертикали предвојена на два дела. Пуристичку монотонију фасада „разбија“ двострано степениште на централном делу предње фасаде. Динамични растер прозорских окана прати пирамидални облик овог високог pročеља. У троуглу врха овог простора, изнад застакљеног дела, смештена је „слепа розета“, која са линијом оgrade терасе и колонадним парапетом степеништа чини једини украс. У њој се налазила представа „Медаљон славе“ са ликом краља Александра Карађорђевића, која је данас прекривена лимом.



Слика 74 и 75.. Централни део предње фасаде Старе Енергетике и део ентеријера

Дечије обданиште (Центар за услуге) (18)

Непосредно поред једног од улаза који су користили радници, тзв. Палилулског улаза, подигнут је 1925–1928. године објект дечјег обданишта. Зграда је издужене правоугаоне основе, са нижим соклом од неправилних тесаника и са главним корпусом зиданим фугованом опеком. Подужне фасаде су сегментно издељене вертикалама од фуговане опеке, које у својој једноставности са кровом на четири воде комплетирају овај приземни објект. Чеони улази фланкирани су удвојеним прислоњеним стубовима на високој стопи чији једноставни капители носе сложенију базу четвртасте атике, у средини „олакшане“ полукружним отвором.



Слика 76. Зграда некадашњег дечјег обданишта

Стара амбуланта (Зграда Синдиката) (11)

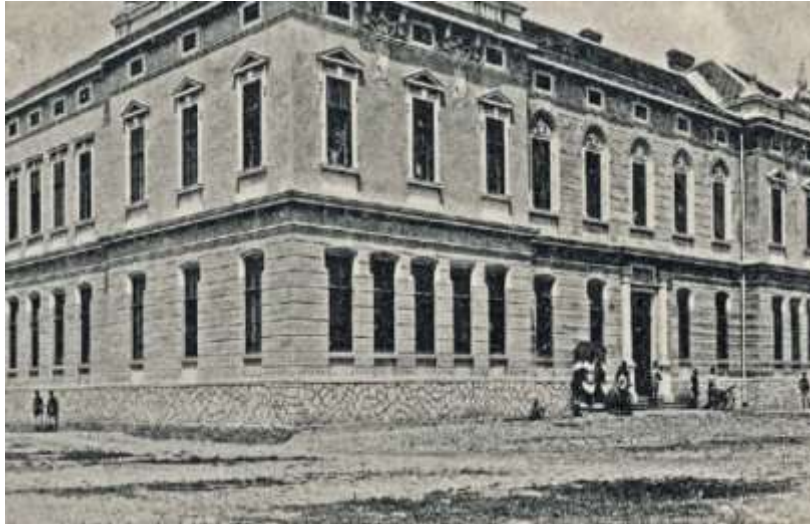
Зграда Старе амбуланте саграђена је истовремено са зградом Дечијег обданишта 1927–1928. године, али је знатно мањих димензија. Ове зграде су стилско-архитектонски уједначене. Саграђена на квадратној основи и озидана фугованом опеком са јасним колористичким дистанцирањем од малтерисаних натпрозорника, перваза прозора и портала. Ритмично постављена прозорска окна великих димензија композитна са осталим сегментима, граде симетричан визуелни утисак здања. Објекат је временом мењао намену, али је временски најдуже обављао функцију амбуланте.



Слика 77. Стара амбуланта

Артиљеријска подофицирска школа (Лабораторијум) – Објекат Д (30)

Артиљеријска подофицирска школа смештена је на ободној линији круга фабрике попут осталих репрезентативних здања. Саграђена је између 1897. и 1901. године као спратно здање, основе облика „тромог“ слова „Т“, и са дужим бочним крилима. У обради спратног дела наглашена је атика, широко постављена на парапету са слепом колонадом и постаментима који носе камену ђулад. Између кровних конзола, нешто ниже између прозора на спрату, присутна је аплицирана декорација изведена у малтеру. Приземље је у обради сведеније, са фасадним платном разбијеним једноставно обрађеним окнима и хоризонталним канелурама, урезаним у малтер. Средњи део ове фасаде је различито обрађен по зонама.



Слика 78. Артиљеријска подофицирска школа

Застава безбедност (Пословни објект) (48)

Нема прецизних података о времену настанка ове зграде (саграђена је пре 1931.г.), а не зна се ни њена првобитна намена. Симетрична је спратна грађевина, строгих пропорција, једноставне фасадне обраде. Хоризонталност је наглашена кордонским венцем између етажа, а делимично разбијено плитким вертикалним лезенама. Прозорници су оивичени скромним первазима, такође изведеним у малтеру.



Слика 79. Застава безбедност

Радионице муниције и пушкарнице – IV и V одељења (Производне хале) (20, 21)

Радионице пушака – назване V одељење, и муниције – IV одељење, подигнуте су 1926–1927. године, према плановима белгијских војних инжењера. Ово је имало одраза и на њихов архитектонски концепт базиран на белгијским пројектним принципима и упечатљивим тестерастим „шед“ кровним површинама. Радионице су концептуално обједињена целина грађевина од седам сегмената – одељења, различитих површина, истоветне архитектонике и материјализације.



Слика 80. Радионица муниције и пушкарнице

Каросерија – радионица за израду шрапнела (Ковачко браварска радионица) (6)

Централни корпус објекта, највероватније потиче из времена проширене производње пушчане и топовске муниције деведесетих година 19. века, зарад јачања капацитета зграде „Чаурнице” на коју се надовезује. Бочни анекси са лантернама настали су касније у време обнове између два рата. Објекат је временом доживео бројне промене, на шта указује одступање у обради прозорника по етажама. Са задње стране уздиже се нешто нижи димњак зидан опеком, али се не зна да ли је био у функционалној вези са овом зградом.



Слика 81. Радионица за израду шрапнела

Ауторадионица (Пресерај) (8)

Зграда је упечатљиве спољашњости, импресивних димензија и необично распоређених корпуса. Централни брод доминира над бочним крилима, и упечатљив је по великим прозорским површинама постављеним између хоризонталних и вертикалних греда бетонског скелетног система. Хала ауторадионице архитектонски је блиска „Старој енергани”. Током Другог светског рата ова грађевина је у извесној мери била оштећена, али јој је њена практична конструкција пружила могућност брзе обнове и поновног стављања у функцију.



Слика 82. Пресерај

Производна хала Р.А.П. (44)

Фабричка хала, грађена 20-тих година 20. века, временом је у извесној мери променила своју форму, и од некадашње грађевине са правоугаоном основом, додавањем бројних анекса настала је полигонална структура. Аутентичан је само централни корпус, дефинисан кроз две висински различите етаже стопљене у једну целину. Овај део грађевине се поред архитектонике, издваја у односу на дограђене делове и по својим богатије декорисаним фасадама – високим кровним атикама између четвртастих пиластара на ужим странама, благо сферног облика са декорацијом у виду парапета и са застакљеним отвором у средини. Друга специфичност ове хале су сферне ланterne које обликом прате бачвасту кровну конструкцију.



Слика 83. Производна хала Р.А.П.

Кајин магацин (29)

Саграђен је 1910. године као приземна, подужа грађевина, правоугаоне основе са благим ризалитним испустима. Одликује се строгом симетричношћу фасада, са плитким ризалитима на средини и крајевима, као и прозорницима распоређеним у правилном ритму. Зидне лезене, заједно са плитким соклom и кровним венцем, образују дуж читаве грађевине квадратна поља са прозорницима. На ужим странама зграде налазили су се улази, док су они на ширим странама пробијени доста касније. Нема података о пореклу назива „Кајин магацин“. Данас још увек обавља функцију магацина.



Слика 84. Кајин магацин

Стара сенара (Централни магацин алата) (42)

Зграда сенаре саграђена је у првој деценији 20. века. Зграда је приземна са галеријом, правоугаоне основе. Зидана је опеком и са карактеристичним скраћеним пиластрима на бочним фасадама, који подсећају на контрафоре. Од скромних пластичних елемената, уочава се још и тестерасти кровни венац, такође изведен опеком. Унутрашњост овог објекта украшена је металним декорисаним стубовима.

Коњушница (Магацин боја и лакова) (43)

Недалеко од зграде „сенаре”, након Првог светског рата, саграђена је зграда Коњушнице, која је касније служила и за потребе фабричке железнице, а остаци железничких шина се и данас налазе у згради. Зидана је опеком, са широким кровним забатима, као и испустима на фасадном платну у виду плитких лезена и тестерастог кровног венца.



Слика 85. Стара сенара



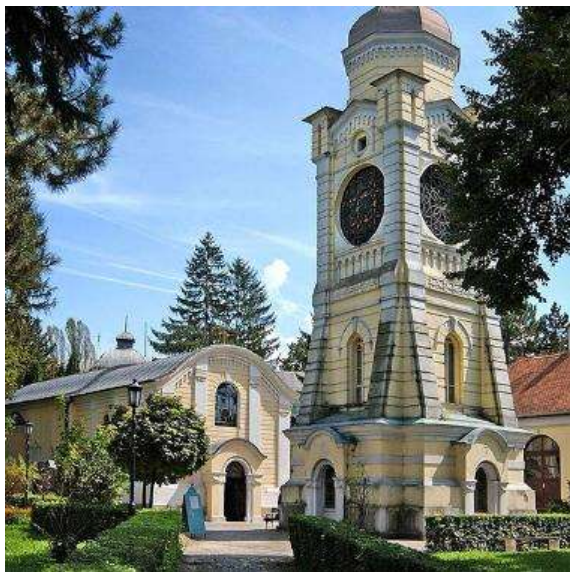
Слика 86. Коњушница

ПКИЦ „Милошев венац“ (део) – Зона Старе цркве са Старом скупштином – споменик културе од великог значаја

Стара црква са звоником (I, II)

Подигнута је 1818. године на десној обали реке Лепенице, а са Милошевим венцем је била повезана дрвеним мостом, ћупријом, на месту данашњег пешачког моста. Црква је посвећена Светом Духу и рађена је у маниру славонских и војвођанских цркава. Служила је као митрополитска катедрала, дворска капела и придворна црква. Црква је мала, једнобродна грађевина, у комбинацији са триконхосом, правоугаоне основе, са две бочне и једном

централном апсидом, засведена је полуобличастим сводом. Зидана је ломљеним каменом. На северном зиду се налази мермерни ктиторски натпис. Године 1907., када је стара дрвена припрата замењена новом, каменом, црква је, по пројекту Јована Илкића, добила и звоник, који представља велики допринос у развоју националног стила у српској архитектури.



Слика 87. и 88. Стара црква са звоником

Стара скупштина (III)

Зграда Старе скупштине смештена је у порти Старе цркве и чини нераскидив део овог историјски значајног и јединственог простора. Прва редовна скупштина на овом месту је одржана 1824. године у црквеној порти, нешто касније је подигнута дрвена зграда одржавања скупштине, а тек 1859. године је саграђен објекат који је био најсличнији данашњем. На овом месту су 1878. године, прочитане одлуке Берлинског конгреса, на којем је Србија добила своју независност. Зграда је архитектонски једноставно решена, без орнамената и украса. Израђена је од опеке и малтера, са накнадно дозиданим просторијама на западном делу. Због чињенице када је и како саграђена, једна је од првих зграда у Србији која је настала у духу европске архитектуре. Године 1880. згради је промењена намена и изглед јој је значајно измењен. Од 2014. године, у њој је стална изложбена поставка.



Слика 89. Стара скупштина



Слика 90. Ентеријер скупштинске сале

Лучни мост број 1 – споменик културе

Лучни мост број 1, заједно са Лучним мостом број 2, чини једну хармоничну и јединствену целину простора који спаја леву и десну обалу реке Лепенице. Изграђен је 1923. године, према нацртима инжењера Васе Новичића. Мост је израђен од армираног бетона, отвора тридесет метара. Статички систем моста је лук са затегом са обешеним коловозом. Укупна ширина моста је 11,65 m. На крајевима моста са бочних страна су, у плитком рељефу, изведени флорални орнаменти, а са предњих страна моста су године везане за историјске догађаје: 1853., 1918., 1389., 1804. године.



Слике 90. и 91. Лучни мост број 1

Бетонски пешачки мост – споменик културе

Налази се у непосредној близини Лучног моста 1, преко Лепенице. Подигнут је на месту на којем се раније налазила стара дрвена ћуприја чија је првобитна намена била повезивање Милошевог двора са старом црквом и старом скупштином. изграђена у првој половини XIX века. Године 1927. градња моста је завршена и тада је добио изглед, који је до данас задржао. Његова дужина је 34,32 метра. Бетонска ограда моста је посебно украшена. На средини је, у плитком рељефу, уписана година градње. На крајевима су постављене украсне светиљке.



Слика 92. Бетонски пешачки мост; Слика 93. Бетонски пешачки мост са разгледнице из 30-тих год. XX века.¹⁶

¹⁶ [Pešački betonski most \(kulturnonasledje.com\)](http://kulturnonasledje.com)

5.5. ПРИРОДНИ УСЛОВИ

Инжењерско-геолошки услови

У погледу морфолошких карактеристика терена, литолошког састава и инжењерско-геолошког стања и својстава терена, предметно подручје припада зони стенских маса под алувијалним и делувијалним равнима у долинама речних корита са глиновитим, шљунковитим и песковитим подлогама и у обухвату је два инжењерско-геолошка рејона.

Рејон II (подрејон II–2) чине терени повољни за коришћење и урбанизацију са малим ограничењима. Терен је нагиба до 10° изграђен од стена неогене старости: пешчари, лапори, конгломерати глине, пескови и шљункови, са делувијалним и делувијално-полувијалним глинама у површинском делу. Ниво подземне воде је испод 4 m. Носивост терена је веома добра.

Рејон III (подрејон III–2) обухвата терене широких алувијалних равни доњих токова реке Лепенице. Изграђени су од прашинастих глина испод којих су пескови и шљункови, дебљине 7 - 10 m, у чијој се подини налазе, већином недеформабилне до слабо деформабилне слабо окамењене стене. Ниво подземне воде је висок од 1 - 4 m, уз могућа колебања.

Хидролошки услови

Подземне воде - Дубина фреатске издани у алувијалној равни реке Лепенице је од 1-2 m, а идући ка ободу до 4 m. Због плитке издани, при изградњи објеката подручје дуж алувијалне равни реке Лепенице захтева примену посебних инжењерско - техничких мера.

Површинске воде – По ободу комплекса налазе се реке Лепеница и Ждраљица, које протичу северном, северозападном, односно југозападном границом комплекса. Лепенички слив има бујични карактер хидролошког и псалмолошког режима, са значајном продукцијом наноса. Ерозиони процеси и бујични наноси у оквиру слива реке Лепенице интензивнији су у горњем речном току.

Климатске карактеристике

Град Крагујевац припада зони умерено-континенталне климе, са четири годишња доба и око 2063 сунчаних сати годишње. Највећи број сунчаних сати има месец јул (293,5), а најмању децембар (63,7).

Средња годишња температура износи 11,6° (највиша средња месечна температура је у јулу (21,9°), а најмања у јануару (0,9°)) у укупном распону од око -27,6°С до око 43,9°С у екстремним ситуацијама.

Подручје града Крагујевца припада континенталном плувиометријском режиму, са највећом количином падавина у јуну (76.4mm), а минималном у јануару (37.9mm) и фебруару (37mm).

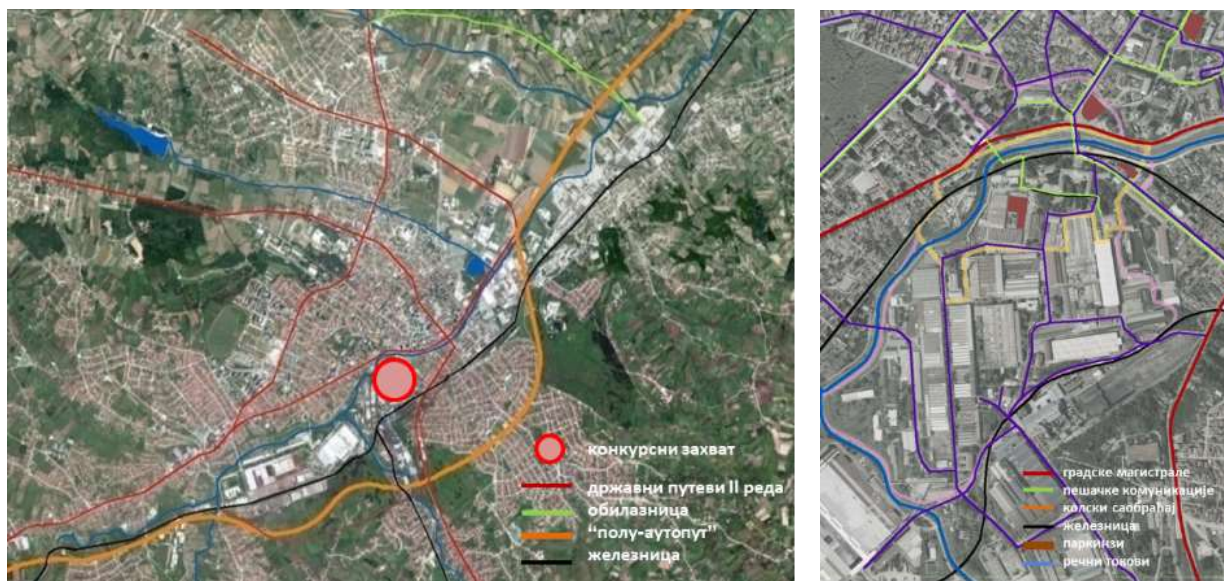
Највеће вредности релативне влажности ваздуха су у зимском периоду, нарочито новембру (88%), док су најмање вредности забележене у априлу (67%).

Интензитет ветрова на подручју Крагујевца је слаб, а просечна брзина је од од 1,3 до 2,3 m/s. Најчешће дува северозападни (који има највећу честину у јуну и марту, док је најмања у новембру и децембру) и југозападни (највећа честина је у децембру и јануару, док је најмања у октобру, марту и априлу). Западни ветрови који нису честине - северозападни или југозападни имају битну улогу јер доносе падавине и штите град од лошег утицаја индустрије која је развијена источно од града.

5.6. САОБРАЋАЈНА ПОВЕЗАНОСТ

Улична мрежа

Подручје конкурсног обухвата се наслања на ширу централну зону града, којом пролазе или је тангирају наставци свих државних путева и значајне градске саобраћајнице, тако да је саобраћајна повезаност са осталим градским подручјем изузетно добра, као и са ширим окружењем и главним државним саобраћајним коридорима. Са северне стране обухвата предметно подручје непосредно тангира градска магистрала која чини улазно-излазни правац у град дуж Лепеничког булевара и ул. Кнеза Михаила («Лепенички коридор» - поклапа се са правцем ДП 16 бр. 24 (Баточина – Крагујевац - Краљево) и повезује посматрани простор са различитим градским садржајима. Повезивање са ширим градским подручјем и транзитним правцима омогућено је и преко градске магистрале са југоисточне стране обухвата (ул. Стојана Протића – траса државног пута IIA реда бр.183). Веза две градске магистрале остварује се преко ул. Косовска са североисточне стране конкурсног обухвата.



Слика 94. Саобраћајна повезаност конкурсног обухвата са окружењем

У погледу колског саобраћаја, главна саобраћајна веза предметног простора је преко друмског моста на Лепеници који не задовољава захтеве постојећег саобраћајног оптерећења. Регулациони профил уличног правца Лепенички булевар – ул. Кнеза Михаила задовољава постојећи обим саобраћаја.

Главни саобраћајни приступ тежишној зони комплекса је из правца Косовске улице у зони пешачког и колског моста (двомостовља), док је приступ средишњем и јужном делу комплекса (програмском и деловима контекстуалног и контактног подручја) омогућен са саобраћајнице у јужном делу обухвата, између улице Стојана Протића и комплекса ФАС-а, преко које се предузећа у комплексу повезују на градску уличну мрежу.

Унутар комплекса не постоје изграђене јавне саобраћајне површине, већ је унутрашњи саобраћај прилагођен постојећој намени простора.

Паркирање

У комплексу нема организованих паркинг простора, а паркирање возила се обавља на расположивим слободним површинама. Како је „производни“ део конкурсног захвата ограђен и са контролисаним приступом, готово све потребе за паркирањем унутар комплекса се реализују у тежишној зони (на платоу испред машинске зграде, приступном платоу зграде „БИЦ“-а, у залеђу

комплекса Старе цркве и скупштине, дуж интерих саобраћајница), као у регулацији приступне саобраћајнице са јужне стране комплекса. У приступном делу испред управне зграде и црквене порте, формиран је мањи паркинг претежно за потребе посетилаца Цркве и запослених у управи Завода, а такође и мања, недовољно уређена површина за паркирање непосредно уз комплекс, у зони моста у Косовској улици.

Имајући у виду да се предметно подручје ослања на централну градску зону, постојећи капацитети не задовољавају захтеве за паркирањем.

Пешачке површине

Унутар посматраног захвата, у обухвату контактнoг подручја, изузев регулационих профила основне уличне мреже, постоје и изграђене посебне површине за кретање пешака – пешачка стаза уз реку Лепеницу (између железничке пруге и речног корита), а пешачка комуникација са градским центром се обавља преко два пешачка моста (споменици културе од великог значаја) – Лучног моста бр. 1 у зони приступа комплексу и бетонског пешачког моста који повезује делове историјског центра Крагујевца (Милошевог венца) са обе стране реке Лепенице. Главни колски улаз у тежишни простор обухвата је истовремено и главни пешачки приступ (између управне зграде и некадашњег стана управника Завода). Пешачки приступ комплексу омогућен је и у зони зграде „БИЦ“-а а пешачка комуникација је денivelисана у односу на трасу железнице у контактнoј зони (пешачки пролаз је испод железничке пруге).

Пешачки потез дуж јужне стране Лепенице у зони између два пешачка моста је добро осветљен, док простори унутар комплекса оскудевају у погледу уређених јавних површина и адекватног мобилијара.

Железнички саобраћај

Положај железничке пруге Краљево-Крагујевац-Лапово, који предметни обухват тангира са северне и северозападне стране, у великом мери отежава функционисање градске инфраструктуре, посебно функционисање колског саобраћаја у зони моста и представља баријеру ефикасном повезивању предметног подручја са зоном ужег градског центра. На садашњем нивоу обима железничког саобраћаја, овај негативни утицај је значајно смањен.

Комплекс у делу програмског подручја са његове јужне стране (уз приступну саобраћајницу и постојећу комуналну зону) тангира индустријски колосек, који се користи за потребе аутомобилске индустрије („ФЦА Србија“).

5.7. ЗЕЛЕНИЛО И ОТВОРЕНИ ПРОСТОРИ

Слободне површине у комплексу чине интерне саобраћајнице и манипулативне површине, са застором од асфалт бетона и остале партерне површине са завршним асфалтним слојем или поплочањем.

Остале неизграђене површине су углавном травњаци (уређени и неуређени), са садницама високог и ниског листопадног или четинарског дрвећа (око 290 стабала), а ређе шибља, трајног и сезонског цвећа.

Иако на простору ВТЗ нема заштићених природних добара, зеленило и само окружење непокретних културних добара има велики значај за очување амбијенталне вредности и аутохтоности простора.

У постојећем стању, знатан део урбаног зеленила састоји се од дрвенастих садница лишћарског и четинарског типа. Посебно су значајна лишћарска стабла (храст лужњак) у зони Друге техничке школе и „Заставине баште“ чија се старост процењује на неколико стотина година. Од осталих врста присутна су стабла бора, јаблана, јавора, дуда, липе, смрче, жалосне форме дуда, ловор вишње, липе, кестена, кугластог јасена, каталпе, мукиње, белог јасена, црног бора, тополе, брезе

и др. Дуж путева и корита река заступљена је самоникла травна и коровска вегетација, а уз саме обале присутна је изданичка, жбунаста вегетација.

Деонице водотока Ждраљице са приобалном вегетацијом у природном и полуприродном стању и предеони елементи са очуваном или делимично измењеном вегетацијом унутар урбаног предела (шумарци аутохтоних врста, групе стабала, појединачна стабла, шибљаци и др.), могу имати функцију еколошког коридора од локалног значаја. Очувањем, унапређењем и заштитом зеленила стиче се основ за заштиту „културног предела“ и биодиверзитета.

Структуру зеленила у оквиру конкурсног подручја чине:

1. Партерно зеленило

а) Тргови:

- улазни трг испред управне зграде ВТЗ
- трг иза управне зграде ВТЗ
- трг са фонтаном у централном делу тежишног подручја са травнатим површинама и групама солитарних стабала међу којима је и вредно стабло храста лужњака - *Quercus robur*

б) Блоковско зеленило (партерно уређене зелене површине око објеката различите намене):

- зеленило (парковског типа) у оквиру црквеног дворишта
- двориште зграде управника завода са групацијом солитарних стабала међу којима је и вредно стабло храста лужњака - *Quercus robur*
- двориште старе Војно-занатлијске школе
- двориште Машинско-техничке школе са травнатим површинама и групацијама солитарних стабала
- претежно травнате површине у оквиру затвореног производног комплекса
- блоковско зеленило унутар стамбеног ткива уз Косовску улицу

2. Специфично зеленило

а) линеарно зеленило

- улично зеленило на пешачком потезу који спаја два пешачка моста уз корито Лепенице
- дуж реке Лепенице и Ждраљице

б) **заштитно зеленило дуж речних токова Лепенице и Ждраљице** по ободу конкурсног захвата у виду травнатих површина или са дрворедном, жбунастом и другом вегетацијом. Ове зоне зеленила имају велики значај у функцији локалних еколошких коридора.



Слика 95. Зеленило тежишне зоне



Слика 96. Зелене површине у обухвату конкурса



Слика 97. Зелене и слободне површине у обухвату конкурса

5.8. ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетска инфраструктура

Напајање електричном енергијом обавља се из ТС 110/35kV „Застава“ од које су положени каблови 35 kV до ТС 35/6 kV „бр. 1“ и „бр. 3“. ТС 35/6 kV „бр. 3 - Енергетика“ капацитета 3x12+1x18 MVA служи за потребе напајања електричном енергијом 22 привредна субјекта на локалитету старе фабрике и у власништву је предузећа „Енергетика доо“. Пренос електричне енергије од ТС 35/6 kV „бр. 3 - Енергетика“ до 12ТС 6/0.4 kV остварује се кабловском мрежом 6 kV (индустријска мрежа). ТС 6/0.4 kV кабловима 0.4 kV напајају објекте у комплексу. У комплексу је и једна ТС 10/0.4 kV, која се напаја 10 kV каблом из градске мреже. Кабловска мрежа је делом положена у земљаним рововима, а делом по регалима енерго-флуида.

У комплексу је изграђена инсталација јавног осветљења са око 150 стубова јавне расвете, коју је потребно заменити савременијим и економичнијим.

Телекомуникациона инфраструктура

Објекти су у телекомуникациони систем укључени преко АТЦ "Застава" (М48 3000/200), која је ТТ каблом (ТК 00 100 x 4 x 0.6) повезана са РАТЦ "Центар", као и директно са РАТЦ "Центар", ТТ каблом (ТК 00 100 x 4 x 0.6). Од АТЦ до старе Управне зграде, ТТ каблови су положени кроз кабловску канализацију, док је остали ТТ развод до појединих објеката изведен углавном кабловима положеним по регалима.

Водопривредна инфраструктура

Снабдевање водом

Подручје припада првој висинској зони водоснабдевања (до 220 мнм). По ободу комплекса изграђен је транзитни магистрални цевовод пречника \varnothing 300 до \varnothing 800 мм, на који су уграђени прикључци за водоводну мрежу потрошача у комплексу. Саобраћајницама унутар комплекса пролази разводна водоводна линија пречника \varnothing 63 до \varnothing 250 мм, на којој су изведени спољни надземни противпожарни хидранти.

Због дотрајалости, предвиђено је гашење постојеће водоводне инсталације и изградња нове водоводне мреже, као и реконструкција постојећег прикључка на магистрални цевовод \varnothing 500, у складу са новопроектованим потребама комплекса.

Одвођење санитарних отпадних вода

По ободу комплекса, у регулацији река су изграђени примарни градски фекални колектор - лепенички колектор (\varnothing 1000 мм), као и ждраљички фекални колектор (\varnothing 400 мм). Сабирна канализација (\varnothing 200 до \varnothing 300 мм) пролази ободним саобраћајницама. За одвођење санитарних отпадних вода унутар комплекса, урађена је мрежа фекалне канализације (\varnothing 200), која је уведена у поменуте колекторе.

За фекалну канализацију је предвиђено њено делимично гашење, измештање на делу који пролази испод новопроектованих објеката, као и изградња нових грана фекалне канализације.

Одвођење атмосферских отпадних вода

У делу комплекса изграђена је индустријска канализација са предтретманом индустријских отпадних вода, пре упуштања у фекалну канализацију.

Кишна канализација пречника \varnothing 300 до \varnothing 900 мм, изграђена је у ободним саобраћајницама. Унутар комплекса, за одвођење атмосферских отпадних вода изграђена је мрежа кишне канализације која је уведена у реке Лепеницу и Ждраљицу.

Регулација водотокова

Ободом предметног подручја протичу реке Лепеница и Ждраљица. Корита ових водотокова су регулисана, са обложеним минор коритом.

Термоенергетска инфраструктура

У разводу енергетских линија унутар комплекса има преко 20 различитих цевовода паре, воде, ваздуха, кабловских водова и др., а главно чвориште је у објекту "Енергетика". Водови се и даље користе, али у смањеном обиму, са трендом укидања (појединачни погони се осамостаљују и формирају инфраструктуру према сопственим потребама изворима и правцима повезивања).

У комплексу су изведене надземне инсталације за загревање објеката и за потребе технологије. У комплексу се налази и опрема за припрему воде за грејање, пумне станице за дистрибуцију вреле воде, са цевоводима за загревање града. Инсталације су изведене надземно и састоје се од челичних стубова са бетонским темељима и носачима, и ослонцима за ослањање цевовода.

Поред котларнице дистрибутера топлотне енергије "Енергетика д.о.о.", са подземним и надземним инсталацијама енергетских флуида, у непосредном окружењу комплекса изграђен је гасовод средњег притиска (12 бара), који снабдева енергентом МРС „Застава“.



Слика 98. Водови енерго-флуида

УСЛОВИ, ПРЕПОРУКЕ И ЗАДАТАК КОНКУРСА

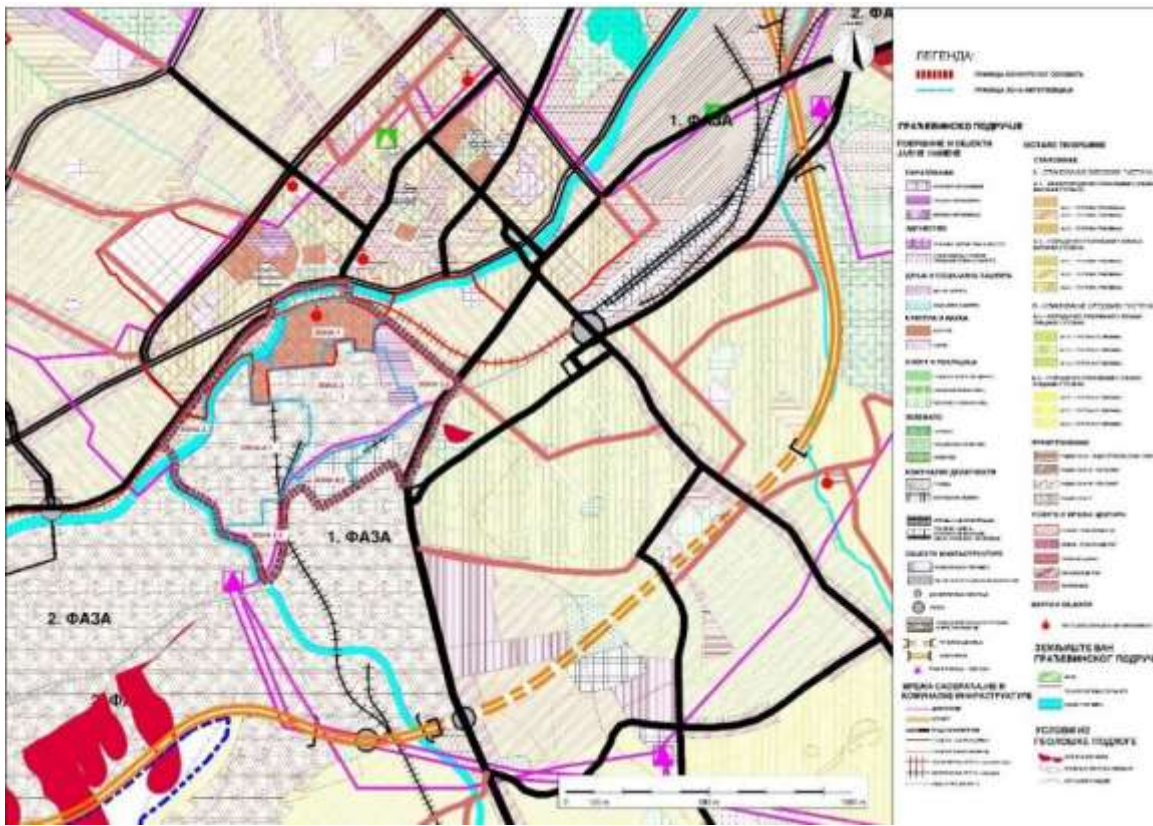
6. ПРЕПОРУКЕ ИЗ ВАЖЕЋИХ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

6.1. ГУП „Крагујевац 2015“

(Службени лист града Крагујевца, бр. 7/2010, 16/2012 – прва измена и допуна)

Према подели на просторне и урбанистичке целине, обухват конкурса се налази у оквиру просторне целине II – Пивара, односно урбанистичке целине бр.3 Белошевац – Ждраљица.

У оквиру ове целине планиране су намене: главни градски центар, култура, пословање, радна зона Застава, средње образовање, комуналне делатности и становање А 2.2.



Слика 99. Извод из ГУП Крагујевац 2015. Графички прилог бр. 3 Планирана намена површина

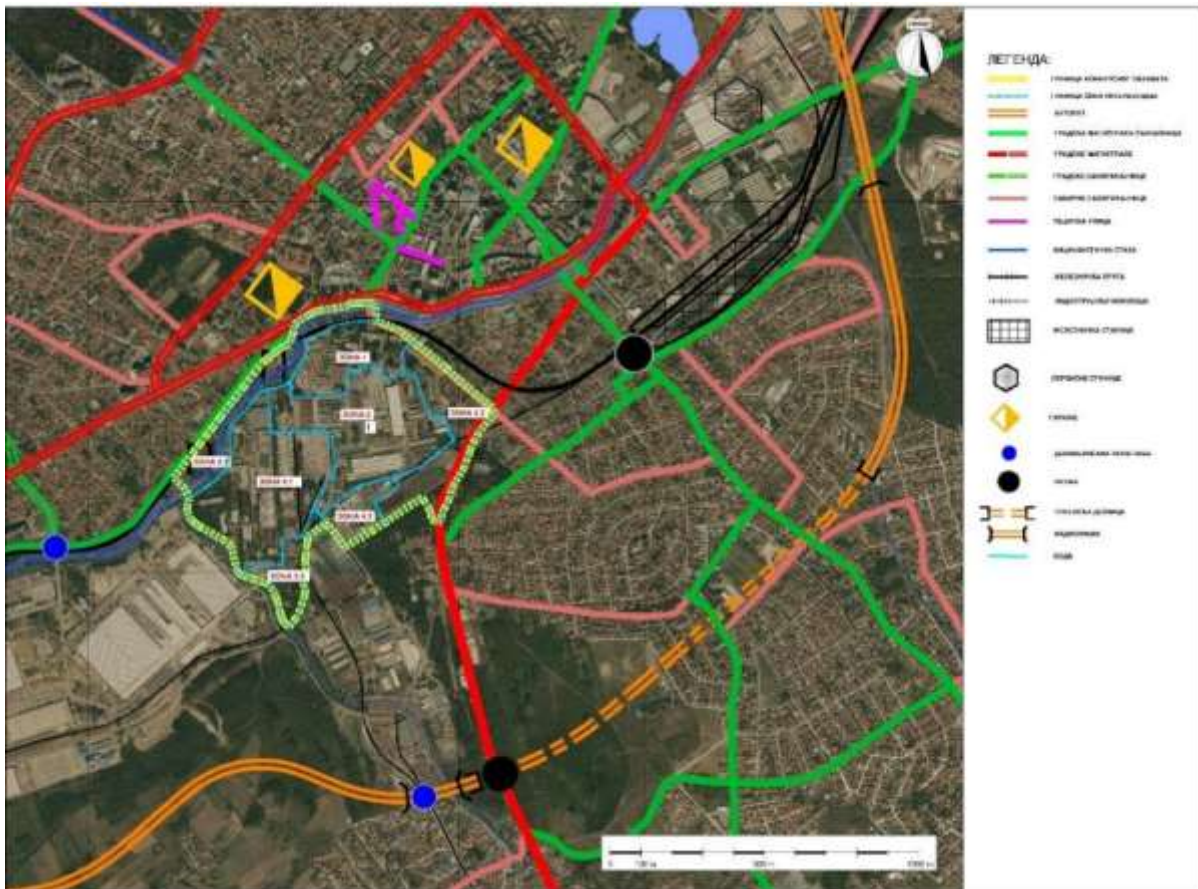
Према ГУП-у, тежишни део конкурсног обухвата део је главног градског центра и планиран је за јавне намене (доминантно садржаје културе). Планом је предвиђено усмеравање и обнова старог градског ткива и лоцирање садржаја културе надрегионалног значаја - Међународни културни центар. Повезивање овог центра са Милошевим венцем омогућило би афирмацију Крагујевца у просторно-историјском контексту, развој функционалног и историјског језгра и центра града и формирање посебног програмског парка за презентацију и проучавање политичке културне, привредне и шире цивилизацијске идеје Србије у европском контексту, коју је засновао Крагујевац.

На већем делу конкурсног обухвата предвиђена је зона привређивања, у оквиру радне зоне «Застава», са пратећим наменама које се односе на услужне делатности, мешовито пословање, објекти образовања (средње стручне школе, више школе), саобраћајни објекти, зеленило, спорт и рекреација, објекти пратеће инфраструктуре.

Планирана урбана обнова у зони породичног становања високих густина (уз ул. Косовска) укључује као пратећу функцију и услуге, пословање, објекте и површине јавних намена и сл.

Планирана мрежа и функционални ранг саобраћајница (градске магистрале које се надовезују на правце државних путева, градске и сабирне саобраћајнице и планирана траса аутопута у близини)

омогућавају ефикасно повезивање предметног простора са градским садржајима, али и најважнијим државним саобраћајним коридорима.



Слика 100. Извод из ГУП Крагујевац 2015. Графички прилог бр. 5 Саобраћај

6.2. План генералне регулације „Насеља Белошевац и Ждраљица“

(„Службени лист града Крагујевац“ број 39/2015)

Према Плану, конкурсно подручје својим највећим делом припада Целини 4. Застава, односно подцелинама 4.1 Милошев венац и 4.2 Војно-технички завод.

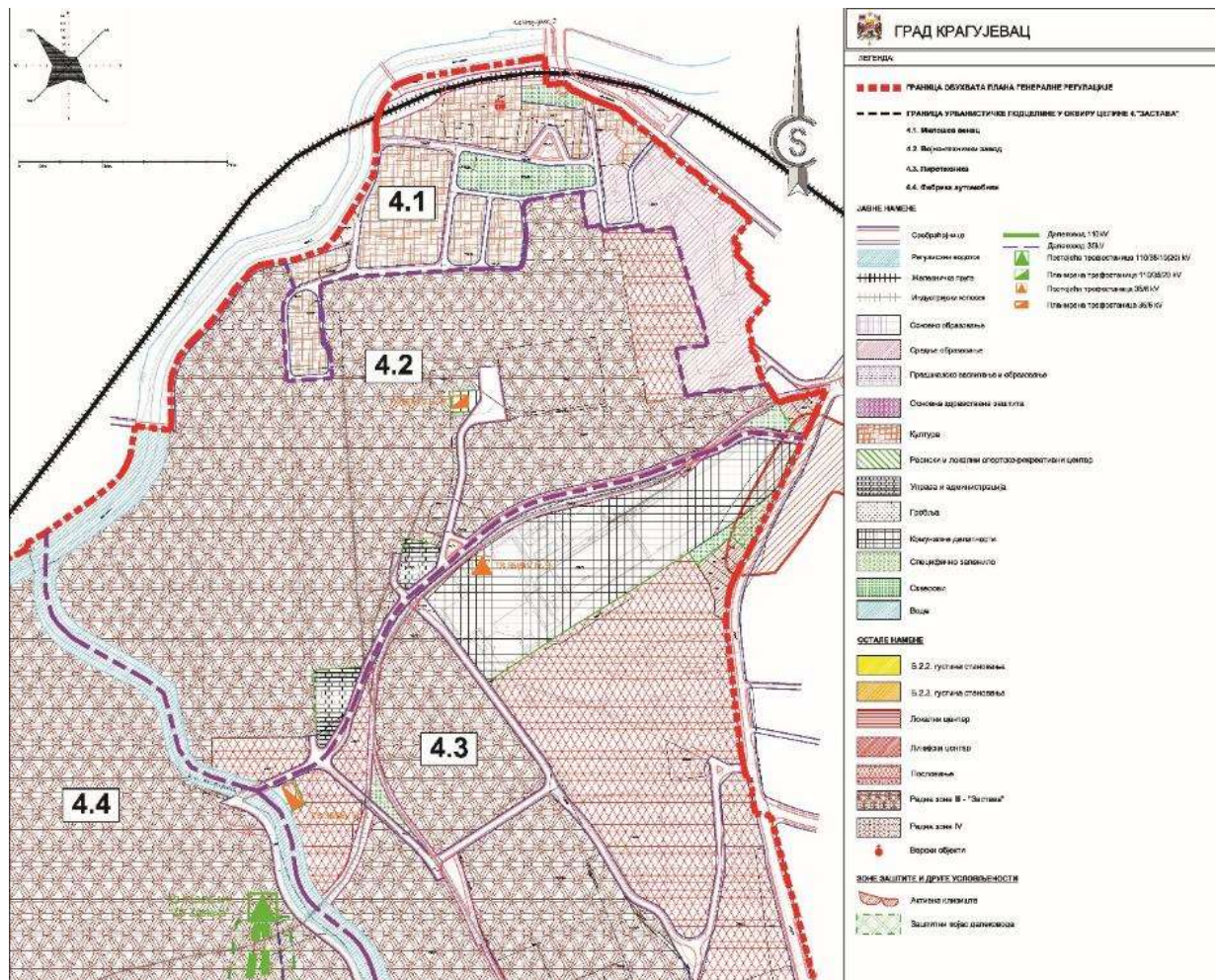
Планом је предвиђена трансформација постојећих радних зона у зоне пословања и услуга високог стандарда и уређење простора на начин да се очува аутентичност и репрезентативност целине.

Подцелина 4.1 Милошев венац представља посебност града, а намеће императив заштите, унапређења, репрезентативног уређења и презентације простора.

Планирано је уређење репрезентативне зоне јавних намена на начин да Крагујевац афирмише културно-историјско језгро уз подизање квалитета и доступности простора. Посебан интерес је формирање и презентација овог простора као језгра државности, историјског и културног суверенитета Србије. У оквиру овог простора планира се допуна функцијама градског центра, доминантно садржајима из области културе од посебног значаја за развој Крагујевац, али и образовних садржаја, уз увођење нових пешачких токова и повезивање свих садржаја у подцелини са градским језгром.

Према потреби садржаје високог образовања и научне институције могуће је формирати у оквиру планираних намена културе, зона пословања, радних зона, што би допринело атрактивности, урбаној активности и динамици овог дела града.

Подцелина 4.2 Војно-технички завод – планирана је трансформација зона привређивања у пословање уз могућу реконструкцију и доградњу уз поштовање услова заштите непокретног културног добра.



Слика 101. Извод из ПГР насеља Белошевац и Ждраљица. Графички прилог бр. 3 Планирана намена површина

6.3. План детаљне регулације „Милошев Венац II“ у Крагујевцу („Сл.лист града Крагујевца“ бр. 9/2005)

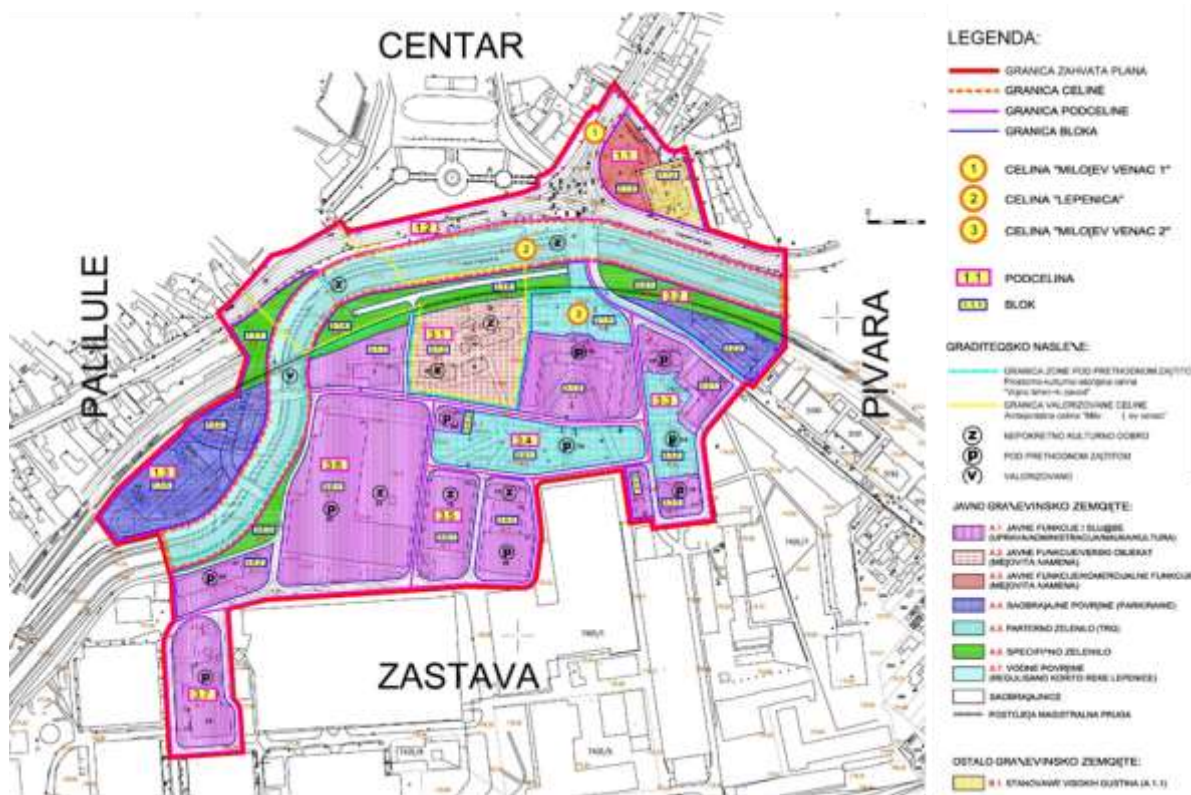
План третира простор у обухвату тежишне зоне (зона 1) и делове контактне зоне (зона 3.1) конкурсног захвата.

Планом се формирају специфичне функционалне и амбијенталне подцелине и блокови, према њиховом карактеру и наслеђеној структури и саобраћајно и функционално повезују са градским центром и ширим потезом Милошевог венца.

Уз очување урбане и физичке структуре, предвиђа се делимична до потпуна промена намене постојећих објеката, у циљу формирања репрезентативне зоне са изабраним садржајима јавне намене (администрација/управа/наука/култура), уз флексибилност коришћења у оквиру формиране зоне јавне намене. Пратеће намене: комерцијалне делатности (пословање и услуге вишег нивоа), функције градског центра. Подцелина која обухвата простор Старе цркве и Старе скупштине се уређује у складу са њеним значајем, уз допуну градским садржајима.

Ослобађање читавог захвата плана за јавно коришћење омогућено је увођењем јавних саобраћајница унутар целине, пешачких токова и зелених површина у новоформирану зону јавних функција, уз повезивање свих садржаја у комплексу.

Специфичност Плана је и третман контактне зоне уз реку Лепеницу, где се у оквиру подцелина 1.3 формирају површине намењене за решење стационарног саобраћаја у виду отвореног паркинга (блок 1.3.2) и паркинг гараже (блок 1.3.3.) који су са простором комплекса повезани новопланираним мостовима преко Лепенице.



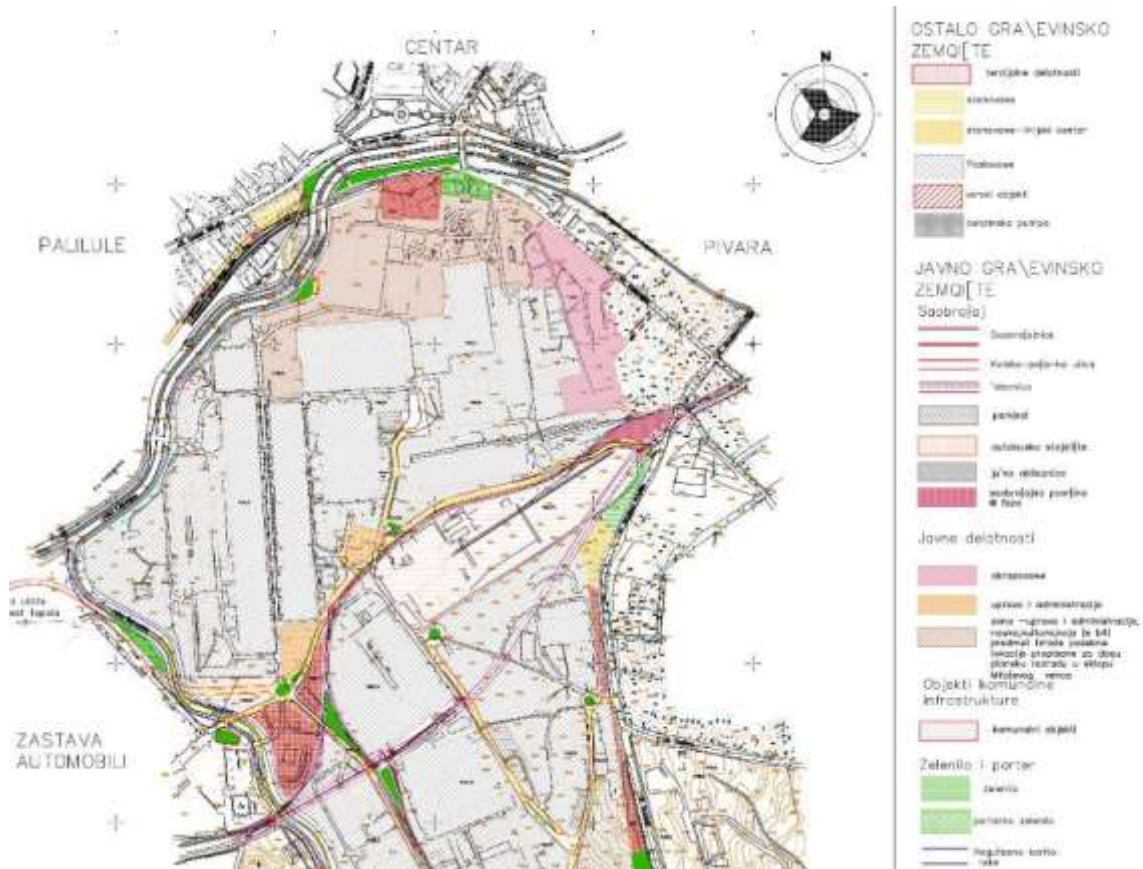
Слика 102. Извод из ПДР Милошев венац II. Графички прилог – Планирана намена површина



Слика 103. Извод из ПДР Милошев венац II. Графички прилог – Примарна физичка структура

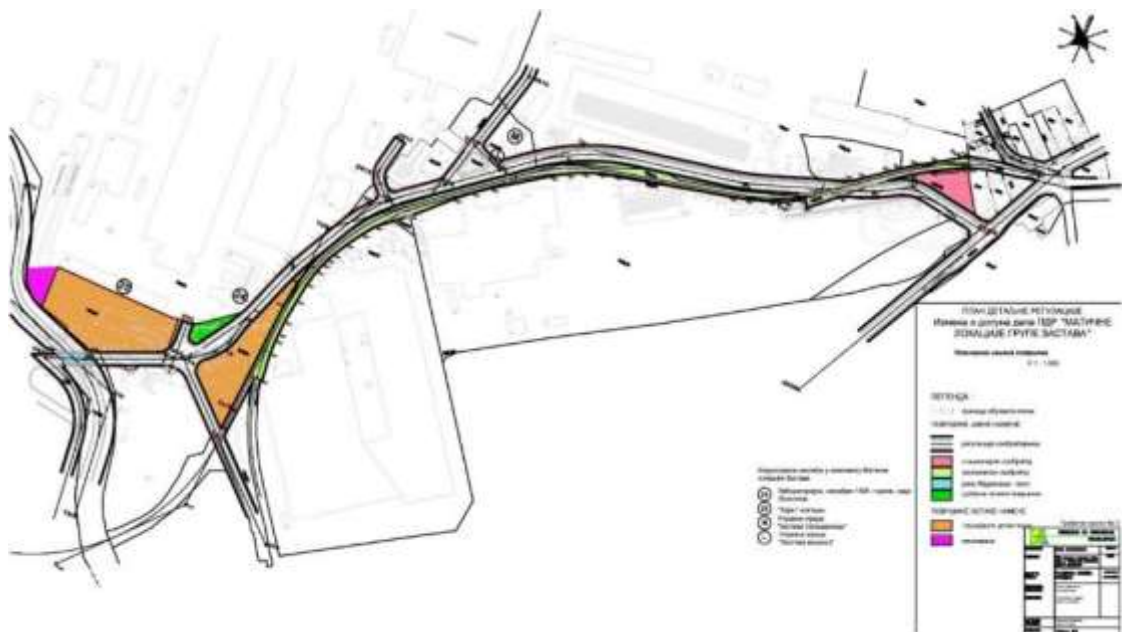
Остала важећа планска документација у обухвату конкурса:

- План детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 9/2005);



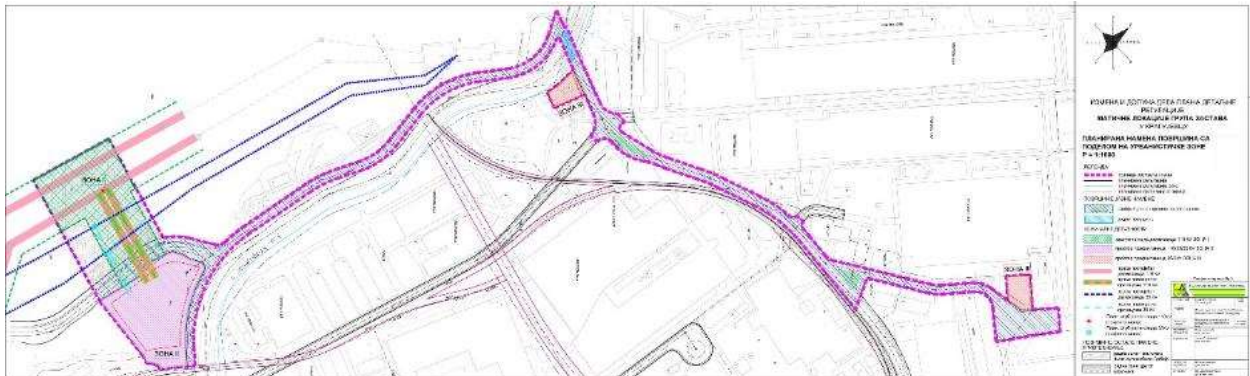
Слика 104. Извод из ПДР „Матичне локације Застава“ – План намене површина

- Измена и допуна Плана детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 6/2013) - саобраћајница;



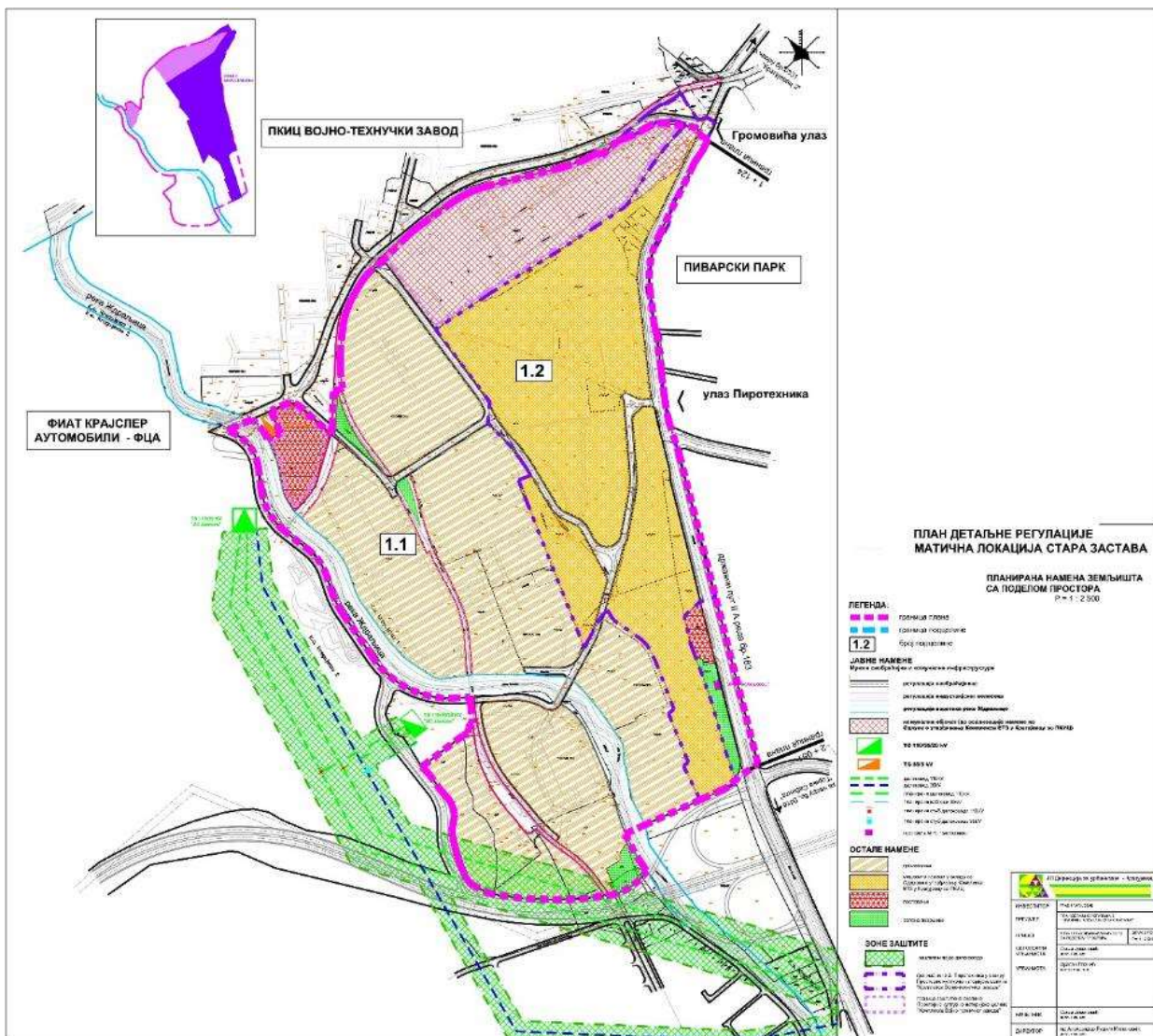
Слика 105. Извод из Измена и допуна ПДР „Матичне локације групе Застава“ – План намене површина

- Измена и допуна дела Плана детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 8/2014) - трафостаница;



Слика 106. Планирана намена површина

- План детаљне регулације „Матична локација Стара Застава“ („Службени лист града Крагујевца“, број 41/2015).



Слика 107. Извод из ПДР „Матична локација Стара Застава“ – планирана намена земљишта

7. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА

Простор конкурсног обухвата чине две целине: Комплекс војно-технички завод (ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“ - Зона 1) са делом заштићене околине, културно добро од изузетног значаја и зона Старе цркве и Старе скупштине, културно добро од великог значаја.

Преглед градитељског наслеђа на предметном простору

1. Непокретна културна добра од изузетног значаја

Просторно културно-историјска целина Комплекс Војно-техничког завода

- Зона 1-Војно-технички завод
- део заштићене околине ПКИЦ „Комплекс Војно-техничког завода“

2. Непокретна културна добра од великог значаја

Споменици културе

- Стара црква у Крагујевцу заједно са некадашњом скупштинском зградом (Стара скупштина)
- Стара ливница са великим димњаком и Ковачницом/чаурницом

3. Археолошки локалитети (налазе се у оквири Зоне 1-ПКИЦ Комплекс ВТЗ)

- „Велики димњак“
- „Чаурница“
- „Друга техничка школа“

Војно-технички завод је утврђен за културно добро-просторно културно-историјску целину Одлуком Владе РС број 633- 2365/2014, од 25.03. 2014. године („Сл. гл. РС“ бр. 36/2014. од 24.03.2014. год), категорисан за добро од изузетног значаја, а категорисан је за споменик културе од изузетног значаја одлуком Народне скупштине РС бр.2, „Сл. гл. РС“, бр. 12 од 12.02.2016. године.

Зграда ливнице са великим димњаком утврђена је за непокретно културно добро-споменик културе одлуком Завод за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС бр. 309/53 од 29. 04. 1953. године. Категорисан је као споменик културе од великог значаја 07.04.1979. ("Сл. Гл. СРС", број 14/79), а као део Војнотехничког завода категорисана је за споменик културе од изузетног значаја одлуком Народне скупштине РС бр.2 , Сл. Гл. РС бр. 12 од 12.02.2016. године.

А.1. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА ОДЛУКЕ О УТВРЂИВАЊУ КОМПЛЕКСА ВОЈНО-ТЕХНИЧКОГ ЗАВОДА У КРАГУЈЕВЦУ ЗА ПРОСТОРНУ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКУ ЦЕЛИНУ

Целина Комплекса војно-техничког завода састављена је из две зоне: Зона 1-Војно-технички завод и Зона 2-Пиротехника (није у обухвату конкурса). Зона конкурсног захвата се највећим делом поклапа са границама Комплекса војно-техничког завода у Крагујевцу, односно са Зоном 1 и део простора заштићене околине просторно културно-историјске целине Комплекса ВТЗ у оквиру кога се налазе и три археолошка локалитета.

Б - МЕРЕ ЗАШТИТЕ И ПЛАН ИНТЕРВЕНЦИЈА

Јавно коришћење простора и објеката

У циљу рехабилитације Просторне културно-историјске целине, на простору ПКИЦ, Зона-1, утврђује се мера јавне употребе простора (отвореног и затвореног); ревитализација и рехабилитација простора јавним наменама које унапређују и промовишу културно добро и нису у супротности са његовом природом-препоручене намене: култура, образовање, пословање, туризам...Становање, у класичном смислу, не може се сматрати јавном наменом, те није могуће у предметном обухвату.

Б.1. Мере заштите ПКИЦ „Комплекс војно-технички завод“:

А) Опште мере заштите Зоне 1:

- 1) примењују се методолошки поступци конзерваторске праксе: истраживање, топографија, конзервација, рестаурација, санација, ревитализација и рехабилитација;
- 2) очување, уређење, унапређење и ремоделовање највреднијих фаза у генези историјске урбане матрице, грађевинског корпуса и манипулативног простора, слободних простора, улица, пролаза, тргова, скверова и визура;
- 3) очување, санација, уређење и реконструкција свих подземних грађевинских структура;
- 4) очување, рестаурација, санација или реконструкција изворног изгледа, конструктивног склопа, волумена, стилских карактеристика, декоративних елемената и колорита објеката највредније валоризоване фазе у генези, код објеката који имају градитељску, архитектонску, технолошку и/или амбијенталну вредност;
- 5) истраживање и испитивање у циљу утврђивања загађености животне средине (земље, воде и материјала) и санација односно ремедијација деградираних животне средине са обавезом враћања нивелације и облика терена, а у складу са посебним мерама заштите;
- 6) одређује се јавна намена објеката и простора: култура, образовање, пословање, туризам и друге намене које не нарушавају вредности просторне културно–историјске целине;
- 7) не дозвољава се коришћење простора за садржаје који својим основним или пратећим функцијама могу угрозити или деградирати целину као што су складишта, депоније, пијаце, бензинске пумпе, производња или пословање које угрожава културно добро, привремени објекти и слично;
- 8) забрана градње или постављања објеката трајног или привременог карактера, који својом архитектуром, габаритом или висином могу угрозити споменик културе;
- 9) нове објекте ускладити са карактером амбијента и вредностима урбаног и архитектонског наслеђа у погледу димензија, диспозиције, пропорције, типа градње и обликовања: обликовање нових објеката, као и целокупно архитектонско дело (конструкција, функција) треба да носи печат савременог архитектонског обликовања, чинећи складну целину са објектима у непосредном окружењу;
- 10) расписивање конкурса или израда студија изводљивости за зоне или делове простора у циљу заштите, рехабилитације или урбане обнове;
- 11) измештање или уклањање објеката који не одговарају функционалним потребама и нарушавају културно-историјске или естетске вредности просторне културно-историјске целине;
- 12) све елементе инфраструктуре, нивелације и регулације простора изводити у складу са посебним условима службе заштите непокретних културних добара;
- 13) обавезно хортикултурно и партерно опремање и уређење простора у складу са посебним мерама службе заштите непокретних културних добара;
- 14) стална промоција споменичких и употребних вредности културног добра;
- 15) изузетно се дозвољава промена валоризације објеката у оквиру Зоне 1 у случају нових сазнања о објектима или промене стања објеката услед више силе, у поступку коју спроводи надлежна служба заштите.

Б) Посебне мере заштите за објекте и просторе Зоне 1 :

1) за просторе Зоне 1:

- 1) очување, односно реконструкција до изворне-оригиналне фазе, односно највредније валоризоване фазе слободних простора-тргова и улице: простора А и Б оба на кп. бр. 7405/56, В-на кп. бр. 7405/59 и улице Е-на кп. бр. 7405/2; просторе А, Б, В и Е, са свим елементима, третирати као урбани простор првог нивоа интервенције уз примену свих мера заштите; ремоделација осталих постојећих слободних површина у циљу промоције

- споменичке целине и савременијег, јавног коришћења простора; остале слободне површине третирати као други ниво интервенција;
- 2) ремоделација и уређење постојећег празног простора између објекта машинске радионице, музеја „Стара ливница“, простора Е и дела кп. бр.7405/57, на кп. бр. 7405/61 и делова кп. бр. 7405/64 и 7405/58; формирати трг за јавна коришћења примерена целини, као пешачку зону са омогућеним приступом интервентном саобраћају;
 - 3) задржавање остатака првобитне железничке пруге на кп. бр. 7405/1 и адекватна презентација тог простора;
 - 4) функционално повезивање објекта Старе скупштине са простором Војно-техничког завода; *Отварање дела зидане оградe ка простору ВТЗ;*
 - 5) могуће је постављање адекватних нових спомен обележја на слободним просторима који би допринели презентацији историјских догађаја везаних за историју ВТЗ;
 - 6) није дозвољено формирање јавних паркинг простора и паркирање на отвореном простору; за паркирање користити постојеће затворене објекте уз потребну реконструкцију/адаптацију;
 - 7) очување вредности зеленила како дрвореда, тако и појединачних вредних стабала и групације стабала уз унапређење већ постојећег зеленог фонда адекватним врстама зеленила;
 - 8) очување делова постојеће, надземне инсталације грејања као функционалне карактеристике (на местима где она неће угрожавати валоризоване објекте);
 - 9) очување и реконструкција постојеће зидане оградe дуж дела целине уз евентуалну могућност пробијања отвора у циљу отварања визуре; није дозвољено постављање нових ограда;
 - 10) није дозвољено постављање, или изградња помоћних објеката, трафика и сл.;
 - 11) објекти склоништа на кп. бр. 7405/2 могу се адаптирати и вишенаменски користити, или потпуно уклонити уз сагласност надлежних институција;

2) за објекте Зоне 1 :

Први ниво интервенција подразумева чување (или реконструкцију) до изворног-оригиналног стања, односно највредније валоризоване фазе у генези објекта. За објекте обележене ознакама 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 14, 16, 18, 30, 42, 44, 48, 52, 53, 58, и димњака И, Ј и К утврђују се следеће мере заштите:

- 1) очување аутентичног хоризонталног и вертикалног габарита, примењених материјала и конструктивног склопа;
- 2) очување или рестаурација изворног изгледа, композиције, стилских карактеристика, декоративних елемената и ентеријера;
- 3) дозвољено је осавремењивање објекта, у циљу бољег коришћења, без доградње;
- 4) дозвољено је преграђивање унутрашњег простора појединих објеката према посебним условима надлежне службе заштите.

Други ниво интервенција подразумева чување у затеченом стању у габариту, конструкцији, волумену, стилском обликовању или позицију у простору. Објекат се ремоделује и могуће дограђује у складу са потребом за промоцијом споменичких вредности и рехабилитацијом споменика културе. За објекте обележене ознакама 6, 7, 9, 10, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 37, 41, 43, 51, 54, 57, 60, 63, 64 и 94 утврђују се следеће мере заштите:

- 1) очување постојећег, затеченог габарита објекта, према карти: 6, 7, 24, 29, 31 и 37;
- 2) очување постојеће конструкције објекта, према карти: 4, 6, 7, 15, 21, 37, 43 и 57;
- 3) очување постојећег затеченог волумента објекта према карти: 4, 20 и 43;
- 4) очување постојећег стилског обликовања објекта према карти: 20, 21, 29 и 37;
- 5) очување постојеће затечене позиције у простору објекта према карти: 9, 22, 23, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 36, 54, 55, 60, 63 и 64 и њихова обавезна ремоделација а у сврху

рехабилитације објеката; наведене објекте могуће је заменити новим затвореним или отвореним просторима према условима надлежне службе заштите;

- 6) реконструкцију недостајућих или веома оштећених делова објеката који су валоризовани извести савременим конструктивним елементима или обликовањем тако да се не наруши интегритет, аутентичност и вредности постојећег корпуса објекта;
- 7) могућу доградњу објеката (хоризонталну и вертикалну) ускладити са габаритима и висинама валоризованих објеката у окружењу;

Трећи ниво интервенција подразумева чување и промовисање једне или више споменичких вредности објекта, IN SITU, или на адекватном месту прописаном од надлежне службе заштите непокретних културних добара. Утврђују се следеће мере заштите:

- 1) очување, изворних/постојећих вредности објекта IN SITU уз могућу ремоделацију или нову изградњу уз задржавање споменичких вредности, за објекат обележен под бр. 19;
- 2) измештање и презентација споменичких вредности на за то адекватно место, за објекат обележен на карти под бр. 46.

Четврти ниво интервенција подразумева да се постојећи објекти без вредности не задржавају. Дозвољено је формирање нових затворених или отворених простора у служби рехабилитације просторне културно-историјске целине. За објекте обележене ознакама (у картама које су саставни део одлуке) 9, 12, 13, 17, 22, 25-28, 32, 33, 34, 36, 39, 40, 47, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 59-108 утврђују се следеће мере заштите:

Четврти ниво интервенција подразумева да се постојећи објекти без вредности не задржавају. Дозвољено је формирање нових затворених или отворених простора у служби рехабилитације просторне културно-историјске целине. За објекте обележене ознакама (у картама које су саставни део одлуке): 12, 13, 17, 28, 32, 38, 39, 40, 47, 49, 50, 51, 59, 61, 62, 65-93, 94-109 утврђују се следеће мере заштите:

- 1) дозвољава се формирање нових затворених простора на местима следећих објеката: 12, 13, 17, 28, 32, 38, 39, 45, 47, 51, 56, 62-64; објекти могу бити адаптирани или замењени новим објектима према условима надлежне установе заштите;
- 2) уклањање постојећих неадекватних објеката и формирање нових отворених простора на местима следећих објеката: 49, 50, 59, 61, 65, 94-109; формирање нових отворених простора у свему према општим и посебним условима везаним за простор зоне;
- 3) неодложно уклањање свих објеката угроженог конструктивног склопа;
- 4) на објектима који се не задржавају, до њиховог уклањања, или изградње новог објекта, дозвољени су само радови који не подлежу грађевинској дозволи; изузетно се за објекте трафостаница (бр. 50 и 94) дозвољава уклањање објеката након измештања садржаја на другу локацију.

В) Опште мере заштите заштићене околине ПИКЦ „Комплекс ВТЗ“:

- 1) архитектонско ремоделовање и пренамена простора у нову намену усклађену са карактером просторне културно историјске целине;
- 2) могуће су намене које промовишу и унапређују културно добро: култура, образовање, пословање, туризам, становање и друге намене које не нарушавају вредности просторне културно-историјске целине;
- 3) не дозвољава се коришћење простора за садржаје који својим основним или пратећим функцијама могу угрозити или деградирати целину као што су складишта, депоније, пијаци, бензинске пумпе, производња или пословање које угрожава културно добро, привремени објекти и слично;
- 4) истраживање и испитивање у циљу утврђивања загађености животне средине, као и санација односно ремедијација деградираних животне средине са обавезом враћања нивелације и облика терена, а у складу са посебним мерама заштите;

- 5) паркинг просторе предвидети унутар објеката или на отвореном простору; отворене паркинг просторе озеленити високим растињем;
- 6) забрана просипања, одлагања и привременог или трајног депоновања отпадних и штетних материја;
- 7) забрана градње или постављања објеката трајног или привременог карактера, који својом архитектуром, габаритом или висином могу угрозити просторну културно-историјску целину;
- 8) нове објекте ускладити са карактером амбијента просторне културно-историјске целине у погледу димензија, пропорција, типа градње и обликовања;
- 9) изградњу објеката инфраструктуре вршити према условима надлежне установе заштите непокретних културних добара;
- 10) све елементе инфраструктуре, нивелације и регулације простора изводити у складу са посебним условима службе заштите;
- 11) партерно опремање и уређење простора вршити у складу са посебним мерама заштите;
- 12) обавезно хортикултурно опремање и уређење простора у складу са посебним мерама службе заштите;
- 13) стална промоција споменичких и употребних вредности објеката и простора.

Д) Посебне мере заштите заштићене околине ПИКЦ „Комплекс ВТЗ“:

- 1) на катастарским парцелама 5277, 5278, 5279, 7405/ 12, 7405/14, 7405/17, 7405/36, 7405/40 и 7405/41 могуће су следеће намене: култура, пословање, образовање, туризам и друге намене које не нарушавају вредности просторне културно-историјске целине; на кп. бр. 7405/17 није дозвољена било каква изградња, а постојећи објекат уклонити;
- 2) на кп. бр. 5236, 5237, 5238, 5239, 5240, 5250, 5251, 5252/1, 5252/2, 5252/3, 5252/5, 5252/6, 5252/7, 5252/4, 5252/8, 5257, 5259, 5260, 5261, 5262, 5263, 5264, 5268, 5269, 5271, 5272, 5273, 5274, 5275, 5276, 5280, 5281, 5282, 5283/1, 5284/1, 5286, 5290, 5294, 5298, 5301, 5303, 5304, 5305 и 5306 могућа изградња слободностојећих, вишепородичних стамбено-пословних објеката; нови објекти својим габаритом, волуменом, архитектонским изразом и материјализацијом не смеју нарушавати споменичку целину; обавезно је озелењавање простора између објеката високим растињем.

Б.2. Мере заштите споменика културе „Стара црква у Крагујевцу са некадашњом скупштинском зградом“ (Стара скупштина) – део ПКИЦ „Милошев венац“

А) Опште мере заштите

- 1) У простору целине примењују се методолошки поступци методолошке конзерваторске праксе: истраживање, топографија, конзервација, рестаурација, санација, ревитализација и рехабилитација;
- 2) очување, рестаурација, санација или реконструкција изворног изгледа, конструктивног склопа, волумена, стилских карактеристика, декоративних елемената и колорита објеката највредније валоризоване фазе у генези, код објеката који имају градитељску, архитектонску и/или амбијенталну вредност;
- 3) забрана градње или постављања објеката трајног или привременог карактера који својом архитектуром, габаритом или висином могу угрозити споменик културе;
- 4) измештање или уклањање објеката који не одговарају функционалним потребама и нарушавају културно-историјске или естетске вредности просторне културно-историјске целине;
- 5) обавезно хортикултурно и урбано опремање и уређење простора;
- 6) стална промоција споменичких и употребних вредности културног добра;

Б) Посебне мере заштите:

а) за простор:

- 1) очување, односно реконструкција до изворне-оригиналне, односно највредније валоризоване фазе слободног простора порте Старе цркве (кп. бр. 5187);
- 2) отварање простора Старе скупштине (дела кп. бр. 5186) и повезивање са простором ВТЗ, уз адекватно обезбеђивање порте цркве;
- 3) очување постојећег вредног зеленила, појединачних вредних стабала и групације стабала, уз унапређење већ постојећег зеленог фонда адекватним врстама зеленила;
- 4) није дозвољена нова изградња објеката на кп. бр. 5186 и 5187;
- 5) није дозвољено постављање или изградња помоћних објеката у простору или непосредном окружењу порте цркве или скупштине;
- 6) измештање бисте Димитрија Давидовића из порте цркве, на за то адекватније место, а у близини Старе скупштине;
- 7) очување постојеће металне оgrade око порте цркве;
- 8) хортикултурно и партерно уређење у складу са карактером споменика културе

б) за објекте:

Први ниво заштите подразумева чување (или реконструкцију) до изворно-оригиналног стања, односно највредније валоризоване фазе у генези објекта (бр. I – III). За објекте Старе цркве, звоника старе цркве и старе скупштине мере заштите су:

- 1) очување изворног габарита и основних вредности конструктивног склопа;
- 2) очување или рестаурација изворног изгледа, композиције, стилских карактеристика, декоративних елемената и ентеријера;
- 3) дозвољено је осавремењивање објеката, у циљу бољег коришћења, без доградње објеката.

Други ниво заштите подразумева чување у затеченој позицији, волумену, стилском обликовању парохијског дома (бр. IV). Објекат се ремоделује и евентуално дограђује (без надградње) у складу са потребом за промоцијом и рехабилитацијом културног добра.

Трећи ниво заштите подразумева да се постојећи објекти, на кп. бр. 5178, без споменичких вредности, не задржавају. Дозвољено је формирање нових затворених или отворених простора у служби презентације простора порте цркве.

- 1) уклањање постојећег неадекватног објекта и формирање новог отвореног простора на месту објекта бр. V;
- 2) дозвољава се формирање нових отворено-затворених простора на местима објеката VI и VII; објекти могу бити адаптирани или замењени новим објектима исте намене.

8. ЗАДАТАК КОНКУРСА И ПРОГРАМСКИ ЕЛЕМЕНТИ

8.1. ЗАДАТАК КОНКУРСА

Предмет конкурса је идејно урбанистичко-архитектонско решење ПКИЦ „Комплекс војно-техничко завод“ - Зона I, а у складу са дефинисаним зонама интервенција у конкурсном обухвату, **задатак конкурса обухвата:**

- **у оквиру тежишне зоне (зона 1):**
 - урбанистичко-архитектонско решење са предлогом намена за све (постојеће и евентуално планиране) објекте у зони и уређењем партерних површина;
 - идејно архитектонско решење са детаљном програмском разрадом за минимум 2 објекта у зони, од којих је обавезно архитектонско решење објекта машинске радионице (објекат бр. 5)
- **у оквиру програмске зоне (зона 2):** програмски концепт са волуметријом објеката, комуникацијама и отвореним просторима, а у складу са посебним условима и мерама заштите за објекте и просторе у зони; све објекте, просторе и садржаје планирати у контексту целине, нарочито у контексту успостављања визуелне и програмске повезаности зоне 1 и 2.
- **у оквиру контактне зоне (зона 3):** правце повезивања комплекса са окружењем и провера просторних и функционалних односа унутар и изван комплекса. Зона се не мора решавати у целини, већ онај део који учесник конкурса одреди да је важан за целовитост концепта.
- **контекстуално подручје (зона 4):** провера просторних односа унутар комплекса, без интервенција унутар саме зоне.

Учесници се подстичу да слободно формулишу своје предлоге, распоређујући жељене функције **максималне бруто површине свих објеката до 200.000 м²** и **висинске регулације максимално до 50м**. Све интервенције у простору усмеравати ка прописаним мерама заштите и простора у оквиру ПКИЦ „Комплекс ВТЗ“. Уколико се праве одступања у односу на прописане услове заштите потребно их је образложити у складу са предложеним решењем.

Поштујући чињеницу да је ово веома вредан градски простор у културно-историјском смислу, као и у смислу самог контекста локације, непосредног окружења, значајних објеката и простора у близини и ширем сагледивом окружењу, конкурсно решење треба да унапреди садржајне, ликовне и функционалне карактеристике амбијента и истовремено афирмише савремене тенденције у архитектури, обликовању и уређењу значајних јавних објеката и простора.

Архитектонско-урбанистичко решење треба тематски да интегрише постојеће наслеђене елементе са новопроектованим отвореним и затвореним просторима и да кроз аутентичан ауторски израз оствари креативан дијалог између интегритета индустријског наслеђа и савремених архитектонских концепција.

Изузетно је важно размотрити положај локације у односу на друге просторне културно-историјске целине (Милошев венац, Старо градско језгро Крагујевца), посебно њено место у визурама града. Значајан елемент предметне локације представља и њен непосредан контакт са реком Лепеницом и отварање визура ка непосредном окружењу. Осим тога, неопходно је сагледати квалитете које нуди позиција и волуметрија највреднијих објеката у комплексу и акцентних мотива као симбола „индустријског предела“.

Од учесника се очекује примена искустава из светске праксе у обнови и ревитализацији индустријског наслеђа, кроз давање предлога за:

- Нову изградњу у правцу формирања независних физичких структура,
- Реконструкцију објеката који нису предмет заштите уз могућност висинске регулације у постојећим габаритима, у обиму и форми усклађеној са изабраним приступом обнови,
- Интерполацију нових слојева са слојевима наслеђа у правцу промене висинске регулације, уз могућност имплементирања нових функција у складу са концептуалним решењем.

Поред односа према физичким структурама очекује се и давање предлога за саобраћајне, функционалне, садржајне, технолошке и амбијенталне организације са пратећим слободним и зеленим површинама уз очување високог растиња, како би се на најоптималнији начин искористили капацитети и потенцијали локације и формирало рационално и атрактивно архитектонско-урбанистичко решење, одговарајуће по значају предметне позиције у градском ткиву. Укупан карактер предложеног решења треба да буде репрезентативан, у складу са културно-историјским вредностима, амбијентом и волуметријом окружења, као и да програмским квалитетима буде истакнута тачка идентитета шире просторне целине.

8.2. ПРОГРАМСКИ ЕЛЕМЕНТИ И САДРЖАЈИ

Учесници имају слободу у дефинисању програмских елемената и садржаја у оквиру задатог оквира да они морају бити јавно доступни и да испуне циљ одрживе регенерације простора и афирмације садржаја који ће граду донети нову вредност и шири значај, али и бити основ за успостављање јавно-приватних партнерстава у његовој реализацији; приложене иницијативе могу бити (не обавезно) део програмског концепта.

Рестриktivни односи према постојећим објектима и садржајима:

- Музеј „Стара ливница“ задржава своју намену уз предлог садржаја и начина унапређења квалитета и разноврсности музејског програма;
- Машинска хала, због свог положаја, просторних могућности и могућих интервенција на повећању просторних капацитета чини један од најатрактивнијих делова комплекса; могуће намене: музејски простор (музеј аутомобила, ...), салонски простор (продаја нових аутомобила, вина, ...), простор за смештај садржаја филолошко-уметничког факултета (радионице, вежбаонице, сале, ...), уметнички хабови, бизнис иновациони центар, филмски центар, пратећи услужни садржаји, итд. Плато испред хале може да функционише као простор уникатног садржаја или као део главног програма/садржаја који се одвија на отвореном;
- Објекат Чаурнице, као један од најрепрезентативнијих објеката, према истакнутим иницијативама предложен је за смештај управе ФИЛУМ-а и одељења Завода за заштиту споменика културе Крагујевац које би водило рачуна о спровођењу програма рехабилитације ПКИЦ (није обавезујуће за избор садржаја у конкурсном решењу);
- Објекат Управне зграде ВТЗ пренаменити у садржаје јавне или друге јавно доступне садржаје (култура, наука, управа и администрација, библиотечко-информациони центар, итд.).

Поред садржаја из домена културе (галерије, концертне хале, изложбени простори, уметничке радионице, филмски центри, уметнички хабови, ...), образовања (смештај појединих факултетских програма), управе и администрације и сл., на целокупном простору могуће је организовање разноврсних туристичких садржаја, као и садржаја пословања, услуга, промоција старих заната (оружарство), забавно-манifestационих садржаја (фестивали), спортско-рекреативних, угоститељских, итд., али и развој специфичних облика становања (у оквиру програмске зоне) повезаних са основним наменама (пословно становање, студентски кампус, уметничке колоније, пословни хабови) и сл. Решавање задатих капацитета проверавати кроз поступке нове изградње, реконструкције и интерполације у складу са мерама заштите културног наслеђа.

8.3. ОБАВЕЗНИ ЕЛЕМЕНТИ КОНКУРСНОГ РЕШЕЊА

Одабрано решење треба да понуди најквалитетније предлоге у смислу изводљивости и економичности и као такво постане проверена основа за даљу планску разраду овог простора. Обавезни елементи:

- Типологија објеката са предложеним конструктивним системима и материјализацијом и по том основу процењен ниво улагања за реализацију (трошкови реализације);

- „Бизнис модел“ који доказује одрживост предложеног решења, односно дати процену (минимални ниво) вредности и трошкова реализације за површине (нове и реконструисане) у смислу очекиваних улагања... код постојећих објеката само тамо где је дата техничка документација постојећих објеката;
- Приказ могућих модела решавања интерних комуникација и диспозиције објеката са процењеним максималним капацитетима за предметни комплекс;
- Процењене капацитете приказати као масе физичких структура и планиране намене у зони;
- Образложити оправданост интервенција у простору, са еколошког, социолошког, финансијског и економског аспекта;
- Финансијско-економска анализа пројектне опције, анализа ризика, закључак о изводљивости пројекта;
- дати аналитички осврт на очекивани утицај реализације пројекта (ефекти пројекта, главни учесници пројекта);
- Анализа финансијске и друштвено-економске профитабилности и одрживости инвестиције током референтног периода (да би се пројекат сматрао финансијски одрживим, неопходно је да постоји вишак очекиваних прихода у односу на очекиване расходе на крају референтног периода)
- Анализа и идентификација кључних ризика који се могу негативно одразити на процењену финансијску и друштвено-економску профитабилност и одрживост пројекта

8.4. ЕВАЛУАЦИЈА КОНКУРСНИХ РЕШЕЊА ће се вредновати уз проверу испуњености критеријума који нису везани за њихов редослед а односе се на:

- проверу приказаних праваца и начина просторно-функционалног повезивања са историјским и административним градским центром;
- процену увођења нових (јавних и јавно доступних) градских садржаја примерених репрезентативном карактеру комплекса и позицији предметног подручја у градском ткиву, у циљу реафирмације духа места, промоције споменичких вредности и рехабилитације комплекса и у складу са прокламованим принципима урбане одрживости,
- поштовање праваца и облика заштите, ревитализације и ремоделације вредног индустријског наслеђа и изградње нове физичке структуре уз могуће образложење одступања од прописаних мера заштите и дозвољених интервенција,
- формирање нових отворених микроамбијената и повезивање пешачким потезима са непосредним окружењем,
- преобликовање интерне модуларне структуре тежишног простора (токови, површине, платои, нивои...) уз истицање постојећих и иницирање нових визуелно-обликовних и естетских квалитета,
- регулисање саобраћајних токова (колских, пешачких, сервисних, ...),
- уређење отворених простора, зелених површина, партера, уз предлог адекватног урбаног мобилијара који би био у функцији привлачности и искоришћености простора,
- оцену репрезентативности, атрактивности, разноврсности и доступности садржаја, у свему према прописаним мерама заштите ПКИЦ и стратешком опредељењу града ка формирању простора и садржаја који ће преузети улогу новог градског атрактера;
- вредновање распореда тематски приказаних зона, дисперзивно – према позицији и просторним могућностима у односу на најатрактивније делове комплекса уз проверу њихове повезаности са мешовитим зонама;
- процену интегрисања садржаја у складу са просторним могућностима и мерама заштите објеката и простора уз такође проверу везе међусекторских програма и њихово повезивање са постојећим садржајима на локацији (нпр. музеј аутомобила (култура)/салон аутомобила (пословање, туризам)/пратећи комерцијални (услужни) садржаји)
- Одлука о изабраној пројектној опцији која ће служити као основ за реализацију пројекта, доноси се на основу вредности показатеља друштвено-економске профитабилности пројекта из економске анализе.

9. ИНИЦИЈАТИВЕ И ПРЕДЛОЗИ

До сада је регистровано двадесетак идеја о могућој намени ове културно-историјске целине и објекта који се у њој налазе. Ове идеје публиковане у јавности од стране представника сва три сектора, као и појединаца, могу се сврстати у следеће групе: култура и друге јавне намене са пратећим компатибилним садржајима; комерцијални садржаји; установе, удружења и остало. Већина концепцијских предлога била је концентрисана на централни део простора ВТЗ - Тополивницу из 80-тих година 19.века (простор који је последњих година познат и као "Кнежев арсенал") са објектима Старе ливнице са Ковачницом, Чаурнице и Машинске (Механичке) радионице, т.ј. на простор који је први изашао из оквира "Забрањеног града" и отворио за јавност своје бисере индустријског наслеђа.

Иницијативе које су покренуте последњих 15-так година говоре о значају локације и све већем интересовању, како локалног становништва, тако и Града, Републике, али и других заинтересованих за коришћење комплекса. Од значајнијих треба споменути иницијативу Универзитета у Крагујевцу за пренамену одређених објекта за универзитетско образовање (ФИЛУМ), музејске целине, културно-туристичке атракције и смештај одређеног броја јавних институција. Иако је најважније формирање инструмената државне и локалне политике, интересантну илустрацију представљају иницијативе и покушаји јавних институција, стручњака, удружења грађана, студената, потенцијалних инвеститора и др., да дају своју визију рехабилитације и пренамене простора и објекта.

Заједничко за већину предлога је визија, која би могла да се формулише као **"Крагујевац, престоница индустрије / индустријског наслеђа"** и **"Крагујевац, центар креативних индустрија"**. Ово је "језгро" читаве стратегије развоја.

У програмском смислу, пројекат којим би се кренуло ка остварењу визије, могао би да носи назив *"Музеј прве српске индустрије"*. Крагујевац се свакако квалификује као седиште овог Музеја, као својеврсног центра индустријског наслеђа Србије, пре свега на основу чињенице да је у њему, стицајем историјских околности, започета индустријализација земље, али и као некадашња престоница државе у чијим оквирима су настајале државне и остале институције. Без обзира на институционални оквир реализације овог пројекта, *"Музеј прве српске индустрије"* би могао да обухвата програмске целине као што су *"Музеј оружја"* (у коју би био укључен и постојећи музеј „Стара ливница“, чија је тренутна поставка неактуелна, а посета веома мала) и *"Музеј аутомобила"* (у неком од објекта ВТЗ), употпуњени поставком на отвореном простору (нпр. око Великог димњака). Ово би морале да буду савремено конципиране, реализоване и организоване установе, врло динамичне и у јавности запажене, са изграђеним сопственим брэндом и богатим, инвентивним и креативно осмишљеним садржајем рада, чији значај укључује културно-историјски, социјални, туристички, едукативни, промоциони и привредни аспект. Овакви музеји у свету се јављају као: специјализоване музејске установе у саставу активних компанија произвођача, технички музеји општег типа (националног или регионалног значаја), или технички музеји као фондације, задужбине, заоставштине, меморијални музеји, приватне збирке и сл..

"Музеј Стара ливница" који је у овом тренутку део фабрике "Застава оружје", отворен је 1953. године (поводом стогодишњице фабрике) као "Музеј Завода Црвена Застава", са тематиком која се бавила историјатом и развојем фабрике и изложбом која је садржала производни програм и техничку опрему фабрике. Када се производња проширила и аутомобилска индустрија заживела, музеј је у складу са тим измењен, и 1960. године му је придодата нова изложба коју су чинили производи аутоиндустрије. Поставка музеја радикално је измењена 1973. године (повод - 120 година фабрике) и фокусира се на историјско технички развој Завода Црвена Застава, али и на значај саме фабрике за привредно-економски, друштвено-политички и културни развој Крагујевца и целе Србије. Том приликом је из зграде Чаурнице поставка пребачена у адаптирану халу Тополивнице, где је и данас. Производи аутоиндустрије од тада нису део изложбе. У оквиру идеје да се сачува индустријско наслеђе Војно-техничког завода, неопходно је редефинисати садржај и улогу постојећег музеја „Стара ливница“.

ПРАВИЛА КОНКУРСА

10. ПРАВИЛА КОНКУРСА

10.1 Услови за учешће на конкурс

Право за учешће на конкурс, у складу са чл. 111 Закона о јавним набавкама („Службени гласник РС“, бр. 91/2019) и чл. 28 Правилника о начину и поступку за расписивање и спровођење урбанистичко-архитектонског конкурса („Службени гласник РС“, бр. 31/2015), имају физичка лица са стеченом високом стручном спремом из области архитектуре без обзира на њихову територијалну припадност и њихов личне особине или правна лица која именују лице са стеченом високом стручном спремом из области архитектуре.

Учесници конкурса имају слободу да у своје тимове укључе стручњаке из других струка који би својим стручним ставовима и знањима допринели унапређењу конкурсних решења, као и студенте.

Учесник на конкурс не може бити лице које је непосредно ангажовано на припреми и спровођењу Конкурса, односно уколико је у сродству или непосредно сарађује са истим, као ни лице које је у управи или је запослено код органа који расписује Конкурс.

Обавезни услови за учешће на конкурс:

- Конкурсни рад мора бити достављен на време и на начин утврђен расписом конкурса.
- Конкурсни рад мора бити израђен на начин техничко-обликовне обраде и садржати све делове одређене расписом конкурса.

10.2 Услови за спровођење конкурса

Конкурс се расписује у складу са чл. 52. и 77. Закона о јавним набавкама („Службени гласник РС“, бр. 91/2019) (у даљем тексту: Закон) и Правилником о начину и поступку за расписивање и спровођење урбанистичко-архитектонског конкурса („Службени гласник РС“, бр. 31/2015), (у даљем тексту: Правилник).

Конкурс се расписује као јавна набавка „конкурс за дизајн“ и објављује се на Порталу јавних набавки.

Сваки учесник конкурса који је преузео конкурсну документацију стиче право учешћа на конкурс.

Предајом рада сваки учесник прихвата пропозиције овог конкурса.

10.3 Садржај конкурсног рада – захтеваних конкурсних подлога и документације

Учесници су у обавези да конкурсни рад предају у електронској форми, а детаљна упутства за именовање докумената и начин означавања конкурсних прилога, дата су у поглављу 10.4.

Садржај конкурсног рада обухвата:

1. Графичке прилоге – 2Д
2. Графичке прилоге – 3Д
3. 3Д анимацију
4. Свеску са текстуалним и графичким прилозима
5. Мали плакат за електронску изложбу

Конкурсни рад и сви прилози који се подносе уз конкурсни рад морају бити састављени на српском или на енглеском језику.

Сви учесници су у обавези да у оквиру конкурсног елабората доставе следећу документацију:

1. ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ – 2Д прикази:

1.1. Конкурсно подручје у контексту ширег окружења

(целокупан обухват конкурсног подручја)

- Концептуални план (шира ситуација са предлозима планиметријске основе, повезивања комплекса ВТЗ са зоном градског центра, правцима ширења и организацијом садржаја)
P = 1:2500

1.2. Композициони план – план физичких структура и њихових просторних односа

(целокупан обухват конкурсног подручја)

- Ситуациони приказ
P = 1:1000

1.3. Просторно-програмско решење конкурсног подручја

(Зона 1 (тежишно подручје) и Зона 2 (програмско подручје))

- План склопа – обележен размештај намена на основи комплекса, спратност изграђених структура, колске и пешачке трасе, приступи објектима, мрежа отворених простора и размештај зеленила, генерално нивелационо решење
P = 1:1000

1.4. Урбанистичко-архитектонско решење тежишног подручја

(Зона 1 - тежишно подручје)

- Ситуациони приказ са основама објеката и решењем партера – партерно уређење, решење саобраћајних површина (колских, пешачких, стационарних) и уређења зелених површина
P = 1:500
- Идејно решење објеката (минимум за два објекта од којих је обавезно идејно решење Машинске радионице)
 - Основе свих етажа и крова
P = 1:250
 - Карактеристични пресеци са обухватом силуэта суседних објеката и амбијената на траси пресека
P = 1:250
 - Карактеристични изгледи са обухватом изгледа суседних објеката и амбијената на траси изгледа
P = 1:250

2. ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ – 3Д прикази:

2.1. 3Д прикази комплекса са обухватом суседних амбијената и објеката по избору конкурента од којих је обавезан:

- Панорамски приказ из уводних праваца у комплекс

2.2. 3Д прикази карактеристичних амбијената у комплексу по избору конкурента

3. 3Д АНИМАЦИЈА

Напомена: Графички прилази – 2Д прикази, Графички прилози – 3Д прикази предају се као фајлови у .pdf формату, а не у форми плаката.

4. СВЕСКА СА ТЕКСТУАЛНИМ И ГРАФИЧКИМ ПРИЛОЗИМА

Свеска се подноси у .pdf формату, димензија 29,7x21 cm (A4), хоризонтално оријентисаних страница (landscape), са илустрацијама у резолуцији 150 PPI.

Свеска треба да садржи:

- Образложење решења, као допуна графичким прилозима. Образложење треба да буде прегледно структурирано и припремљено према траженим циљевима и критеријумима конкурсног програма;
- Табеле са билансима капацитета и остварених урбанистичких параметара по наменама и функционалним целинама (блоковским сегментима) и укупни биланси капацитета остварени конкурсним решењем;
- Приказ тока остварења понуђеног решења (просторног, економског, технолошког, ...), од постојећег до планираног стања, у облику који одговара учесницима (ликовно - дијаграмски – описно - шематски);
- Све графичке прилоге сведене на А4 формат.

5. МАЛИ ПЛАКАТ ЗА ЕЛЕКТРОНСКУ ИЗЛОЖБУ

Дати плакат је у *.jpg* формату, димензија 1920x1440 пиксела, хоризонтално оријентисан (landscape), са илустрацијама у резолуцији 300 PPI.

Учесници су слободни да одаберу један или више прилога (на једном плакату) за које сматрају да су најадекватнији за ову сврху. На плакату треба написати шифру рада. Овај прилог такође мора бити анониман.

Сви горе наведени елементи и прилози конкурсног елабората, текстуални и графички прилози наведеног садржаја, представљају обавезне делове конкурсног рада. Радови који не садрже горе наведене и захтеване елементе и прилоге неће бити разматрани.

10.4. Опрема конкурсног рада

Сви графички прилози, сваки лист у свесци и плакати морају бити означени јединственом шифром у горњем десном углу сваког листа (Arial фонт, величине 50 pt за графичке прилоге, односно 24 pt за свеску). Јединствена шифра се обавезно састоји од два слова и пет арапских бројева, које бира учесник. Листови треба да буду означени редним бројевима у доњем десном углу. Фонт текстова у свесци је Arial, величине 11 pt).

Језик конкурса је српски или енглески.

Конкурсни рад се предаје у запакованом/компримованом фолдеру (електронски .zip, не већи од 25 MB), искључиво назван изабраном шифром од два слова и пет арапских бројева (нпр. „JM82205“)

Уколико је садржај конкурсног рада већи од 25MB, могуће је формирати други (по потреби и трећи) запакован фолдер, који је неопходно именовати редним бројем у наставку изабране шифре, нпр: „JM82205“_1 и „JM82205“_2 („JM82205“_3)

Први запакован („зипован“) фолдер треба да садржи:

- ГРАФИЧКЕ ПРИЛОГЕ – 2Д и ГРАФИЧКЕ ПРИЛОГЕ – 3Д, дефинисане у поглављу 10.3 под 1. и 2., у *.pdf* формату;
- СВЕСКУ, димензија 29.7x21 cm (A4), дефинисану у поглављу 10.3. под 4., у *.pdf* формату;
- МАЛИ ПЛАКАТ ЗА ЕЛЕКТРОНСКУ ИЗЛОЖБУ, дефинисан у поглављу 10.3. под 5, у *.jpg* формату.

Други запакован („зипован“) фолдер се може доставити одвојено, са ознаком исте шифре уз додатак редног броја (нпр. „JM82205“_2) и треба да садржи:

- 3Д анимацију у трајању до 1 минута

Трећи запакован („зипован“) фолдер је резервни. Уколико није могуће спаковати све тражене прилоге у 2 запакована („зипована“) фолдера, могуће је извршити слободну прераспodelу само **обавезних прилога** са ознаком исте шифре уз додатак редног броја (нпр. „JM82205“_3).

Зипован фолдер, осим ауторске шифре и редног броја, не сме да садржи друге податке који би указивали на евентуални идентитет учесника.

Прилози ван прописаног садржаја неће бити разматрани.

Учесник конкурса предаје конкурсни рад електронски **искључиво на Портал јавних набавки.**

Рок за достављање конкурсних радова, као и све неопходне информације о неблаговременом пријему, **искључиво према обавештењу у конкурсној документацији на Порталу јавних набавки.**

10.5. Ауторска коверта – садржај изјаве конкурента

Уз електронску предају конкурсног рада, учесник је обавезан да достави запечаћену непрозирну коверту која носи назнаку „АУТОР“ и која је на полеђини означена изабраном шифром рада од два слова и пет арапских бројева. Коверта се шаље на адресу: **Град Крагујевац (Зграда Скупштине града, канцеларија 306А), Трг Слободе 3, 34000 Крагујевац, Република Србија.**

На коверти не сме да пише име аутора, да се не би нарушила анонимност.

У коверти треба да се налази:

- Текстурални документ у А4 формату који садржи:
 - Коришћену изабрану шифру од два слова и пет арапских бројева;
 - Име/имена аутора са потписима;
 - Име и презиме лица овлашћеног за заступање (може и не мора бити један од аутора);
 - Изјава о прихватању услова конкурса;
 - Електронску адресу за достављање одлуке жирија;
 - Адресу и контакт телефон;
 - Изјаву у којој се аутор или ауторски тим изјашњава о томе да ли жели да се на јавној изложби рад изложи под шифром (анонимно) или под именом аутора;
 - Изјаву у којој се аутор или ауторски тим изјашњава о начину расподеле награде у процентима, са подацима и инструкцијама за уплату за сва наведена лица;
- Одштампан мали плакат за електронску изложбу сведен на димензију 29.7x21cm, хоризонтално оријентисан

Рок за уручење коверте искључиво према обавештењу у конкурсној документацији на Порталу јавних набавки.

Осигуравање анонимности приликом слања коверте „АУТОР“, могуће је остварити:

- непосредним уручењем или слањем путем услуге поште или брзе поште (DHL, Post Express...) са напоменом за анонимно слање (коверта „АУТОР“ унутар коверте за слање, на којој нема назнаке шифре АУТОРА).

10.6. Конкурсни рокови

Конкурсна документација се преузима са Портала јавних набавки (линк ка порталу јавних набавки биће наведен у обавештењу о распису конкурса).

Питања и захтеви за додатним информацијама или појашњењима достављају се искључиво преко **Портала јавних набавки.**

Одговори жирија на постављена питања, искључиво само на питања у вези са расписом и програмом конкурса, објавиће се на **Порталу јавних набавки**.

Рок за подношење конкурсних радова и објављивање резултата конкурса **искључиво према обавештењу у конкурсној документацији на Порталу јавних набавки**.

Резултати ће бити објављени на Порталу јавних набавки, на интернет страни Конкурса: www.arsenal-kragujevac.com и Удружења урбаниста Србије: www.uus.org.rs

Награђени и ненаграђени радови, у електронском формату биће постављени на интернет страни Конкурса: www.arsenal-kragujevac.com и на интернет страни Удружења урбаниста Србије: www.uus.org.rs у року од 2 дана од дана објављивања резултата конкурса. Уз све радове биће објављени основни подаци: шифра рада, награда, име(на) аутора уколико другачије није назначено у пријави за Конкурс.

10.7. Врста и висина награда

Уколико до утврђеног рока пристигне најмање 5 радова и уколико исти задовољавају пропозиције конкурса, доделиће се следеће награде у укупном износу **брutto** наградног фонда у износу од **8.000.000,00 динара** према следећој расподели:

- Прва награда 4.000.000,00 динара
- Друга награда 2.000.000,00 динара
- Трећа награда 1.000.000,00 динара
- Фонд за откупе 1.000.000,00 динара

Жири ће расподелу награда извршити у свему према одредбама Закона и Правилника, са могућношћу и другачије расподеле награда у оквиру предвиђеног наградног фонда.

Наручилац се обавезује да ће исплату за изабране и награђене конкурсне радове извршити према одлуци жирија, а у складу са Конкурсном документацијом – расписом у року од **45 дана** потврђивања Одлуке жирија од стране Наручиоца.

10.8. Састав жирија и известиоци

Председник жирија:

- Иван Радуловић, архитекта, представник Градске управе Крагујевца, Крагујевац, Србија

Заменик председника жирија

- Проф. Иван Рашковић, архитекта, представник Удружења архитеката Србије, Београд, Србија

Чланови жирија:

- Проф. др Александра Ђукић, архитекта, представник Удружења урбаниста Србије, Београд, Србија
- Проф. др Огнен Марина, архитекта, Архитектонски факултет Универзитета „Св. Ђирило и Методије“ Скопље, Северна Македонија
- Проф. др Дубравка Ђукановић, архитекта, представник Републичког завода за заштиту споменика културе, Београд, Србија
- Проф. др Саша Чворо, архитекта, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, Универзитет у Бањој Луци, БИХ
- др Верољуб Трифуновић, архитекта, представник Удружења урбаниста Србије Удружења „Крагујевац – наш град“, Крагујевац, Србија

Заменици члана жирија:

- Мирјана Ђирић, архитекта, представник Удружења урбаниста Србије
- Никола Милановић, архитекта, представник града Крагујевца

Известиоци:

- Јасна Марићевић, архитекта, Београд, Србија
- Лазар Мандић, архитекта, Крагујевац, Србија

Секретаријат конкурса:

- Удружење урбаниста Србије

10.9. Правне и финансијске последице за врсту и висину награде и услови заштите ауторских права и преноса имовинских права аутора на инвеститора

- Аутор конкурсног рада је учесник који је израдио конкурсни рад и тиме под својим именом објавио ауторско дело чином предаје на конкурс. Ауторски тим чине потписници конкурсног рада, коаутори, и тиме носиоци заједничких ауторских права.
- Предајом конкурсног рада аутори (ауторски тим) преноси на Наручиоца неискључиво имовинско право свих аутора, временски и просторно неограничено, уколико је предметни рад награђен или откупљен, у складу са Законом о ауторским и сродним правима.
- Награђена и откупљена решења служиће као основ за даљу разраду планске, урбанистичко-техничке и техничке документације, без плаћања додатне накнаде ауторима. Преносом ауторских права, Наручиоцу се даје дозвола за оне измене на делу које су технички неминовне ради испуњења основних захтева објеката и просторних целина, уз максимално придржавање основне концепције одабраног конкурсног решења.
- Наручилац нема обавезу ангажовања аутора као вршиоца израде планске и техничке документације, али задржава право ангажовања ауторског тима изабраног конкурсног решења уколико се укаже потреба за значајнијим изменама конкурсног решења у складу са препорукама стручног жирија, што ће бити регулисано посебним уговором, у складу са одредбама Закона.
- Уколико је потребно и уколико постоји обострани интерес, Наручилац може консултовати ауторе награђених и откупљених радова током даље разраде пројекта, а аутори ће пружати консултантске услуге у потребној мери. Сваку евентуалну сарадњу стране ће регулисати посебним уговором, у складу са одредбама Закона.
- Аутори задржавају право на публикавање својих радова.
- Наручилац има права да користи све пристигле радове, да их публикује и промовише резултате конкурса.

ПРИЛОЗИ УЗ ПРОГРАМ – ПОДЛОГЕ И ПРАТЕЋА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Линк за преузимање подлога и пратеће документације биће објављен на Порталу јавних набавки.

1. ИНФОРМАЦИОНИ ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

- Граница конкурсног обухвата
- Имовинска карта парцела и објеката
- Објекти за архитектонску разраду (постојеће стање)

2. ГРАФИЧКЕ ДИГИТАЛНЕ ПОДЛОГЕ

- Катастарско-топографски план конкурсног обухвата
- Катастарско-топографски план ширег подручја
- Ортофото снимак конкурсног и ширег подручја

3. УСЛОВИ СЛУЖБЕ ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ И РЕЛЕВАНТНЕ ОДЛУКЕ

- Републички завод за заштиту споменика културе
- Завод за заштиту споменика културе Крагујевац

- Одлука о утврђивању Комплекса Војно-техничког завода у Крагујевцу за просторну културно-историјску целину („Службени гласник РС“, број 36/2014)
- Одлука о утврђивању Просторно културно-историјске целину Војно-техничког завода у Крагујевцу за непокретно културно добро од изузетног значаја („Службени гласник РС“, број 12/2016)

4. ИЗВОДИ ИЗ РЕЛЕВАНТНИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА

- Генерални урбанистички план „Крагујевац 2015“ („Службени лист града Крагујевца“, бр. 7/2010 и 16/2012)
- План генералне регулације "Насеља Белошевац и Ждраљица" („Службени лист града Крагујевца“, бр. 39/2015)
- Прва измена и допуна плана генералне регулације „Центар-стара варош“ („Службени лист града Крагујевца, број 24/2013)
- План детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 9/2005);
- План детаљне регулације "Милошев Венац II" ("Службени лист града Крагујевца", број 11/2006);
- План детаљне регулације "Застава аутомобили" ("Службени лист града Крагујевца", број 37/2008);
- Измена и допуна Плана детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 6/2013) - саобраћајница;
- Измена и допуна дела Плана детаљне регулације "Матичне локације групе Застава" ("Службени лист града Крагујевца", број 8/2014) - трафостаница;
- План детаљне регулације „Матична локација Стара Застава“ („Службени лист града Крагујевца“, број 41/2015)
- Урбанистички пројекат блока „Милошев венац“ (2002.год.)
- Предлог програмског задатка за израду Плана детаљне регулације ПКИЦ „Комплекс Војно-техничког завода у Крагујевцу“ – зона 1 (2017.год.)

5. ФОТО И ВИДЕО ДОКУМЕНТАЦИЈА

- фотодокументација
- видео документација и виртуелне туре:
<https://www.youtube.com/watch?v=W6ozRPS7zp8>
https://kg.virtualnigrad.com/milosev_venac/srb/milosevvenacsrpski.html

6. ИНИЦИЈАТИВЕ И ПРЕДЛОЗИ

- Концепцијски пројекат – предлог за оснивање историјско-културног центра „Прва индустрија Србије“ у објектима „Кнежевог арсенала“ у Крагујевцу, Удружење „Крагујевац – наш град“
- Предлог за трајну заштиту техничких културних добара домаће аутомобилске индустрије, Народни музеј у Крагујевцу
- Неофицијелни предлози, анкете

7. ОСТАЛА ДОКУМЕНТАЦИЈА УЗ ПРОГРАМ

- Стратегија интегралног урбаног развоја централног градског подручја Крагујевца ("Службени лист града Крагујевца", број 34/2012).
- Предлог урбанистичког решења за просторну целину Војнотехнички завод, Крагујевац (Astoc, Ambero, Град Крагујевац, 2014.год.)

- Инвестициони план за реализацију планираних саобраћајних, зелених и осталих партерних (јавних) површина и комуналне инфраструктуре у оквиру комплекса „Војнотехнички завод“ у Крагујевцу (Educa, Ambero, 2015.год.)
- Извештај о процени вредности некретнина у комплексу „Застава камиони“ (ПЦПИ, Ambero, 2015.год.)
- Извештај о испитивању квалитета земљишта у комплексу ВТЗ (Заштита на раду Београд, ЈП Урбанизам Крагујевац, 2020.год.)
- Публикације Завода за заштиту споменика културе – Крагујевац;
 - Историјска и уметничка баштина Војнотехничког завода (Завод за заштиту споменика културе, Министарство културе Републике Србије, Београд, 2005.год.)
 - Индустијско наслеђе – заштита и ревитализација (Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, Крагујевац, 2013.год.)
 - Војно-технички завод – индустријско и техничко наслеђе Крагујевца (Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, Крагујевац, 2013.год.) / карта
- Извод из релевантне студијска документације:
 - Конструктивне вредности објекта ВТЗ (преглед), Евица Димитријевић Рајшић, 2013.год.
 - Студија изводљивости ВТЗ – Љубљански процес II, Завод за заштиту споменика културе Крагујевац, 2014.год.

Напомена: Фотографије код којих није назначен аутор, су фотографије у власништву Завода за заштиту споменика културе Крагујевац, Градске Туристичке организације Крагујевац, Народног музеја у Крагујевцу, Зорана Петровића, Предрага Михајловића, Вељка Лековића, Богдана Врањешевевића, Драгана Вучковића, Јована Живановића, Зорана Лазаревића, Бојана Павловића и Драгана Јевтовића, а који су дали сагласност градској управи за развој и инвестиције Крагујевац за коришћење истих у сврху улазног податка за учеснике међународног конкурса ПКИЦ „Војно – технички завод“ у Крагујевцу.

У Београду, 23.06.2022. године

Жири у саставу:

Председник жирија:

Иван Радуловић, архитекта, Крагујевац, Србија

Заменик председника жирија:

Проф. Иван Рашковић, архитекта, Београд, Србија

Чланови жирија:

Проф. др Александра Ђукић, архитекта, Београд, Србија

Проф. др Огнен Марина, архитекта, Скопље, Северна Македонија

Проф. др Дубравка Ђукановић, архитекта, Београд, Србија

Проф. др Саша Чворо, архитекта, Бања Лука, БИХ

др Верољуб Трифуновић, архитекта, Крагујевац, Србија